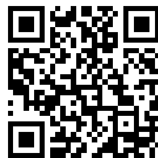
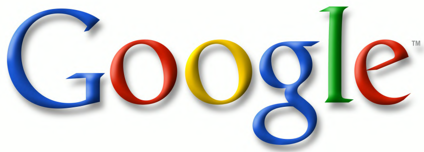
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

PRÄRIEBLOMMAN

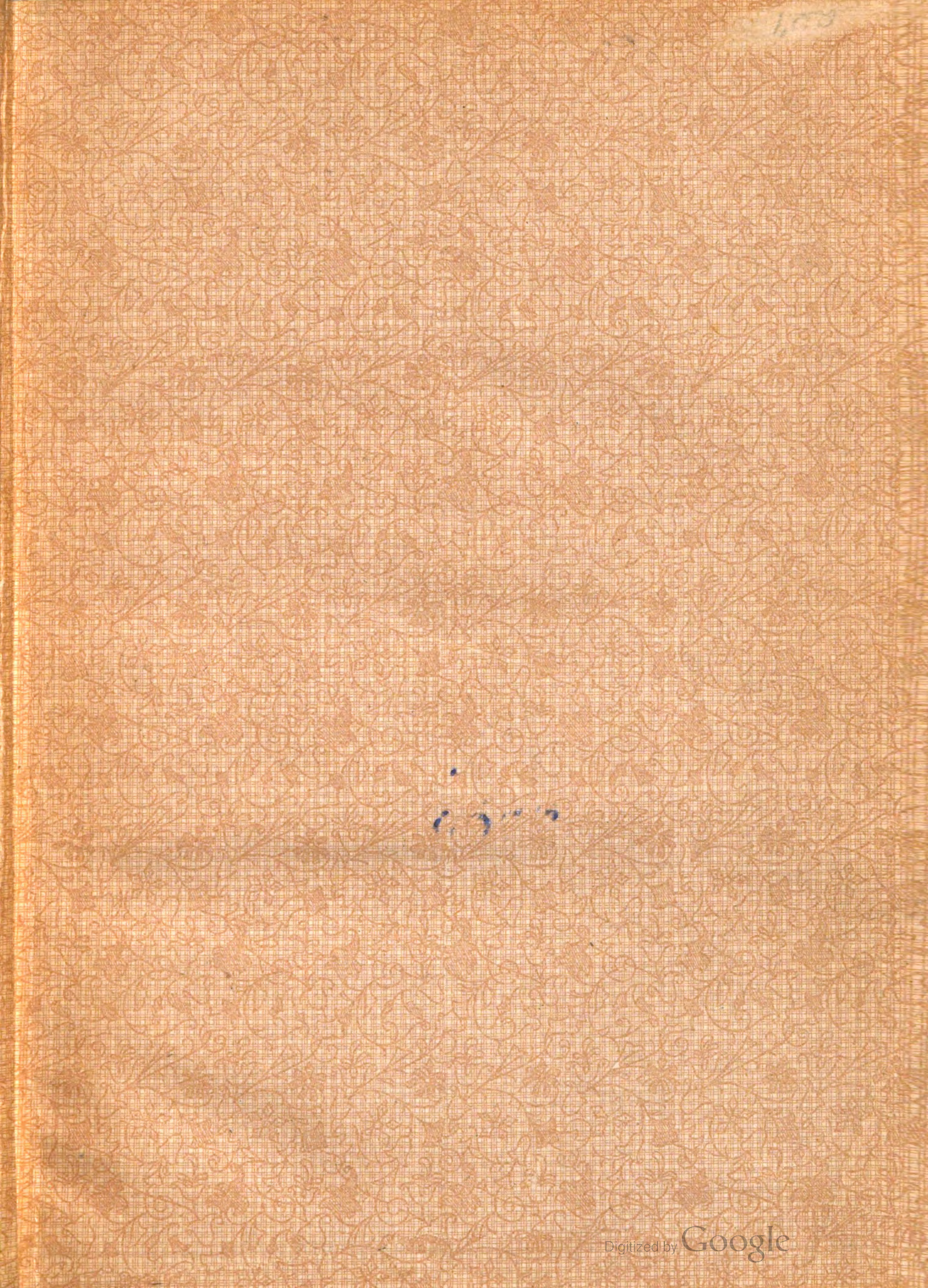
1912

Digitized by Google

THE LIBRARY
OF THE

CLASS 839.5
BOOK P883

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

TEOL. DR L. A. JOHNSTON,
Augustana-synodens president.

Digitized by Google

UNIV. OF MINNESOTA LIBRARY
Digitized by Google

COPYRIGHT 1911
BY
AUGUSTANA BOOK CONCERN

ROCK ISLAND, ILL.
AUGUSTANA BOOK CONCERN

Digitized by Google

INNEHÅLL.

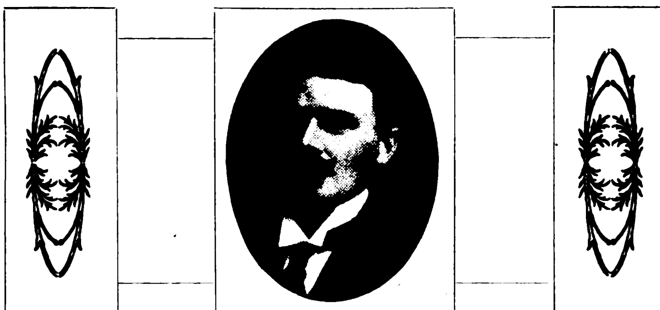
FEB 2 '3?

792736

Digitized by Google

Digitized by Google

Tvenne dikter.

Af Edward Anderson.

1. I VILDMARKEN.

Jag lämnar min täppa med popplar och astrar
och söker en stig ibland djunglar och snår,
där marken bär märken af vilddjursspår
och vindfällen ligga som gammalt skrot
från smideskammar'n och snärja min fot
och knäckas itu, så det risslar och knastrar.

Här fälla pilens hängen sin ull,
och hasselbusken har blommor till nötter,
och ekens knotiga, krökta rötter
som tänger gripa kring stenar och mull
och pressa och trycka som ok på nackar,
och granen står grönast och furan smärtast
och vattnet i gölarna lyser svartast,
och myran har byggt sina största stackar,
och svampen gror bortglömd i dalen i lä
af rullstensblock eller murknadt trä.

Digitized by Google

Emellan svedda, härjade stränder
med afröjd barrskog en älf sig slingrar,
och stubbarna sitta i marken som händer
och ränna i dyn sina tusen fingrar;
men midt i strömmen det stiger en byst,
af forsens svalkande störtsjö huggen,
och vajande ågräs bildar luggen,
och vattnet har ofta den bysten kysst.
Vid backen går älfven i stup och terrass,
och kämpande vågor sitt vatten spy
i vilda, i skummande hvita kaskader,
men nere i dälden gro starr och vass,
och bakom ligga de tröstlösa mader
med tufvor och torfjord på simmig dy.

Här ser jag källan, den speglar säfven,
och vattnet lyser som färgadt glas.
Här stiga dimmor ur kärr och moras
som grafgårdsdunster med lukt så däfven.
Här slickar mården sin såriga tass,
på skogens risiga stigar stungen,
och älgen sofver på mjuk madrass,
som mossan bäddat i tallskogsdungen.
Här växa blåbär och svarta bär,
och islandsmossan står frodig här,
och stenar ligga så tätt i ljungen,
som om det stjälpts här ett dussin lass.

Där skogen tätnat och stigen går smal
och krokig och vild på den tufviga marken
och vinden spelar sin bästa koral
i lösfläckt näfver, som fladdrar kring barken,
i gula löfvet, som dallrar och darrar,
där korsa sig grenarna snedt som sparrar
uti en fornnordisk gästabudssal,
och där hänger daggen i stora droppar,
och där falla skuggorna svarta och täta,
och där stå bokarnas stammar släta
och blanka och glatta som nakna kroppar,

Digitized by Google

och där är det söfvande, drömmande ro,
och där går det mången förunderlig sägen,
och där är det långt till den mjöliga vägen
och långt till där folken vandra och oo.

Och irrar jag hän ibland stendös och kummel,
där backen är skallig och sanden flyter,
jag tycker mig piskas af sagor och myter
och hör som ett mullrande dödsdoft mummel
från grottans trånga, skrofliga skrubb,
där mörka, gigantiska stenblock sig resa
och träden omkring stå förbrända och glesa
och ljungen sticker som sädesstubb.

En eldstad jag luktar och märker röken
från tufvor, där myllan är kruttorr och lös.
Jag tycker det tittar ur hvarje rös
små dvärgar och tomtar och troll och spöken.
Och hör jag en droppe som sipprar från stenen
och studsar mot vattnet i grottans botten,
då ser jag ett troll och en slägga, som hamrar.
Jag ser både hjässan och bålen och benen
af trollet i trollens skimrande kamrar.
Jag ser huru fingret grott fast vid sin sena,
hur håret snotts hop i en tott och vid totten
går hvit som ett kritstreck en tumsbred bena;
jag ser dess silfrade yfviga skägg
i skuggan i blocket på grottans vägg.

Här väljes till kung ibland trollen den
med minsta ögat och längsta käken,
och tolf af hans båldaste, tappraste män
hvar afton reda hans bädd af bräken,
de fläta hans ridspön af videgrenar,
de binda hans halsband af enens rötter,
hans rätter, flugsvamp och tordyfvelfötter,
de steka på solvarma kiselstenar,
af malörtsknoppar de baka hans bröd
och brygga af humle och halm hans mjöd.

Digitized by Google

Men solen går ned och till kvällsfrid det klämtar
af klockor, dem älfvor i träsken ha gömt,
och grottans trollkung, som törstig tömt
till botten en bägar' af blodmängdt vin,
nu glammar ett underligt glam och skämtar
och grinar en dödskalles tomma grin.

Vid skenet af stjärnors och lyktmäns bloss
jag ser som ett solstreck en skogklädd ås,
ser älfven därnedan med stupen och fallet,
som stampar och frustar som djuret i stallet,
när vådeldens flammor nalkas dess bås.
Men älfven omsvärmas af läderlappar,
och uttern är ute på spaning och letar
sitt rof, medan ufven re'n gjort ett kap,
och stenarna hänga från klippan i tappar
och sitta vid fallet som stora betar
uti ett urdjurs väldiga gap.

Till domning piskad jag sjunker i dvala
till marken vid blocket, det droppvattnet spräckt,
kringsusad af skogsvindens andedräkt.
Med lemmarna lagda i trötta lägen
och kinden mot mossan jag somnar till ro.
Men drömmen mig för till den mjöliga vägen
och hän till där folken vandra och bo.

2. VINTERVYER.

Nyss gick som hvässande, flammande klingor
bländande blixtar på molnhöljda fästet.
Nyss hängde nästet
skyddadt af löffäll'n på vajande gren.
Nu stickas fällen kring jorden af flingor
ejderdunslen.

Digitized by Google

Nyss var det knoppande, spirande sommar;
täppan var full utaf blå hyacinter. —
Nu är det vinter,
nu höres stormens, ej åsvallets dån,
nu lägger kölden alnstjocka bommar
tvärs öfver ån.

Snön täcker marken, snön täcker taken,
snön ligger djup uti dälder och diken.
Ute på viken,
ute på vattnet ett stycke från land,
där det är isflak men remnor kring flaken,
simmar en and.

Åkrarna ligga som ändlösa hedar,
öknar, där marken är flack som ett bräde.
Där far en släde
lustigt på mjölhvita vägen fram.
Snön röres upp och kring hofvar och medar
stänker sitt damm.

Snöskaren glänser som vaxljus vid julen.
Körsvennen trallar, ty friskt är humöret.
Präktigt är föret.
Hästen blir gråmig, förut var han brun;
rimfrosten sitter i håret kring mulen
hvitt såsom dun.

Skogen står sömntung och strimmig och brokig,
snöhöljda kvistar för tyngden ha böjt sig.
Mården har röjt sig
modigt en stig genom drifvor och snår.
Stigen, som slingrar sig vinglig och krokig,
vimlar af spår.

Digitized by Google

Jägar'n har redt sig en hytt, och i hytten
vaktar han tåligt vid väggen, vid gluggen.
Mössan och luggen
trycka sig värmande ned till hans kind.
Ögat till hanen, en knall, och för skytten
stupar en hind.

Gossen tar lillebror, kälken och vanten,
söker en backe, där vägen är smalast,
brantast och halast,
sätter sig ned och på spänsliga knän
lyfter sin bror, och mot svindlande branten
susar det hän.

Framme vid rutan står Bore och ritar
vårsommarvyer från skogen och ängen.
Rosor och klängen
teckna sig fort i en prunkande rad;
bitar af kvistar det skönjes och bitar
af flikiga blad.

Vilsen och hungrig, frusen och raggig
kvittrar en bofink vid fönsterposten.
Vinden och frosten
kört honom hit från hans hemorts dal.
Bakom står rosbusken bladlös och taggig,
naken och kal.

Varmt är det inne, röd är kaminen,
gjutna figurerna rodna i plattan.
Under på mattan
slumrar ett barn medan tiden går,
drömmer — det ser jag kring munnen, på minen —
om blommor och vår.

Digitized by Google

Om det blefve allvar.

Framtida situationsbilder af Carl Atterling.

I.

Det var en majkväll 19— kriget bröt ut. Det var sorl och lif i hufvudstaden och rörlighet utan bestört fruktan öfver allt Sverige. Vårdrottningen med sitt fladdrande hår hade gjort sin snabbturné genom Sverige från söder långt i norr, och i hennes spår hade sipporna, violerna, linneorna och de andra Flora-barnen skjutit upp sina späda stjälkar. Hoppet att lefva var nyfödt och härligt som något, den ursvenska fasta viljan att arbeta fanns där, ty det rådde verksamhet och belönansvärd ifver på gärden, ängar, i lador och fejs i allt Sverige, och vårdofterna slogo in med sina filtergarn genom öppnade dörrar och fönster. Allt spirade lif och lycka, hälsa och kraft i den stora berså, som heter Sverige, bland de blanka sjöar, som lågo som solbegjutna diamantdroppar i svenska diademet, bland den balsam, som föder poesi åt det vårliga Sverige: syrendoft och ozon.

Digitized by Google

Brandfärgad, blå och urtidsgrå står utklippan stödd mot hafvet, lyssnande till vågskvalpen eller stormens tordön, när isarna sist braka och lossna. Skärgårdsfolket, som självt är hårdt och styft som den svenska hälleflintan, bygger utpatrullernas timmerhus och vaknar som nu efter vinterlång bidan till nya kämpatag med hafvet.

Så var det i Sverige. Hos detta folk, som enar sig kring Heidenstams vackra ord:

"Fall, julesnö och susa, djupa mo!
Brinn, österstjärna, genom julekvällen!
Sverige, moder, blif vår strid, vår ro,
du land, där våra barn en gång få bo
och våra fäder sofva under kyrkohällen."

Men nu hade kriget kommit — det fruktansvärda kriget, som ingen efter hundraårig fredsdröm tänkte på. Krig! Var det möjligt? Blodsoffer på fosterlandets altare! Det var hart när omöjligt att fatta! Men den vackra majkvällen hade ej sänkt sig i västerleds blodfärgade slöjor, förrän mobiliseringsorder utgått till hela armén. Följande dag skulle järnvägsstationerna vimla af trupper, som inkallats till tjänstgöring, tågen afgå till fronten, fullastade med kanoner, ammunitionsvagnar och fältlasarett, dödsbrickor delas ut till soldaterna, bajonetter och sablar voro skarpslipade och ammunitionsgördlarna fyllda med skarpa patroner. Det skulle växlas afskedsord, fällas tårar ur moders- och hustruögon, och alla skulle lyssna till de larmklockor, som ringa öfver allt Sveriges land, samlas kring de tända vårdkasarna, studera de allestädes uppslagna mobiliseringsplakaten och sist med hopp och bön i tankarna följa det svenska folkets bästa söner i kriget. Det man ej visste eller anade härom, skulle de närmaste veckorna lära. Nödvändigheten var en lag, som måste lydas.

Moder Svea hade åter blickarna riktade på sina söner från Norrbottensisarna, Järnbäraland och Finnveden ned till fol-

Digitized by Google

ket vid sundet. Och alla voro redo att lyda den tysta maning, som aldrig svikits. Medan smålänningen packade sin ränsel, vesterbottningen snörde sina fältskor och vestgöten tryggt ställde sig under den gamla traditionsrika gulsvarta fanan sedan vestgötarytteriets dagar, talade konungen allvars- och afskedsord till gardena — de gamla gula och röda brigaderna. Och se alla skulle de gå ut årsklass efter årsklass, landstorm och skytteföreningen. Flottan skulle vara redo om ett par dagar och kanske ha inrapporterat den första svenska segern. Och frivilliga? Därom visste man ingenting. Blickarna riktades spörjande mot vesterhafvet. Talade ännu blodets röst, tvekade de däremot — eller skulle de komma — svensk-amerikanerna? De vor ju blod af vårt blod, kött af vårt kött och Sveriges barn också!

II.

Det var damm, det var gny, sång och storm, jubel och musik, när brigaden närmade sig staden. Liksom ur töcken kommo de, företrädda af musik och svenska fanor — kompani efter kompani i långa kolonner, som ringlade sig utefter vägen. Det var svensk-amerikanska frivilliga brigaden, som bildats i New York, Chicago och Minneapolis. De hade indelats och en kort tid vapenöfvats på en svensk lägerplats, men voro nu fullfjädrade krigsmän med bataljons- och kompanichefer från svenska arméreserven. Pluton- och troppchefer voro redaktörer, läkare, jurister och klerkar från unionens stora svenskcentra. Soldaterna voro stora, resliga karlar med friare skick, raskt humör och ett underbart kapital af äkta amerikansk "fighting spirit", men den på verklig öfvertygelse byggda disciplinen var likaså utmärkt. De flesta buro khaki- eller landstormsuniformer, många bredaxlade och vidbyxade amerikanska plagg, t. o. m. "overalls", en och annan en antikvarisk kroksabel, en ett par franska epålet-

Digitized by Google

ter, en annan en genom knektgenerationer nedärfd huggare, som var med i sista finska kriget, under det att somliga buro rent amerikanska uniformer med medalj från spansk-amerikanska kriget. Men alla hade de präktiga mausergevär och ett kvantum mod af det slag svenskarna visade vid Magersfontein. Sammanhållning, rättning och marschvana tycktes ha som genom ett trollslag flugit på dessa män, och deras självständiga hållning gaf samma intryck som en amerikansk trupp, där hvarje man är en öfvad patrullkarl, som kan reda sig själf och förstår att taga initiativ, om befälhafvaren skulle stupa i striden. De flesta af dem hade tidigare vapenöfvats och funno nu det hela som ett angenämt upplifvande af gamla minnen, i synnerhet när man som fri man kunde möta och skaka tass med sin gamle kompanichef, som kanske befordrats till major eller öfverste. Det hade visserligen känts underligt att träda i svensk krigstjänst, i synnerhet för dem, som glömde af exercisen innan de reste västerut, men kring denna trygga svensk-amerikanska vakt bidade tusen därute, som lofvat "komma efter", när leden glesnat. Om "sista stöten" talade ingen, ty det folk, som ännu aldrig varit slafvar, är vant vid att segra sedan tolfte Karls dagar.

Brigaden hade lämnat landsbygden, där vid hvarje stuga åldringar och barn, satta bondpojkar och ljufva mör mött dem med hurrarop och viftningar; och mången gammal mor hade stått vid gårdsgrinden och torkat ögat med förklädessnibben af rörelse eller spörjande undrat, om hennes sällan afhörda son kanske vore med i ledet.

Hela stadens befolkning var i rörelse. Kyrkklockorna ringde, två segrar hade vunnits och tacksägelsegudstjänster hade hållits, medan man äfven bedt för de fallna. Det rådde spänning, oro och väntan, ty man väntade nya underrättelser från kriget. Många hade ju någon af sina kära med, och flera kanske snart måste gå ut. Så har händt, och det kan hända såsom i barkbrödstider, ty svenskarna äro vana att få

Digitized by Google

sköta sig själfva, och hjälpen få de aldrig förrän i elfte timmen, om ens då, säger Heidenstam.

Nu komma de! Svensk-amerikanerna! Svensk-amerikanerna komma; hörs ropen, och medan gatorna kantas af stora skaror af jublande, hänförda och rörda landsmän, sätta hundratals pojkar och flickor ett jaktlopp i gång för att hinna ifatt de raskt marscherande, dammhöljda kompanierna, hvilkas taktfasta steg gifva ett ekande dån utefter gatorna. Södermanlands regementes paradmarsch blåses af en 50-mans musikkår med flöjter, pukor, trummor, cymbaler, oboer, tubor, valthorn och pistonger. Det är en mäktigt brusande harmoni af oförliknelig klang, som bär prägeln af stormens tjut, åskans dån, furans sus och orgelns emellanåt veka trioler och terslöpningar. Det är ett mäktigt och hänförande skådespel. Gatan sjunger och ett bedöfvande eko slår mot åldriga husväggar; de friska vårvindarna blåsa med sina bälgar i gathörnen, eller hvirfla upp i poppelkronor och rista löfven eller sila Pansackord genom vattentrummor eller sprickor i takbjälkar, medan truppen går fram med fanor, som snärja, piska och slå och liksom flämtande, törstande andar oupphörligt gå framåt för att snart på ärans fält vinna ett segernamn, värdigt vesterlandsättlingarna och sönerna af Svea. Marschen går till järnvägsstation! Marschen går till fronten!

III.

Sakta flöt Klarälfvens glittrande band förbi Finskog, som njöt af sitt sommarkvällsbad i månfloden. Vinden sof och nejden sof — endast nattskärran skrapade och nattugglan varnade. En örn sväfvade ut öfver skogen, medan en vilsekommen gräsand med tunga slag sänkte sig ned i en tjärn för att snart säga god natt bland vassen. Skymningen låg trollsk öfver trakten, som sof som i djupaste fred. Mörkare skulle det icke bli och blåare skulle skuggorna ej falla kring

Digitized by Google

trädgårdstäppornas buskager. Öfver furuskogens gölar stego kvällsdimman som en helig hvit eld, som slickande sväfvade kring brandgula kådstammar och sakta silade genom trädkronornas buktiga hvalf. Där doftade hälsosam ozon. Men öfver ängsstigar och hedar ilade söfvande essenser från mångfärgade blomkalkar, och från trädgårdarna steg syrenens och liljekonvaljens doft berusande och fin.

Vid Finskog låg förpostkompaniet till svensk-amerikanska brigaden framskjutet, och där liksom längre bakom bivackerade bataljonerna. Man låg i larmkvarter och musiken hade under hela marschdagen ej fått spela, ty man närmade sig fienden. Som spökgestalter hade kompanikolonnerna i långa led skridit framåt genom skogarna. En och annan fientlig spaningspatrull hade varit synlig, men blott få patrullskott hade hörts i fjärran. Framför förpostkompaniet låg fältvakten, där framför underbefälsposter och dubbelposter i tät kedja. Alla hvilade på gevären, utom de främsta posterna, som aflöstes med vissa mellantider och ständigt måste hålla skarp utkik.

Sakta smög sig vid midnatt Erik Kämpe bort från förpostkompaniets läger. Han hade ej kunnat betvinga sig, ty han befann sig i den nejd, där han lekt som barn, och i närheten bodde *hon,* som han ej sett på de tio åren han varit därute. Då han reste var Hilda blott femton år — nu mogen kvinna. Men skulle hon minnas honom och hans första kärlek? Han visste ej. Ja, strängt taget visste han ej alls, om hon fortfarande bodde i föräldrahemmet, men han anade det, ty de värmländska bygdejäntorna trifvas i eller nära barndomshemmet och draga sig sällan utsocknes, om de gifta sig. Han skref aldrig mer än en gång till Hilda, så hvad visste han egentligen om henne? Han banade sig försiktigt väg mellan högstammiga furor och snärjande buskar, smög och hukade sig, när det föll honom in, att han kunde vara upptäckt och hade patrullen efter sig, eller ock sprang han öfver gläntorna

Digitized by Google

och där stigen var jämn. Snart såg han stugan, gick in på gården och knackade varligt på fönstret till den kammare, hon kallade sin. En gardin drogs varligt undan och ett ungt kvinnoansikte visade sig. Hon öppnade fönstret.

"Hvem är ni, som kommer så här dags?"

"Hilda!" stammade han, "känner du ej igen Erik?"

"Erik! Erik!"

Hon hade så när brustit ut i ett jubel, ty först nu hann hon att riktigt iakttaga, att det var hennes ungdomsfriare — Lars-Anders Erik, som hon i långa år drömde om, innan hon uppgaf hoppet och trodde honom vara död.

"Är du med militären, Erik? Eller hvarför — —"

"Kom ut, Hilda. Jag har kort permission!"

Sakta kröp hon ut genom fönstret och fångades genast af Erik på ett hurtigt sätt. De första meningarna blefvo endast korta, afbrutna ord, och man kom genast underfund med, att det var alldeles för mycket att tala om för att det skulle hinna expedieras på blott ett par timmar. Hon var vacker i Eriks ögon, och han var för henne allt af hjältemod och stolt självkänsla — en värdig herreman på samma gång som hennes forne enkle, ljuslockige Erik — möjligen rik, absolut ej fattig, men en behaglig varelse och ett ideal till man. Visste hon månne, att Erik bar ett nytt kulturmärke på sin panna, och kunde hon höra talas om hans underbara nya land utan att följa den, hvad hon tyckte, brottsliga böjelsen att hjälpa till att affolka Värmlands vackra hem? Hon visste ej, men älskade sitt Värmland och tyckte bra om svensk-amerikanerna, därför att de kommit hem för att strida för sitt fosterland.

"Men Erik, hvarför skref du aldrig?"

Han fattade hennes hand med en kort suck.

"Kom låt oss gå, så skall jag förtälja därom. Men det är en lång historia."

De stodo vid Klarälfvens speglande vatten, i hvars djup månen frikostigt strödde sina gyllene dollrar. Det blänkte

Digitized by Google

som en nypolerad mässing i vattnet, där deras bilder riktade ögonen mot hvarandra. Man stod på en bädd af mossa; pors och ljung lekte vid fötterna, och nära dem silade strimmor bland vattenranunkel och starr. Han betraktade henne länge utan att yttra ett ord. Hvilken förändring hade hon ej undergått alla dessa år! Något kyskt, madonnalikt hvilade öfver hennes vackra ansikte, som var inramadt i ett böljande, rikt blondt hår. Så ren och hvit hennes nordiska hy, så snöhvita, friska hennes tänder, och sådan kraft i hennes smidiga gestalt! Skulle han låta henne veta allt? Han visste ej. Men nej, han var alltför ärlig för att ljuga, och ärlighet var ett generationsarf, som alltid följt honom.

"Hilda", började han långsamt. "Jag skulle nog ha skriffvit, men — men, jag kom i en ställning, som gjorde att jag ej kunde göra det."

Hon riktade förvånad sina blickar på honom. Han undvek att möta dem och cirklade i gräset med sin tåspets, som han betraktade, medan han efter någon tvekan fortfor:

"Du vet nog, att jag hade klent om slantarna, när jag sist var hemma i Sverige, och jag hade väl heller aldrig blifvit någonting om jag ej rest till United States, you know. Jag fick det bra, tjänte bra med pengar och hade allt jag behöfde för att vara nöjd — utom ett hem. Well, jag vet ej hvad det gick åt mig, men jag gifte mig med henne."

"Är du gift?" utbrast Hilda och steg åt sidan, medan det nya uttrycket i hennes ögon vittnade om hastigt påkommen själssmärta och ånger öfver någonting — möjligen för det hon följt honom och varit dum nog att hoppas. Hennes illusioner hade med ens krossats, och hon hade svårt att behärska sig för att ej visa, huru djupt hon faktiskt tagit hans ord.

"Med hvem gifte du dig?" fortfor hon, då Erik, som fortfarande stod med nedslagna ögon, ej yttrade något.

"Well, hon är irländska. Men", tillade han, "det blef ett mycket olyckligt äktenskap. Hon har aldrig förstått mig och

Digitized by Google

hvad jag trots allt kan känna för mitt gamla Sverige. Men detta är ändock bisaker mot mycket annat. När jag reste hem var saknaden ringa på båda sidor, kan jag säga, och det är underförstådt, att vi ej skola träffas igen — hvem det nu blir, som skall begära skilsmässa; förmodligen hon. Jag behöfver en maka och skall välja mig en sedan vi klarerat saken oss emellan, och denna nya maka skall vara en ros ur svenska örtagården. Jag tror jag bättre begriper mig på en svensk tös. Och jag tänker nu på en; du vet nog, hvem det är.

"Nej, Erik", afbröt Hilda med allvar i rösten. "Det kan aldrig blifva af. Jag vill ej störa hennes lycka."

"Lycka? Lycka? Men du vill väl lofva mig — — —"

"Nej, bedrag henne ej. Håll dig till henne, och se, om ni ej kunna lefva lyckliga. Hon är ju i alla fall din maka. Farväl Erik!" sade Hilda och ämnade gå, men han grep nervöst om hennes hand.

"Hilda", sade han allvarligt, "jag vet jag kommit för sent, och när jag nu tänker på det, smärtar det mig, att jag ej hade nog förutseende. Jag borde vetat, att det aldrig blir lyckligt när man "gifter ut" sig, men — kanske det gör detsamma. I morgon har jag med säkerhet varit med i första kulregnet, och man vet ju aldrig, om man stannar där — i svarta bataljonen, och då — — —"

"Erik, gör din plikt, äfven om så skulle ske. Dina förfäder ha aldrig svikit i en strid, och bär ditt mannaarf med heder."

Han mötte henne med ett underligt leende.

"Därför är jag nu i Sverige, Hilda. Och, tillade han, om något skulle inträffa, så uppsök chefen för mitt kompani — det fjärde. Han har ett bref, som du skall öppna och läsa. Glöm ej det!"

Det låg någonting så mystiskt under dessa ord att Hilda nästan kände sig kuslig till mods. Hon kunde ej styra sin nyfikenhet, utan sade:

Digitized by Google

"Det låter så märkvärdigt det där, Erik. Vill du ej säga redan nu hvad det är frågan om?"

"Nej, du får se själf." Därefter tillade han hastigt:

"Nej, jag måste skynda mig tillbaka nu. Farväl, Hilda. Kanske det varit bäst om jag aldrig mött dig i natt, ty det har gifvit mig ett själsstyng, som skall bli svårt att läka. Jag visste ej att jag kom för sent — men vet det nu."

Hilda svarade ej, men hyste ett uppriktigt deltagande för Erik. Hon hade ju också själf trott, att han vore fri. Men nej — — —"

"Vi ses åter, om — du vet hvad jag menar —"

Månen svann bakom ett moln, svaga brisar började sätta löfven i rörelse, och ett blåhyadt skvalp började sitt tummeltåg på Klarälfvens förut lugna yta. Sakta tryckte han en kyss på hennes kind, men slet sig strax loss, fattad af en yrsel och oro, som tycktes ha bragt honom i vildt uppror. Därefter började han springa som en vansinnig och såg sig ej om, förrän han var framme vid förpostkompaniet.

IV.

Svensk-amerikanska frivilliga brigaden hade fått plats på svenska arméns vänstra flygel och låg utvecklad till strid, medan dess hufvudstyrka stod som reserv vid Bo gårdar. Dagen hade ingått med sol och sommarvärme, och patrullstriderna hade börjat i morgongryningen med enstaka och därefter lifligare knallande skott framme i förpatrullinjen.

Vid middagstiden började det knalla på allvar, och hela avantgardet hade så småningom utvecklats till strid. Man hade genom otaliga spanings- och stridspatruller så småningom kommit till full klarhet om fiendens ställning, och en från svensk-amerikanska brigaden utsänd patrull hade, ehuru med manspillan, gjort ett synnerligen djärft framryckande och lyckats inrapportera, hvar fiendens stora reserv uppehöll sig,

Digitized by Google

och det var en så värdefull rapport att fördelningschefen uttalat sitt synnerliga beröm öfver patrullen samt låtit anteckna enhvars namn i och för senare befordran eller dekorering. Erik Kämpe var med bland dessa, men själf sväfvade han i okunnighet om betydelsen af sitt uppdrag, ity att platsen för utmärkelser i hans ögon var minst sagdt bland bajonetter och kulmusik.

Till chefens för svensk-amerikanska brigaden förfogande stod en generalstabsofficer, och stor uppmärksamhet ägnades åt att brigadens samverkan med armén blef den bästa möjliga, och alla order utdelades från högkvarteret. Än skulle en ny framryckning äga rum, än olika grupperingar ske, och alltjämt jagade en här af rapportkarlar, adjutanter och kurirer till häst, per cykel eller automobil öfver slagfältet. Man såg egentligen ej så mycket af de i terrängen framskjutna kadrerna, men hörde alltjämt artilleriets tilltagande dån och gevärens smatter, som växte eller aftog som dånet vid uthafsklippor. I det tysta arbetades hvarje sekund under högtryck, ty de taktiska schackdragen måste göras med största försiktighet, innan man tog sig före något så ansvarsfullt som att sända denna människohär mot fienden till seger eller död. Dagen var het som en öken, och jorden ångade som i en lång dödstörst. Öfver slagfältet svepte tunga, mörka krutmoln, och man väntade endast på en skingrande vind eller ett förlösande regn. Då och då gjordes en framryckning, hvarvid elden ökades, och som vid ett schackspel flyttades pjes efter pjes — här regemente efter regemente — fram mot fienden. Under tiden myllrade det af sjuktransportvagnar, ammunitionskolonner och allehanda krigsfordon på vägarna bakom armén, och stora reserven bidade tyst i sin ställning, medan kavalleriet stod på flankerna och var redo att hugga in i det afgörande ögonblicket. Dess patrull-tentakler hade beständig känsel på fienden, och dess rapporter voro af största betydelse för de taktiska åtgärderna. Nära fronten

Digitized by Google

voro förbinderiplatser upprättade och längre bort stod sjukvårdskompaniet och än längre bakom voro flyttande sjukhus och sjukvårdsdepåer. Transport efter transport flyttade de redan sårade bakåt att opereras eller förbindas. Många af dem dogo innan dess.

Vid svensk-amerikanska brigaden hade manspillan redan varit ansenlig, ty brigaden hade under ett par timmars tid varit beskjuten af fiendens fältartilleri, hvars granatkartescher oupphörligt exploderade öfver deras hufvuden och spredo död och jämmer. Kulregnet hade dessutom tilltagit, och hemskt hvinande och som jämmerfullt barnskrik tonande mauserkulor korsade luften i ett ursinnigt tempo. Man gjorde nya framryckningar. Så blef det en eldpaus då och då. Man gjorde sig synbarligen redo till sista framryckningen, som för många skulle bli den sista i lifvet. Återvändo fanns ej! Man måste fram! Till hvarje pris! Ammunitionsförråden förstärktes, bajonetterna påskrufvades och alla väntade på det förlösande ord, då orkanen skulle släppas lös. Stundtals inträdde vid brigaden formligen en slags söndagsro, medan andra truppförband utkämpade sina värsta duster. Då och då hördes hurraropen skalla långt nere i skogen eller på fältens utkanter, då nya positioner tillkämpades med bajonettens hjälp. Men reserverna drogos närmare, och det talades om att stora reserven redan var på väg för att göra kringgångsrörelse. Det gällde nu minuter blott.

Reservernas musik blåste, arméns fanor fladdrade åter som vid Lützen och Breitenfeld, och då kom ordern om allmänt angrepp.

Generalmarsch blåstes, och därefter hördes ett bedöfvande larm af trumpeter öfver slagfältet. Kanonerna spydde eld och fasa. Kulregnet trotsade all mänsklig beskrifning, och under de mest infernaliska hurrarop, larm, dån gick armén till anfall. Svensk-amerikanska brigaden ryckte fram och understöddes af artilleri alltjämt. Brigaden kom på grund

Digitized by Google

af sin placering snart i strid med fiendens högra flank. Det blef en strid af gränslös skärpa. Med förtvifladt och aldrig slappande mod bröt brigaden fram, och hvarje man i densamma tycktes ha gripits af formligt ursinne. Alla och enhvar skulle visa fosterlandet att blodets röst är starkare än allt annat här i lifvet, och alla voro beredda att segra eller dö. Men döden gjorde en rik skörd i deras led och fienden förblef bergfast i sin ställning. Ingen ville vika. En fana föll. Hvad betydde det? Ett dåligt omen för den vidskeplige, men utmärkelse eller död för den, som vågade. En man var snarare än de andra att gripa den. Som en vansinnig bröt han fram med den sargade blågula duken, nådde krönet, stapplade och föll, sökte resa sig, men föll åter öfver fanan och blef tyst. Det var Erik Kämpe, och han var—död.

Snart skallade hurraropen åter med omänsklig kraft. Fienden vek. Svensk-amerikanska brigaden hade upprifvit fiendens högra flank. Samtidigt högg hela fördelningskavalleriet in, och stora reservens anfall genomfördes med vild kraft och afstängde fiendens återtåg. Striden var slut! — — —

Blod, ruiner och kval medan de sista dånande hurraropen dånade öfver slagfältet!

Af svensk-amerikanska brigaden hade tre hundra man stupat i döden för det fosterland, som illa belönat många af dem, men trots allt behöll deras starka kärlek. Stort är detta folk!

I trasor stodo de, många af dem. Såren blödde, men raka i ryggen och stolta stodo de kring sina sargade fanor, när aftackningen ägde rum till slut och konungens telegram upplästes framför fronten: "Djupt rörd af eder starka fosterlandskärlek, hvilken alltid varit det oslitliga band, som bundit eder vid de hem ni lämnade och det land ni mindes, tackar jag denna dag svensk-amerikanska frivilliga brigaden för dess enastående och uppoffrande tapperhet och aldrig glömda värdefulla insats i striden mot rikets fiender."

Digitized by Google

V.

Det var kväll. Solen sjönk blodröd i väster med minnet af en förskräcklig dag. Tunga, mörka moln svepte öfver slagfältet och bredde en tyst slöja — ett bårtäcke — öfver de fallna. En så mörk natt vid denna årstid mindes man ej. Sjukvårdssoldaterna arbetade öfverallt och ströko med bårar och lyktor kring bland liken för att uppsöka de ännu lefvande. Hilda vandrade af och an. Nej — icke han! Där? Nej, ej han! Kanske han lefver? Där borta stod fjärde kompaniets kapten och en grupp soldater med lyktorna tända. Hon gick dit.

"Han föll som en trogen fanvakt,"' sade kaptenen. Anteckna, hvad nummer han har på dödsbrickan, så vi få se i journalen, hvem han var."

Hilda trängde sig nyfiket fram, stannade och stirrade som en vansinnig, sedan hon tagit händerna från ansiktet.

"Erik! Erik!" hviskade hon och böjde sig ned öfver den döde. Men en af soldaterna lyfte henne åter upp.

"Känner ni honom?" frågade kaptenen.

"Erik Kämpe", pressade hon fram med en svag snyftning.

"Han var på fjärde kompaniet", tillade hon så.

Det uppstod en stunds tystnad, hvarunder alla stodo med blottade hufvuden.

"Heder åt en sådan man och kamrat", sade kaptenen.

Hilda hade blifvit blekare.

"O Gud! Tag emot hans själ!" utbrast hon, drog så ett djupt andetag och sökte med förtviflad styrka pressa fram ett ord ytterligare, men vacklade och föll afsvimmad öfver den döde.

Ingen af de närvarande kunde återhålla en tår. Man såg under tystnad på hvarandra med stora vidgade ögon, och kaptenen vände sig åt sidan.

"För bort henne", befallde han, och gick med dröjande steg därifrån.

Digitized by Google

När Hilda vaknade, låg hon på en soffa i sitt hem. Vid hennes sida satt hennes gamla mor, blek och med förgråtna ögon.

"Hur känner du dig, kära barn?" frågade hon lågmäldt.

Blek och matt reste sig Hilda, stödd på armbågen, men lade sig åter till ro.

I samma ögonblick inträdde en soldat, som stannade vid dörren med en kort, men stram honnör.

"Till fröken Hilda från chefen för fjärde kompaniet", sade han och framlämnade ett bref.

"Bref? Bref? Till mig? utbrast Hilda svagt. "O, det är förskräckligt! Jag minns, jag minns — läs det mor."

Den gamla satte på sig glasögonen, tog brefvet och öppnade det, hvarvid en tung guldring med en äkta, gnistrande diamant föll ur.

"O, utbrast hon, och tog upp ringen. Hvad är detta? Kan det vara till rätt person. Har han icke tagit fel, månne?" tillade hon.

"No, sörri, allt är nog rätt och i sin ordning", svarade soldaten, som liksom helt plötsligt mjuknat till, glömde bort sin militära skyldighet att efter utfördt uppdrag å tjänstens vägnar aflägsna sig.

Den gamla läste: "Älskade Hilda! Jag kom för sent. När jag erfarit det, skref jag i natt detta. Jag har litet att säga. Vidfogade, bestyrkta handling gifver dig rätt att lyfta en summa af $10,000, som till dig skall utgå af min efterlämnade förmögenhet. Förlåt mig, att jag sökte döden på slagfältet. Intet annat återstod mig. Ringen är din. Din egen Erik."

En tystnad uppstod, hvarunder man tycktes vara alltför förvirrad för att uttrycka någon glädje öfver den oförmodade hjälpen i det fattiga hemmet.

"Erik var min gode vän. Vi kamperade ihop i Chicago", bröt soldaten tystnaden. Men ingen annan sade något.

Digitized by Google

Sakta gick han ut, men kom åter tillbaka, — hvarför visste han egentligen ej, eller kanske han visste det alltför väl.

Men han var med, då stoftet efter Erik Kämpe under militära hedersbetygelser vigdes i svensk jord — i ett hörn af sockenbornas kyrkogård. Det var ett gripande ögonblick, hvarunder Hilda hade fallit i vanmakt och måste föras bort.

Men Adolf Borg — soldaten och vapenkamraten — lät anskaffa en amerikansk flagga, som han jämte den svenska hängde som ett dok öfver Eriks grafsten.

Det var vackert, kamratligt och känsligt, och man visste att Erik Kämpe hade tillhört den svensk-amerikanska brigaden.

Och Adolf Borg blef senare gift med Hilda och sitter väl i gårde. En soldat måste hon ha, ty det hade alltid varit knektar i släkten.

Digitized by Google

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN.

Invandrare. Grupp af Charles Haag.

Digitized by Google

Beaktansvärda sträfvanden för den nordiska kulturens bevarande i Amerika.

Af A. A. Stomberg.

Winston Churchills för några år sedan utkomna bok, "The Crisis", en mästerlig skildring från inbördeskrigets stormuppfyllda tid, tecknas på ett slående sätt den paniska förskräckelse, som bemäktigade sig de infödda amerikanerna i St. Louis vid tanken på att de många tusende nykomna tyskarna i staden säkerligen skulle göra uppror och hemsöka den arma staden med eld och svärd, så snart osäkerheten och villervallan ingifvit dem nog mod därtill. Att tyskarna voro ett fredligt och fosterlandsälskande folk, som, fastän de ännu icke hunnit att bli fullt förtrogna med landets språk eller fria institutioner, likväl älskade sitt adoptivland med den självförsakande patriotismens varmaste glöd samt för detsamma voro redo att offra lif och allt, kunde de kortsynta yankeerna icke fatta.

Mr Chamberlains skildring af de föddas misstro till och fruktan för utlänningarna, har nog, fastän öfverdrifven, den historiska verkligheten till grund.

Digitized by Google

Kolonisternas ättlingar hade tidigt blifvit vana vid att tänka sig Amerika såsom ett dem uteslutande tillhörigt land, och i årtionden hade de fått lefva nästan ostördt i denna sin tro. Från inbördeskrigets dagar till ungefär 1845 invandrade jämförelsevis mycket få människor till Amerika. Från samtliga Europas länder kommo under hela decenniet 1821—1830 blott 143,439 människor, och under de två föregående årtiondena, för hvilka ingen statistik föreligger, var nog siffran långt mindre. De tidigare årens erfarenheter med engelsmän och franska äfventyrare voro heller icke ägnade att gifva amerikanerna vidare stort förtroende till immigranter. Minnet af deras stämplingar fortlefde i många år, och det var kanhända inte så underligt, att man intogs af fruktan och bäfvan vid åsynen af de väldiga skaror, som anlände till Amerikas kuster mot midten af århundradet.

Det var icke blott irländarna, som till följd af hungersnöd kommo i väldiga skaror — 914,114 under åren 1851—1860 mot 50,724 under åren 1821—1830 — utan äfven tyskarna började att invandra massvis. Från Tyskland hade under åren 1821—1830 invandrat blott 6,764 människor, men det stora revolutionsåret 1848 lämnade efter sig missnöje och förtryck, så att från Tysklands samtliga stater bröto människor upp i stora skaror för att i Amerika söka sig nya hem. Under decenniet 1851—1860 uppgick därför antalet af till Amerika invandrande tyskar till den väldiga siffran af 951,667.

Inför denna ofantliga människoström fylldes man med bäfvan, ty den infödde amerikanen såg däri icke blott en fara för hans industriella maktställning utan de fria amerikanska institutionernas möjliga undergång. I längden har man dock icke kunnat framhärda i denna misstro till tyskarna eller andra med dem besläktade folk. Deras flit, ärbarhet och intellektuella kraft hafva varit så påfallande och så genomgripande verkat till landets fromma, att man helt enkelt tvingats att ge dem det fullaste erkännande. Och i fall

Digitized by Google

amerikanen icke varit redo att frivilligt erkänna dessa invandrares förtjänster, ha tyskarna genom sin numerära styrka, intellektuella kraft och starka sammanhållning helt enkelt tilltvingat sig det fullaste erkännande. Det var en tid, då man inte ville veta af det tyska språkets studium i de allmänna skolorna, men nu är det ett läroämne i alla våra högskolor, colleges och universitet. Detta blott såsom ett exempel på hvad tyskarna vunnit.

Att skandinaverna här i landet varit föremål för samma misstro som tyskarna, i synnerhet då de ännu icke hade vistats i landet så länge, kan nog icke gärna bestridas. De ha icke varit så många som tyskarna, så att deras numerära styrka har icke väckt så stora farhågor, men man har nog helst sett, att de öfvergifvit fädernas språk och seder så snart som möjligt för att bli "riktiga" amerikaner, hvad detta nu kan betyda.

Tecken till en bättre förståelse ha dock börjat visa sig, och bildade och fosterlandsälskande amerikaner börja allt mer att intressera sig för Nordens kultur och åstunda, att den måtte långt mera än hitintills varit fallet, blifva känd och uppskattad. Man är villig att erkänna, att Nordens folk kunna i väsentlig mån hjälpa till i det stora arbete, som har till mål att gifva det amerikanska folket en fast karaktär och höga ideal, grundvillkoren för all sann nationell storhet. Man inser, att det myckna goda som finnes hos Nordens folk kan blifva en viktig och välsignelsebringande insats i det amerikanska lifvet. De nordiska folkens arbetsamhet och trohet mot det höga och sanna kunna verka välgörande på ett folk, som fattats af materialismens fördärfbringande yra. Det jäktande penningebegärets allt godt förkväfvande eld kan släckas endast genom den sanna gudsfruktan och den höga idealismen.

Det gifves också i våra dagar särskilda orsaker, hvarför anglo-amerikanerna blifvit mera vänligt stämda mot tyskar

Digitized by Google

och skandinaver och visa sig mera mottagliga för de intryck, som deras kultur kan gifva. Den väldiga invandringsström, som börjat att välla fram öfver landet, kommande från södra Europa, hotar att bortföra eller begrafva många bland vår kulturs bästa frukter. Dessa folk, som nu invandra, ha fostrats i en annan skola än amerikaner, tyskar och skandinaver, och deras ideal skilja sig nog mycket från våra. Liksom i Europa, där den pangermanska rörelsen satts i gång såsom en följd af samma påträngande makt som vi stå inför i vårt eget land, har man också i Amerika börjat inse nödvändigheten af att förena sina krafter för "den strid som stundar".

Skandinaverna ha länge sedan visat kraftiga händer vid ett stort odlingsarbetes bedrifvande. Deras inflytande på det engelska lifvet under medeltiden hade genomgripande betydelse, och framstående historiker hafva bevisat, att Englands storhet har till stor del möjliggjorts genom nordmännens stora insatser.

I Amerika ha de gjort en god början. De stora landsträckor, som deras flit förvandlat till fruktbärande åkrar, bära vittnesbörd om deras stora insats uti landets industriella utveckling. Men det gäller nu att för dem göra sitt inflytande starkare gällande på det andliga området. För att detta skall kunna ske är det icke blott nödvändigt att de bevara sina språk och seder, utan deras andliga kraft måste ingå såsom en del af det amerikanska lifvet. Det har därför sitt stora intresse, att föreningar bildats under senare åren, som särskildt ha till mål att arbeta för den nordiska odlingens bevarande i vårt land, på det att den må djupt intränga i landets kulturlif för att där verka lyftande och stärkande. Svenskar, norskar och danskar ha sådana föreningar i mängd, men under senare tid ha föreningar med samma mål tillkommit, hvars medlemmar utgöras till stor del af icke-skandinaver. Tre bland dessa föreningar skola här få ett särskildt omnämnande.

Digitized by Google

I. The American-Scandinavian Society.

Förslaget till föreningens bildande framkastades i första hand af Carl Lorentzen, professor vid New York University, hvilken med kraft och hänförelse arbetat på att få Nordens rika kultur bättre känd och högre uppskattad i Amerika än som hittills varit fallet. Han förde först en vidtomfattande korrespondens med framstående män öfver hela landet för att väcka intresse för den behjärtansvärda saken, och då han hunnit bli förvissad om att en förening i skandinaviskt syfte skulle vinna stor tillslutning, lät han utsända upprop till ett organisationsmötes hållande i New York. Detta hölls i december 1908, och hade många af landets främsta män, särskildt inom skolvärlden, kommit tillstädes. Andra, som ej kunde vara med, hade skriftligen uttalat sin villighet att medverka i föreningens program.

Namngifvandet af föreningens första ämbetsmän skall tydligt visa, hvilka väldiga krafter man samlat under den nordiska kulturens banér. Dr Nicholas Murray Butler, president för Columbia-universitetet, blef föreningens förste president, pastor Fredrick Lynch vid Pilgrim church i New York, som alltigenom på ett synnerligen berömvärdt sätt intresserat sig för företaget, korades till vice president, och Marcus E. Marks, medlem i president Roosevelts förlikningskommission för biläggandet af industriella strider, valdes till kassör. Professor Lorentzen blef helt naturligt föreningens sekreterare, och på hans skuldror ha de tyngsta bördorna hvilat. Men med entusiasm och aldrig sviktande krafter har han arbetat för föreningens tillväxt och för den stora sak, den afser att främja.

Bland hedersvicepresidenterna finner man sådana bemärkta män som C. W. Eliot, förre presidenten vid Harvard; Lyman Abbott, utgifvare af *Outlook;* H. P. Judson, president för Chicago-universitetet; H. M. MacCracken, förre kanslern vid

Digitized by Google

New York-universitetet; Cyrus Northrop, dåvarande president för Minnesota statsuniversitet; Arthur A. Noyes, tillförordnad president för Massachusetts Institute of Technology; Nils Paulson, president för Heckla Iron Works; L. S. Swenson, Förenta staternas minister till Norge; A. E. Johnson, generalagent för Scandinavian American-linen, f. d. svensk konsul i New York och välkänd svensk mecenat, samt de tre nordiska ländernas dåvarande sändebud i Washington, Herman Lagercrantz, Ove Gude och grefve Moltke. Bland rådgifvande medlemmar (advisory committee) finner man sådana namn som Elmer E. Brown, dåvarande "Commissioner of Education"; pastor Francis E. Clark, grundläggare af och president för Christian Endeavor-föreningen; miss Caroline Hazard, president för Wellesley College; G. L. Kittredge, professor i engelsk litteratur vid Harvard, och flera andra på undervisningsväsendets område bemärkta personer.

Föreningen satte från början detta som sitt mål: att befordra den kulturella förbindelsen mellan Förenta staterna och de nordiska länderna. Föreningen skall därför arbeta på att få till stånd utbyte af professorer och studerande Amerika och de skandinaviska länderna emellan. Äfven skall den söka att göra den nordiska kulturen bättre känd här i landet genom att uppmuntra amerikanska lärare att besöka Skandinavien för att bli förtrogna med dess vetenskap, konst och litteratur, och Nordens skolmän skola å sin sida uppmuntras att besöka Amerika. Dessutom skall föreningen understödja de studerande från de skandinaviska länderna, som genom dess åtgörande komma till Amerika för att studera, och unga män, som fara till något af de nordiska länderna för samma ändamål, skola likaledes få finansiell hjälp. För öfrigt skall American Scandinavian Society genom tidningar och böcker söka verka för sitt höga mål.

Det är således en hög uppgift man ställt framför sig, och det är väl att vänta, att resultaten icke alltid skola motsvara

Digitized by Google

de väldiga ansatserna, men i ett så stort och viktigt arbete måste man ha stora idéer och en aldrig sviktande tro. Också kan det sanningsenligt sägas, att föreningen lyckats öfver förväntan i sin verksamhet. Det var särskildt genom dess åtgörande, som president Butler, kansler MacCracken och professor Dutton vid Columbia aflade besök vid de skandinaviska universiteten samt höllo föreläsningar. Rätt-många studerande ha ock genom understöd från föreningen satts i stånd att vistas vid främmande universitet. En storartad gåfva på ett hundra tusen dollars, som föreningen i vintras fick mottaga från förutnämnde Nils Paulson kort före dennes så oväntadt timade frånfälle, har gifvit föreningen de medel, som fordras för ett effektivt bedrifvande af verksamheten.

Ett sätt, på hvilket American Scandinavian Society söker att stärka de band, som böra binda oss vid det nordiska, är hållandet af minnesfester. Särdeles gripande var den minnesfest, som genom föreningens föranstaltande hölls i New York till hugfästandet af framlidne guvernör John A. Johnsons minne. Slutligen verkar också föreningen på att föra de tre nordiska ländernas ättlingar i nya världen närmare hvarandra, så att de måtte lära känna, att i detta land åtminstone ha de gemensamma intressen. Särskildt lyckad var den storartade bankett, som gafs i New York kort efter föreningens stiftande, då president Butler presiderade och Sveriges, Norges och Danmarks sändebud till Washington alla höllo tal.

II. The Swedish Colonial Society.

Denna förening stiftades för ungefär två år sedan i Philadelphia och utgör ett vackert bevis på ett nyvaknadt intresse för de svenska minnena. Medlemsantalet uppgår till mellan tre och fyra hundra, och mer än tre fjärdedelar bland dem äro de gamla Delaware-svenskarnas ättlingar. Så finner man till exempel på namnlistan icke mindre än aderton med nam-

Digitized by Google

net Keen, däribland William W. Keen, en af landets främsta kirurger, samt Gregory B. Keen, sekreterare i Pennsylvanias historiska sällskap och framstående historieskrifvare. Det är det svenska Kyn, som med tiden blifvit Keen. Bland medlemmarna finna vi också Albert Bushnell Hart, professor i historia vid Harvard, som nog allmänt erkännes vara landets störste nu lefvande historiker, Henry A. Dupont, kruttillverkaren, Samuel W. Pennypacker, f. d. guvernör i Pennsylvania, Charles L. Davis, brigadgeneral vid Förenta staternas armé, m. fl.

Hans majestät konung Gustav V är föreningens höge beskyddare och grefve Ehrensvärd, Sveriges sändebud i Washington, dess hederspresident. Aktiv president är Chevalier A. Viti, svensk vice konsul i Philadelphia. Sekreterare i föreningen är dr Amandus Johnson, som tagit initiativet vid dess grundläggande. Det var han som först framkastade tanken på en sådan förenings stiftande, det var också han som utstakade de linjer, enligt hvilka föreningens verksamhet skulle bedrifvas, och med ungdomlig hänförelse för det svenska har han verkat för föreningen och allt som afser att bevara våra svenska minnen.

Föreningens uppgift skall vara att samla, taga vara på och publicera historiska handlingar, tryckta eller i manuskript, som stå i samband med svenskarna i Amerika. Det är också dr Johnson, som blifvit den förste att ge oss ett arbete i öfverensstämmelse med föreningens program. Hans mästerliga historiska verk öfver den svenska invandringen under sjuttonde århundradet, "The Swedish Settlements on the Delaware, 1638—1664", som just utkommit, är det fullständigaste och mest tillförlitliga arbete, som skrifvits om Delaware-svenskarna. Då man sett hvilket oerhördt forskningsarbete författaren bedrifvit och huru mästerligt han gjort bruk af den massa historiska fakta, han lyckats framleta, finner man det lätt att instämma med förutnämnde Gregory

Digitized by Google

B. Keen, som kallar boken "a masterpiece of historical investigation" och i beundran utropar: "All ära åt författaren och Gustavus Adolphus College i St. Peter samt vårt eget University of Pennsylvania, som fostrat honom, så att han kunnat utföra ett sådant arbete. Ett tack till 'Swedish Colonial Society', hvilken har gjort det möjligt för honom att publicera detsamma."

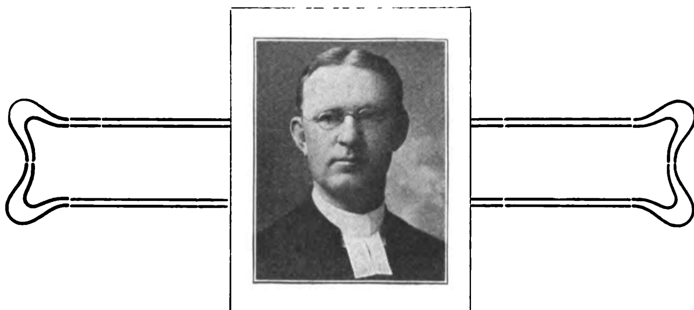
III. The Society for the Advancement of Scandinavian Study.

Denna förening är ännu icke årsgammal. Organisationsmötet hölls i Chicago i slutet af maj förlidet år på kallelse af fem lärare i de skandinaviska språken vid amerikanska läroverk. Det var i synnerhet professor G. T. Flom, lärare i skandinaviska språk vid Illinois statsuniversitet, som först befordrade saken och som har gjort det förberedande arbetet. Hans förslag vann allmänt gillande, och till det första mötet hade ett ej oansenligt antal i saken intresserade personer infunnit sig. Ett 80-tal medlemmar antecknades vid föreningens bildande.

Föreningen har som sitt mål att uppväcka intresse för de skandinaviska språken och deras litteratur, såväl som för hela den nordiska odlingen. Föreningen kommer särskildt att lägga vikt vid filologiska och historiska undersökningar inom dess gebit, och resultaten af denna forskning kommer sedan att framläggas för föreningen vid dess årsmöten. Frågor, som röra undervisningen i skandinaviska språk, skola också behandlas. Dessa afhandlingar såväl som recensioner, referat öfver mötesförhandlingar m. m. offentliggöras i föreningens publikation, hvars första häfte utkom i juli månad.

Ämbetsmännen äro: president, professor Julius E. Olson, Wisconsin statsuniversitet; vice president, professor Jules Mauritzson, Augustana College; sekreterare och kassör, professor G. T. Flom, Illinois statsuniversitet i Urbana.

Digitized by Google

Tvenne dikter.

Af C. A. Lönnqvist.

I. MINA ANOR.

Min vän baronen, herr von Ådlenstjärt,
om sina anor gärna mig förtäljde
och nöp mig med satirens fina snärt,
att jag med mycken nöd förtreten sväljde.

Hans farfars farmors morfars farfars far
snört skorna åt en kung nångång i tiden
och sedan kunglig snörsvenstitel bar
och fick ett von och klädde sig i siden.

Men när jag länge på min ringhet tänkt
och undrat, om jag ens haft några fäder,
så kände jag till slut min ära kränkt
af Ådlenstjärtar, Kloor och Sunnanväder.

Törhända i en becksvart forntids famn
— jag tänkte — själf jag höga anor äger
med till och med, hvem vet, latinska namn—
det vore något, som hvart "von" uppväger.

Digitized by Google

Att spåra upp min ätts förträfflighet
det kunde ingen så som vetenskapen.
Ty den kan fylla, såsom hvar man vet,
uti historien de djupa gapen.

"Professor Gaeckel", sade jag förty
en dag till ontologen där i Lena,
"mitt släktregister gör mig hufvudbry,
och mina fäder, hvad var det för ena?

Jag undrat i min enfald, hur det är,
om jag kan vara utan all historia,
om ej en farfar någon titel bär,
som kunde skänka mig en smula gloria."

"Låt mig få se ert kranium", svarte han,
"och granska fakta och studera data!
Nåväl, jag genast konstatera kan,
ni hör till Bimana och Vertebrata."

Det där var redan något, tänkte jag:
en släkt, som ej är okänd för de lärde!
Och namnen smekte örat med behag,
det rent af klang af manlighet och värde.

"Hur långt, professor", återtog jag, "går
min släkt tillbaka i vår tids annaler?"
"Man gissar mer än hundra tusen år —
ni har väl hört om 'Der Neanderthaler'?"

"Neanderdal, var det en märklig man?"
Där slog mig mot en doft af forntids ära.
"I högsta måtto intressant, ty han
bevisligt stått Quadrumana rätt nära."

Digitized by Google

"Än dessa då?" — "Som släkt de lefva än
och ha sitt hem i söderlandets skogar.
De kännas lätt på fötterna igen,
som sakna tår men äga äkta knogar.'

"Högst intressant. I sanning underbart,
det tyder väl på mer än vanligt snille?"
"Åhja, en mycket slug och orädd art
exempelvis är Afrikas Gorillae."

"Gorill—" när i all världen hade jag
då hört det namnet förr? För minnet sväfvar
en luden best med fula, grymma drag
ur någon bok med lejon i och räfvar."

Nu gick upp ljus! Med alla granna namn
han dolde för mig hvad som ej bör vetas
och hvad som uti glömskans tysta famn
af ingen helst, mig synes, bör uppletas.

Är detta mina anor, blir jag tvärt
försonligt stämd mot alla Ådlenstjärtar.
Bär stolt ditt namn, baron von Ådlenstjärt,
jag vill ta mot med jämnmod alla snärtar.

Anm. Vertebrata=däggdjur; Bimana, Quadrumana=tvåhändta, fyrhändta; der Neanderthaler=hufvudskålen af en förhistorisk man, funnen i Neanderthal, Tyskland.

II. DEN FÖRLORADE SONEN.

Därhemma skratta de åt oss
och tänka tarfliga ord:
och sucka som så:
"Håhå, håhå,

Digitized by Google

hvad skam för vår bygd i Nord!" —
fast ingen därhemma på Sveriges mark
väl bär på en fosterlandskärlek mer stark
än vi på en främmad jord.

Därhemma skratta de åt oss
och slå oss ihop i bundt;
"Hvad duga de till?" —
Kom hit den, som vill,
och se, om vårt verk är strunt!
Men de färgade brillor från näsone tag
och följ oss i helg och i hvardagslag
och döm och bedöm oss sundt!

Och tänk på de fattiga drängar,
som lämnade Sverige då!
Här ser du oss nu,
hvad tycker då du,
vi slösat krafterna på?
Ställ upp en rote af egna män,
som börjat som vi och nått högre än,
och låt dem sin ära få!

Och ligger ej konsten att lefva
i ord, utan innebörd,
etikett och prål
kring en punschfylld skål
och ej uti titlar och börd,
men i modet att bjuda sin egen barm
mot våldet och bruka sin egen arm
att vända torfvan för skörd,

då ha vi väl lärt oss något
af konsten, vi också.
Det var ej en lek
för en dåsig och vek,

Digitized by Google

den läxa vi stafvat på.
Och ha vi väl mycket af kursen igen,
så ha vi väl ej tänkt sluta än,
när som bäst det börjat att gå.

Det var ej ett ämne för löje
att plöja det skiljande haf
och sänka som dödt,
för evigt förödt,
sitt förr i dess djupa graf.
Sin sorg emigranten till änden bär,
men ingen gråtmild tröst han begär,
hellre lyft hatten af!

Digitized by Google

Traktens folk och traktens tal.[1]

Skiss af Gustav O. Westman.

Nere mellan åsarna ligger en tjärn, rundt hvilkens yta de röda mossarna sträckts som läppar kring en mun. Sommarens hvita fjun samt höstens löf och gräs väfva beständigt på gungflyn, som darrar längst ut med vek starr på sin brädd.

Denna tjärn har sett och hört mycket. Heta julidagar med slåtterfolkets skratt och vallhjons lockrop; kalla oktobernätter med ljusterfiskarnas bloss och tysta rodd hafva skridit fram öfver dess djupa, mörka vatten. Älgar hafva sjunkit ned genom strandens dy, björnar fällts inne på mossarna, och om vintern har varglon flyktat öfver dess is.

När stormen jagar fram eller dundret höjer sin röst, själfver gungflyn och starren prasslar. Det stiger ett ljud ur de snabbt rullande vågorna, ett sorl som af hundrade tungor, och vandraren förstår med ens hvarför tjärnen allt sedan urminnes tider kallats “Traktens mun.”

Hvarje gång byarnas gamle se ovädersmoln tätna bakom skogen, eller när Johannes döparens dag instundar, peka de

Digitized by Google

mot vattenrundeln borta på mossarna och säga: Snart kommer vår trakt att göra sin stämma hörd.

Ännu har ingen förstått ett ord af alla de yttranden, som gått öfver tjärnens våta läppar, men en sägen förtäljer, att en tolkare skall omsider träda fram ur böndernas led. Han skall brinna af lust att känna till allt sant och rent från fordom, och han skall få veta om allt stort som timat under loppet af tusentals år. Han skall älska sin bygd så högt, att han för den offrar sina nätters hvila och sina nöjens lust, och till gengäld skola nejderna viga honom till sin förtrogne. Han skall gå ned på mossarna en midsommarnatt, dessa timmar, när det evigt sköna sträcker sina ringar öfver trakten, och när han tyst sänker sin hjässa inför den, som bor i alltet, skall gungflyn röra sig och det ensliga svarta djupet tala.

* * *

Det lider mot den stora helgen, Johannes döparens dag. Ängarna och hagen stå i blom, och doften af slån och hägg föres ut öfver stränder och byar. Himmelen är hög och blå, men en tunn solrök skälfver kring kullarna. Ur skogen vandrar den stillsamma klangen af en bjällra, och en lur tutar någonstädes långt borta. Folket är nytert och samspråkar gladt under sysslorna. Allting bär ett drag af sundhet och trefnad. Och det varslar om nöje hvar än man är. Midsommaren nalkas. Nu äro dagarna, när blodet kännes hett och de unga tråna emot platserna, där handklavér och fioler låta. Nu är det de stormande lekarnas, de viga stegens och de glada ropens tid. Ack, om de gamla logarna nu kunde tala! Kunde mäla, hvad de förnummit under det släkt efter släkt här dansat in sina högsomrars fagraste stund. De slitna golftiljorna skulle berätta om hopp, som tändts och släckts, under det fiolerna sjungit sin höga visa, visan om kvinnor och män. Väggarna skulle framsäga de löften, som gifvits och hållits obrutna från den minut gifvaren och taga-

Digitized by Google

Höbergning. Statyett af Charles Haag.

Örnjägare. Statyett af Charles Haag.

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN.

Digitized by Google

Digitized by Google

ren sågo in uti hvarandras själ under midsommargillet, tills frändernas darrande stämmor läst bönerna öfver makans eller makens andelösa stoft. Takens sparrar och bräder skulle hafva sina historier om hyss och spratt; några rätt skumma och fulla af ond vilja; men de flesta oförargliga och glada. Slagorna skulle berömma de händer, som lika käckt slöto sig kring deras skaft under långa vinterdagar som de lades kring skuldror och midjor vid dansen en midsommarkväll. Men allt är ju graflagdt, försvunnet och glömdt.

* * *

Det stöter en käpp emot gruset ute på vägen, och det knarrar af sulor. Det hostar smått, och en famlande hand lyfter haken af grinden vid Sigge Sigfridssons gård. Det vandrar ånyo, och socknens komminister, Yngve Hed, träder fram till mangårdsbyggnaden. Han är den mest vördade och afhållne personen i hela socknen, ty han är from, och han är blid. Han är sliten och böjd, men en vackrare gammal man finnes ej. De hvita håren falla öfver skuldrorna, och det fina, intelligenta ansiktet är en spegel af hans inre väsen. Han har aldrig varit någon omskruten predikare. Hans självkritik har förhindrat honom från att stå ibland dessa, som göra sig ryktbara genom larm. Men han har vårdat sin hjord, och hans samvete bär honom vittne därom.

Gamle Hed är naturälskare och filosof. Han känner både det vetenskapliga och allmogenamnet på träd, örter och stenar i sin bygd. Ser han en vacker blomma, så nickar han åt henne; träffar han på en egendomligt formad sten, står han länge och betraktar den, och slutligen säger han: "Det är ju sagdt, att om folket tiger, så skola stenarna ropa. Jag håller före, att de alltid gjort så."

Komminister Hed plägar ofta vandra fram till Sigges gård. Han gör det af flera skäl. Det är icke så långt dit från hans hem, och vägen har inga backar. Och så står det tvenne vidt

Digitized by Google

skuggande vårdträd framför Sigges hus. Under dem plägar den gamle taga plats för att, såsom han uttrycker sig, lyssna till löfvens framtidsdikter och stammarnas berättelser om framfarna tiders folk och verk. Äfvenså är gårdens ägare, enligt kyrkoböckerna, den sjunde i rakt nedstigande led som brukar sin ätts jord, och dessutom bär han ett gammalt namn. Komministern påstår, att forntidsnamn äro något mera än ord. De äro gestalter, som peka tillbaka på tusende år fulla af sträf och bragder; de äro härmän och barder; de äro furstar och kungar.

Den som mest lockar predikaren att aflägga besök hos Sigge är dennes son Vidar. Han är sedan år tillbaka Heds lärjunge och ganska kunnig, fast ännu en yngling. Den gamle har hos Vidar funnit en förmåga, som blir allt sällsyntare hos människorna och människornas barn ju längre det lider fram: förmågan att älska naturen.

Och komministern har spått och spår, att Vidar är den, som en gång skall fatta de ord, som stiga ur tjärnen, tyda för byarnas folk hvad som mäles af traktens mun.

* * *

Yngve Hed och Vidar Siggesson samtala under vårdträden vid den senares hem. Det är egentligen den förre, som talar. Vidar lyssnar.

Och gråhårsmannen säger: "Det är således visst, att ett innerligt samband förefinnes mellan oss människor och den yttre naturen, och synnerligast mellan oss och naturen i den trakt, där vi tillbringat våra flesta år. Nu är det blott några korta frågor, jag skulle önska få besvarade, innan jag lägger ned mitt ämbete och vandrar bort på den väg, som mina fäder gått. Jag skall uppräkna frågorna för dig, Vidar. Har den känsla vi hysa för våra hem och orter sina rötter i den sida af vårt väsen, som kallas sinnlighet, eller är den en andlig egenskap, som funnit sina anknytningspunkter i orterna själf-

Digitized by Google

va? Vidare, om detta senare är förhållandet, hafva icke då äfven hemmen och orterna en rent andlig sida? Jag har besökt byar utom min socken nu och då. Många af platserna hafva, trots jag sett dem för allra första gången, varit mig helt bekanta. Jag har känt igen stenrösen, kullarna och träden, och jag har till och med dragit mig till minnes hus på nu öde tomter: äro vi färdemän som komma och gå och åter komma; vandra vi en evig kretsgång här på jorden?

Dessa spörsmål äro kanske något besynnerliga, visst är, att de icke alldeles uttrycka den tro jag offentligen och under många år förkunnat, men nu, Vidar, när det lider mot den stund, då enligt sägen våra bygder tala, måste jag framställa den, ty de kunna besvaras ensamt af den, som jag städse sökt och ännu söker uti allt; världssjälen. I morgon kväll samlas byarnas unga till dans här på din faders gård. Det är vårt folks sed att så invänta midsommarnattens högsta timma. Du, Vidar, är ung och glad och har lust till att leka. Det är godt, ingen må rata ett sundt nöje. Men, Vidar, när låtarna klinga under vårdträden vid ditt hem, skall tjärnen där borta mellan åsarna börja sina berättelser om det som varit. Skall Traktens mun få en åhörare? Skall någon lyssna till dess djupa tal?"

Den gamle reser sig och ser ut öfver nejden. Han får något af siare och furste öfver hela sitt väsen. Ögonen flamma till, och när Vidar tar hans till farväl räckta hand, bränner den likt eld.

* * *

Stråkarna hartsas på Sigge Sigfridssons gård. Grupper af unga utbyta handslag, och glammet når långt och vida. Ett stort slagbord utbäres, och på det taga spelmännen plats. Snart ljuda de gamla låtarna, berättelserna ur folkets lif. Det är såningsmännens flit, ansarnas vaksamhet och skördarenas glädje. Det är somrars dagg och bär, det är vintrars

Digitized by Google

snö och jakter. Det är ungdomens hopp och födorådstagarens minnen. Det är skuggor och dagrar, fröjder och ve. Det är liarnas klirr och rassel, och det är kyrkklockors dån. Det är brudtärnors och svenners glada skratt och rop, och det är dunket af tre skoflar mull mot de jordades kistor.

Men Vidar, han, som skulle leda den första polskan, är ej hemma. Sigge blir mulen och ropar strängt. Den svala, ljusa natten tar orden i sin famn och bär ut dem kring ägorna, men ingen svarar, och Sigge får själf öppna gillet. Dansen trådes ute på gården. Logen skulle ej rymma den mängd af unga, som taga del i lekandet. Äfven gamla komma med. Det är så svårt att helt försaka allt som varit kärt ända från barndomen. Åren och mödorna hafva härjat och brutit kroppen och tungsinnet slagit rot i själen, men blodet lifvas och munterheten väckes ånyo under låtarnas innerliga tal.

Det lider emot midnatt. Snart är den stund, när sommaren börjar sin vandring tillbaka emot vintern, och snart det ögonblick, när tjärnen, "Traktens mun", höjer sin stämma.

* * *

Vidar står nere på mossarna. Han har böjt sitt hufvud inför den, som är i alltet. Aldrig har nejden varit tystare, luften renare och vattnet mera speglande än nu.

Plötsligt darrar gungflyn, och ett sus far genom dess gröna starr — "Traktens mun" har börjat att förtälja. Vidar mera känner än han hör hvad som säges. Det är stora, rika yttranden. Det är djupa aningar, klädda i ord. Tjärnen talar om den grå forntidens folk. Den minnes Oden, som ville bli kung och vardt en gud. Den berättar om fimbulvinterns år och landets ödemål. Den namnger hårda krigare, sejderskor och sköldmör. Den erinrar om vikingarnas färder och dåd, och den ropar ut sin tanke om frejdade konungar och jarlar.

Digitized by Google

Men tjärnen förgäter icke heller de kvinnor och män, som lefvat i en senare tid, synnerligast framhållas de som brutit bygd och röjt väg under omsorg för kommande släkten. Den talar om män, som sjungit vid kolmilorna inne i skogshulten, och om kvinnor, som spunnit och väft från morgon till kväll. Tjärnen förbiser vank och fel, ty sådant är oväsentligt, men allt godt och tacknämligt, allt väsentligt får pris.

Men djupa, hemlighetsfulla yttranden fällas ock. Tjärnen talar om den, som bor i alltet. Intet är ett ting allena. Känslorna för naturen äro en förening mellan fria och en bunden ande. Intet är gammalt. Allt som varit upprepas åter. Tingen byta väl form, men de kunna ej förgås. Allt kommer och går och kommer åter.

Men en fara hotar dock människan, om hon förgäter, att allt omkring henne har lif, och att tingen ej äro till allenast för att brukas, utan ock för att älskas; om hon förgriper sig på den, som bor i tingen, så kränker hon den, som famnar alltet, världssjälen, då skall hon sluta sitt kretslopp, då skall hon ända sin tillvaro.

Vidar ryser, när han hör dessa ord. Han tänker på de folk, som sköfla och ödelägga sina bygder för snöd vinnings skull. Han böjer sitt hufvud och önskar sig förmågan att rädda sina fränder, männen och kvinnorna af sin egen ätt.

När han ser upp, har tjärnen slutat sitt tal. Midsommarens höga timma har glidit förbi. Med dröjande steg vandrar han mot sitt hem. Hans tankar fara vida, och de leta sig vägar ej förr beträdda. Han förstår att det band, som binder honom och hans nejd samman, skall vara i tiders tider. Slutligen tänker han på sin åldrige lärare, komminister Hed. Denne ädle man hade säkert många gånger lefvat om sitt lif i de bygder, som han älskat.

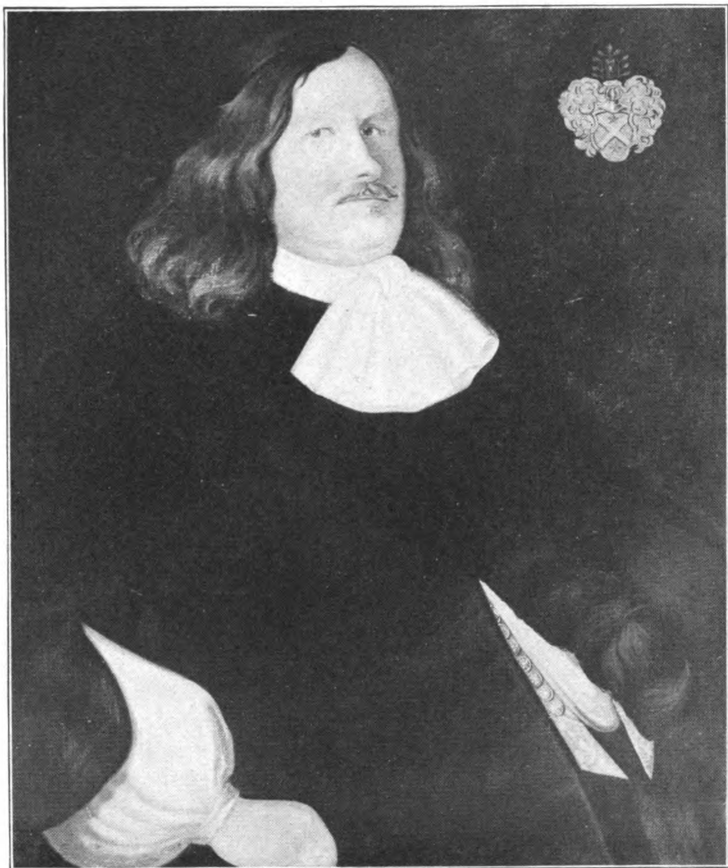
När Vidar trädde in på sin faders gård, hade låtarna tystnat och alla de unga gått hem. Hans fader vänder sig emot honom med vred blick, men häpnar och blir stum, då han ser

Digitized by Google

den mäktiga låga som flammar i ynglingens ögon. Den gamle förstår med ens hvar sonen varit. Tyst går han fram och fattar den unges bägge händer, och så böjer han sitt hufvud inför honom som inför en hög gäst. Han känner, att en odödlig står i hans hus.

Digitized by Google

JOHAN PRINTZ,
Nya Sveriges guvernör 1643—53.

Digitized by Google

Digitized by Google

Johan Printz, Nya Sveriges guvernör 1643–1653.

Af Amandus Johnson.

venska litteraturen är öfver hufvud taget fattig på goda biografiska verk. Sverige har visserligen sitt *Biografiskt Lexicon* och många andra biografiska verk, men intet som kan jämföras med Englands, Tysklands eller ens Danmarks biografiska lexica. Om detta är sant i fråga om ett allmänt biografiskt verk, så är det ännu mera så i vissa fall, då det gäller speciella lefnadsteckningar öfver namnkunniga svenska män. Så t. ex. letar man förgäfves efter en fullständig lefnadsteckning öfver Axel Oxenstierna, såväl som öfver många (vågar jag säga de flesta) af Sveriges stormän. Det är därför icke underligt, att det ej finnes en tillfredsställande och pålitlig biografi öfver Johan Printz.

I både äldre och nyare svenska biografiska verk förekomma lefnadsteckningar öfver honom, såsom i Gezelii *Biog. Lexicon;* Stiernmans *Höfdingaminne* och *Adelns Matrikel; Biografiskt*

Digitized by Google

Lexicon öfver namnk. Svenska Män; Anreps *Ättartaflor; Sw. Biogr. Lexicon* och *Nordisk Familjebok* samt i *"Svenska Mercurius"*, Jan. 1740, och på andra ställen. Men dels äro dessa ofullständiga, dels opålitliga.

Det otryckta materialet till en mera fullständig biografi öfver Printz är ganska rikhaltigt. Blott en förteckning på de bref och handlingar från, till och om Printz, som finnas i arkiverna i Sverige, skulle fylla flera trycksidor. Det kan naturligtvis ej bli fråga om att här gifva en fullständig bild af den i många hänseenden märklige mannen, blott några "anteckningar".

Det fanns flera med namnet Printz i Sverige under detta tidehvarf. En Carl [Johan] Printz var befallningsman (Riksr. 1653, juni 8, 14; juli 1 o. s. v.); en Per Svensson Printz var statstjänsteman 1673 (Krigsk. skr. juli 9, 1673). En annan Johan Printz, som, så långt jag vet, ej finnes nämnd i något biografiskt verk, var krigskommissarie. 1643 var han handtlangare vid artilleriet i Stockholm, gick samma år till Tyskland i "öfverste Grootz regemente för frijryttare", där han senare blef korporal och kvartermästare. Vid Schweinfurt blef han tillfångatagen, såldes trenne gånger, men återfick sin frihet, då Wrangel intog staden. Han blef sedan återigen utnämnd till kvartermästare, deltog i kriget mot danskarna 1658 och utförde många uppdrag åt Carl X. 1660 anställdes han i Skåne och uppsökte därstädes öfver 100 kronan undansnillade hemman. 1668 blef han utnämnd till landkommissarie öfver Skåne, Blekinge och Bohuslän. Senare blef han återigen krigskommissarie "i dessa krigstider", levererade en stor mängd krigsmaterial och vårdade många sjuka 1677. Han lefde ännu den 14 febr. 1684, då han affattade ett bref, som förvaras i svenska Riksarkivet, och dog troligen i början af 1690-talet.

Enligt Anrep fanns där ännu en Johan Printz vid denna tid, som var major vid ett tyskt kavalleriregemente och som

Digitized by Google

adlades 1645 med namnet Prinzensköld. Bref från flera andra med namnet Printz finnas i Riksarkivet.

Johan Printz, föremålet för denna uppsats, föddes i Bottnaryds prästgård, Småland, den 20 juli 1592. Hans fader var kyrkoherden Bero Johannes, och hans moder var Gunilla Printz.

Printz erhöll en vårdad uppfostran och skickades 1603 till Skara skola samt 1608 till Linköping. Senare besökte han universiteten i Rostock och Greifswald, där han läste teologi, men måste snart afbryta sina studier på grund af medellöshet. År 1620 erhöll han dock understöd af Gustaf II Adolf och kunde på grund häraf återigen bevista utländska högskolor. Han besökte nu Leipzig, Wittenberg, Jena och andra platser.

Hans lycka svek honom dock åter. I Schwaben blef han tillfångatagen ,af några soldater och måste medfölja till Italien. Vi finna honom sedan än i den kejserliga österrikiska armén, än i öfverste Rantzaus regemente i Frankrike, än kämpande mot de spanska skarorna under Cordova, än mot andra fiender.

År 1625 återvände han till Sverige och ingick i svensk tjänst. Gustaf II Adolf synes återigen ha varit honom bevågen, och det säges, att konungen förärade honom tvenne fullt rustade hästar från sitt eget stall.

Vid denna tid medföljde Printz de svenska krigarna till Tyskland, där han utmärkte sig vid flera tillfällen. År 1630 blef han ryttmästare vid Österbottens regemente och fick följande år arrende på 400 fång hö. Han avancerade senare till major öfver en skvadron ryttare, och vi finna honom i egenskap af sådan på färd till Åbo 1634. Åren 1635 och 1636 kämpade han under Ture Bjelkes befäl i Tyskland och blef sistnämnda år tillfångatagen af de kejserliga. Han måste köpa sig lös för 800 r. d., hvilket belopp dock återbetalades honom af svenska regeringen. På grund af tapperhet och trogen tjänst blef han ihågkommen af förmyndareregeringen,

Digitized by Google

och den 25 mars 1838 affärdades bref till Johan Banér och Harald Stake, att han skulle befordras till öfverste vid Västgöta ryttare, och att denna plats skulle hållas honom öppen. 1640 inneslöts han af fienden i staden Chemnitz. Här försvarade han sig tappert, men måste efter blott några dagar uppgifva staden. Nu begick han ett misstag, som förorsakade honom mycket obehag. Han återvände nämligen till Sverige utan general Banérs pass och blef därför arresterad i Stockholm och äfven anklagad för att ha uppgifvit Chemnitz "med största nesa och skam". Anklagelsen blef således tvåfaldig, dels att han utan Banérs pass lämnat Tyskland, dels att han nesligt uppgifvit Chemnitz. Han sattes i fängsligt förvar i Smedjegården i Stockholm den 18 juli 1640. Den 22 aug. blef han dock frigifven under borgen i afvaktan på målets utgång. I februari följande år afkunnades domen i krigsrätten. Han frikändes från beskyllningen att ha nesligt uppgifvit fästningen; och för förseelsen att ha lämnat krigsskådeplatsen utan Banérs pass ansågs han redan ha utstått sitt straff, då han satt fången i Smedjegården. Men då Riksrådet sedan skulle granska och stadfästa domen, beslöt detta att skilja honom från hans befäl såsom "en varnagel åt andra olydiga officerare". Det var således ej på grund af Chemnitz' uppgifvande, som han fick utstå sitt straff, utan på grund däraf, att han lämnade Tyskland utan Banérs tillstånd.

Då det 1641 blef fråga om att utse en efterträdare till Ridder såsom guvernör öfver Nya Sverige, föll valet på Johan Printz, och han antog anbudet eller, rättare, fogade sig efter regeringens order. Våren och sommaren 1642 var han sysselsatt med att förbereda sig till den långa resan. Hans hästar utfodrades på statens bekostnad under vägen till Göteborg, och den 15 aug. fick Kammarrådet befallning att öfverlämna 400 r. d. till respenningar åt honom. Dessförinnan (den 30 april) hade adelskap beviljats honom af Riksrådet, och den

Digitized by Google

21 juli utfärdades en "Donation för öffwerste Leutenanten Johan Printz på några hemman under Norköpings beslut".

Hans sköldebref utfärdades den 20 juli 1642. Sköldemärket, "som hans moderfader för honom hafwer hafft och brukat", beskrifves såsom "ett kors medh himmelsblå färga och twå Sexudde försilffrade Stiernor, then ene ofwan och then andre nedan förkorssat uthij ett förgyllt fiäll eler Sköldh. Offwanpå Skölden en öpen Tornerehielm, Crantzen och hiellmtäcket blått och förgyllt; ofwan opå hielmen ett Timmeglas emellan Tree Ekequistar, hwar quist medh Trij Löff, stiälckarne förgyllte och löfwen gröne, eftersom det här med sina egentliga färgor affmåhlat står" (R. R. d. 20 juli 1642).

Förberedelserna till expeditionen drogo ut på tiden. Först i slutet af oktober voro de båda fartygen "Svan" och "Fama" färdiga, och den 1 nov. lämnade de Göteborg på väg till Nya Sverige. Den 15 februari 1643 anlände de till Christina. Printz grep verket an med kraft och energi. Men tillgångarna voro små. Under de första två åren dogo många af kolonisterna på grund af det hårda arbetet och den otillräckliga födan. Ställningen förbättrades dock så småningom. Flera nybyggare anlände efter hand, och handeln med indianerna och grannkolonierna var vid somliga tider ganska liflig. Under den senare delen af Printz' guvernörstid lämnade regeringen kolonien åt dess öde, och Printz hörde intet från fäderneslandet på flera år. Många af kolonisterna blefvo upproriska, somliga flydde till närgränsande kolonier, andra återvände till Sverige. Printz beskylldes för grymhet och öfvervåld. I en klagoskrift heter det, att han fråntog en finne dennes land utan all rätt och slog det under sig, och på ett annat ställe beskylles han för att ha illa misshandlat och slagit en annan finne, blott därför att denne vågat hembära en handkvarn, som han själf köpt utan att dessförinnan ha underrättat guvernören om saken. En och annan af dessa

Digitized by Google

beskyllningar torde vara sanna, men att de flesta äro öfverdrifna, är dock troligt.

Ställningen i kolonien försämrades mer och mer. Omkring den 6 oktober 1653 begaf sig Printz på väg till Sverige. Hemkommen dit blef han utnämnd till öfverste. År 1657 blef han kommendant på Jönköpings slott, och följande år utnämndes han till landshöfding. I Riksarkivet förvaras en välskrifven bok, som berör Printz' landshöfdingeämbete från den 1 dec. 1660 till och med den 12 sept. 1662. På vänstra bladet finnas alla kungliga instruktioner och bref antecknade, och på högra bladet midt emot är införd en kort redogörelse huru dessa instruktioner blifvit utförda. Han synes ha varit en af de få landshöfdingar, som efterkommo riksdagens beslut, att sådana böcker skulle föras, och detta är ett exempel på huru samvetsgrant han fullgjorde sitt ämbete.

Printz' guvernörslön i Nya Sverige bestämdes till 1,200 D. om året. Hälften af detta skulle tagas ur tobaksaccisen i Sverige och den andra hälften från Österbottens ordinarie räntor. Men lönen utbetalades ej till honom härstädes, och dessutom måste han ofta af egna medel göra försträckningar till folkets underhåll. Vid sin död hade han äfven en del af sin landshöfdingelön att fordra, men denna såväl som guvernörslönen blef dock senare betald af regeringen. Den försträckning, som han gjorde i Nya Sverige, kvarstod länge såsom skuld till hans arfvingar. Från 1660-talet ända till långt in på 1700-talet förekomma en massa handlingar och bref om denna sak.*) Den 8 april 1672 befallde konungen skattmästaren och Kammarrådet att utbetala Örneklos och Christmas fordran, och detta synes ha skett den 6 aug. följande år. Äfven några af de öfriga arfvingarna erhöllo sin andel, men då Elsa [Printz] du Rees afled den 24 sept. 1720, voro ej ännu alla kronofordringarna från Printz' guvernör-

*) Man jämföre Risings fordringar. Handlingarna om Risings fordringar upptaga också en tid af nära ett århundrade.

Digitized by Google

skap betalda. De sista memorialen jag funnit angående denna sak äro inlämnade i slutet af år 1735 och början af 1736, då troligen de återstående fordringarna utbetalades.

Printz synes ha varit en religiöst anlagd personlighet. Han säges ha ofta läst psaltaren, och under sin studietid fick han tillåtelse att predika i sin faders församling. Enligt engelsmännen var han "våldsam och hetsig samt svor och bannade vid hvarje tillfälle", och svenskarna, som vi redan antydt, anklagade honom för grymhet och tyranni. Indianerna kallade honom "det stora karet", och De Vries (en holländare) påstod, "att han vägde öfver 400 pund".

Printz var gift tvenne gånger, första gången med Elisabeth Bock, som dog 1640, andra gången med Maria von Linnestau (död 1660). Han hade fem döttrar och en son (Biografiskt Lexicon uppgifver fyra döttrar och ingen son). Han afled den 3 maj 1663.*)

Johan Printz har blifvit alltför hårdt bedömd af eftervärlden både såsom guvernör öfver Nya Sverige och som krigare. Han ledde Nya Sveriges öden "med visdom och energi, såsom en sann patriot och sin drottnings trogne tjänare". Hade han ej lämnat kolonien 1653, är det troligt, att den förblifvit under svenskt välde ännu i många år. Som det nu blef, gick den förlorad för moderlandet redan 1655. Han fordrade fullkomlig lydnad af sina undersåter, och på grund af sin hetsighet begick han ett och annat felsteg, men såsom ett helt var hans "regering vis och välgörande". Han var i många hänseenden en märklig personlighet, och han förtjänar en framstående plats bland kolonialtidens guvernörer.

---

*) Följande stamtafla är hämtad från anteckningar och handlingar i K. A. och R. A. i Stockholm.

Gunilla Printz—Bero Johannes.

Johan Printz—1) Elisabeth Bock; 2) Maria von Linnestau.

Gustaf; Christina; Catharina; Gunilla; Armegot; Elsa.

Armegot, gift med maj. Papegoja, död den 26 november 1694.

Digitized by Google

Svenskar i Sydafrika.

Af Sal. Balcke.

I.

Den, som farit något omkring i världen, måste hafva gjort den iakttagelsen, att man näppeligen kan komma till någon plats, där hvita slagit sig ner, utan att ibland dem träffa svenskar också. Det är egendomligt att tänka sig, att ett folk, som ej är talrikare än det svenska, skall vara till den grad spridt öfver hela världen.

Författaren till denna lilla skildring tillbringade åren 1901—1907 i Sydafrika. Man vore kanske frestad att tro, att det ej skulle finnas något större antal svenskar där nere, så långt ifrån Sverige, i ett land, som är så olikt det gamla fosterlandet i norden och så litet kändt af hemmasvenskarna. Under min vistelse i "de svartes världsdel" fick jag emellertid göra den erfarenheten, att hvarhelst jag kom i Cape Colony, Natal, Orange River Colony och Transvaal, så nog träffade jag på svenskar alltid, äfven om jag af omständigheterna fördes till någon afsides ort, som nyligen börjat att koloniseras af hvita.

Innan jag går vidare i min skildring, önskar jag påpeka det

Digitized by Google

faktum, att jag reste ner till Sydafrika för att likt tusentals af mina emigrerande landsmän genom arbete söka min utkomst. De få upplysningar, som jag i det följande kommer att lämna om svenskarna i Sydafrika, må därför ej betraktas såsom resultat af några af mig gjorda specialstudier af landsmännen där nere, utan blott såsom ett relaterande af de intryck jag ännu gömmer af dem.

Då jag nu i tanken blickar tillbaka på Sydafrika och svenskarna därstädes, tycker jag mig se landet och folket i fågelperspektiv. Det är en väldig tafla, som upprullas för mig. Den omfattar ett land, som sträcker sig från Cape Town till Zambesi och från Indiska oceanen till tyska Sydafrika.

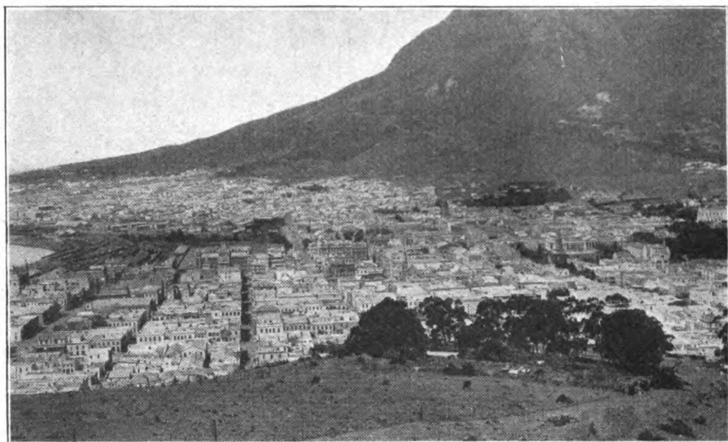
Sydafrika kan inte sägas vara ett nytt land för svenskar, hvilka rest hemifrån för att söka sin lycka ute i världen. Tvärtom hafva svenskarna i Sydafrika rätt gamla anor. Något bestämdt årtal för de första svenskarnas landstigning i Sydafrika kan väl ingen uppvisa, men att det är jämförelsevis längesedan det hände, därom råder intet tvifvel. Den svenska skalden Bengt Lidner vistades ju år 1776 en kort tid i Cape Town, men redan före hans tid voro säkerligen svenskar bosatta i Sydafrika, äfven om de ej hade lika berömda namn.

De svenska pioniärerna i Sydafrika hafva ej lämnat efter sig något synligt minnesmärke. Deras vistelse i den delen af världen var nog i de flesta fall ganska flyktig. Ett land, sådant Sydafrika var för t. ex. ett hundra år sedan, saknade nog de förmåner, som lockade en svensk till att slå sig till ro där för alltid. Att det likväl äfven fanns sådana svenskar, hvilka höllo till godo med att lefva en nybyggares eremitlif i Sydafrika, innan européerna börjat att mera allmänt slå sig ner i de af boerna koloniserade länderna, det har jag tyckt mig kunna finna af gamla boergubbars berättelser om den eller den märkvärdige svensken, som antingen de själfva mindes från sina barnaår, eller om hvilken de hört sina föräldrar berätta historier. Den tidens svenska invandrare i Sydafrika

Digitized by Google

slogo sig mestadels på byteshandel med de infödda, och af den karakteristik, som mina sagesmän ibland boerna gåfvo dem, drog jag slutsatsen, att de varit f. d. sjömän. De sades hafva left en skandinavisk sjömans obesvärade lif med såväl boer som infödda, men det gläder mig att kunna intyga, att jag aldrig hörde någon boer hafva någonting ofördelaktigt att säga om dessa svenska föregångare.

År 1886 öppnades guldfälten i Transvaal och folk rusade dit från alla jordens kanter. Då började den första egentli-

Utsikt öfver Kapstaden.

ga invandringen dit af svenskar. Våra landsmän hafva sedan dess begifvit sig dit år efter år och den svenska befolkningens antal där nere har växt sakta, men säkert. Ett undantag härifrån gjorde likväl de år, som inföllo närmast efter senaste boerkrig. Landet hemsöktes då af hårda tider, och hundratals svenskar reste därifrån.

Svenskarnas antal i Sydafrika vid min afresa därifrån år 1907 kan jag endast gissningsvis beräkna, enär den enda statistik, som var uppgjord öfver nordborna i det landet, gäll-

Digitized by Google

de blott skandinaverna i Cape Colony. Enligt den statistiken (för år 1904) uppgick deras antal därstädes till 1,858, men af dessa voro säkerligen ej mera än tredjedelen svenskar. Norrmännens antal i de engelska kolonierna där nere är större än svenskarnas, och komma så därtill danskarna, torde svenskarnas antal blott hafva varit mellan sex och sju hundra. Det nuvarande antalet af den svenska befolkningen i Cape Colony, Natal, Orange River Colony, Transvaal och Rhodesia torde med säkerhet ej öfverskrida fyra tusen.

Våra landsmän i Sydafrika äro sannerligen "ett folk i förskingringen." De äro spridda nästan öfverallt, där hvita bo och bygga, från Godahoppsudden till Zambesi. De allra flesta af dem äro unga män och kvinnor — dessa senare förekomma tyvärr alltför sällsynt där nere — hvilka rest dit såsom verkliga lyckosökare. De flesta af männen arbeta i något af byggnadsfacken. Svensken tyckes hafva naturliga anlag för att blifva snickare eller murare, liksom tysken för att blifva krögare, greken frukthandlande och juden pantlånare. De svenskar, som man möter i Sydafrika, tyckas alla vara besjälade af en fix idé, att de en vacker dag — ack, så vacker den dagen ter sig! — skola blifva miljonärer och ägare till någon guldgrufva. De arbeta hårdt i sitt anletes svett för att nå detta mål och sitta ej overksamma likt mången annan, som hyser samma fromma önskan, men vänta på att guldklimparna skola själfmant komma dansande till honom eller att jorden skall hafva förstånd till att öppna sig, där den gula metallen ligger gömd. Nej, svenskarna i Sydafrika "ligga i", som det heter, och sky icke några ansträngningar, vedermödor eller faror för att pröfva sina krafter och tillkämpa sig en förbättrad ställning. "Stå eller stupa" är deras valspråk och de gifva ej upp kampen om lyckan — som alltid hägrar för dem i en gyllene skrud — förrän de efter ihärdigt och troget arbete nått sitt mål eller när döden bjuder dem hvila.

Det var rörande ibland att se, huru dessa förhoppningsfulla

Digitized by Google

unga nordbor, starka och djärfva som de voro, styrde kosan rakt in i de farligaste feberlanden utan att tveka eller rygga tillbaka. Den nyckfulla Fortuna vinkade mot dem just i dessa ogästvänliga trakter. De bedrogos af hennes leende och lockades längre och längre ut i vildmarken för att en gång, när det kanske redan var försent, få ögonen öppnade för hennes svek. De förr så lifskraftiga och glada ynglingarna sågos efter några månader återvända med bruten hälsa och hade all möda att kunna släpa sig fram på kryckor. Malarian och rödsoten knäckte de flesta. Andra dogo uppe i Rhodesia, där ingen vän kunde finna deras grafvar. Det gjorde ett vemodigt intryck på deras vänner, när underrättelse ingick, att den eller den kamraten aflidit i feber ute i ödemarken, där en trolldoktor försökt att bota honom och där infödda till slut fått ombesörja hans begrafning, men det var knappast mindre bedröfligt att se de unga männen återvända med en för alltid ruinerad hälsa. De föreföllo ibland mera döda än lefvande, när de kommo tillbaka från en expedition ute i vildmarken. Sådan tedde sig dessa hjältars återkomst från någon af lifvets valplatser. Jag vill af skonsamhet för den läsare, som tilläfventyrs har någon vän i Sydafrika, ej ingå i närmare detaljer och tala om, huru mången ung svensk tvingades att lida den största nöd och svälta hela veckor åt gången under sitt jäktande efter lyckan. Märkvärdigt nog var det blott i undantagsfall, att någon svensk, som råkat i sådan bekymmersam ställning, uttryckte en åstundan att få komma tillbaka hem till Sverige. Han erkände villigt, att han kunde ha haft det lyckligare ställdt för sig där hemma och att han för tillfället låg under i striden, men han vägrade bestämdt att gifva sig, förrän han kommit på benen igen och segrat öfver svårigheterna. Det såg ut, som om han ej ville hafva på samvetet, att han fegt rymt fältet, innan han fått sitt lystmäte tillfredsställdt i en strid på lif och död med ödet och segrat i kampen för tillvaron.

Digitized by Google

Jag har redan antydt, att det var jämförelsevis sällan jag där träffade på några ålderstigna svenskar. De, som jag händelsevis träffade, hade i de flesta fall varit där före upptäckten af guld- och diamantfälten. Före år 1886 voro de antingen traders eller jägare, men så nådde dem ryktet om de nya guldfälten i Transvaal och de skyndade dit för att skaffa sig "claims." Den svenska byteshandlanden sade farväl till de infödda i Matabeleland och Mashonaland, och hans landsman, jägaren, lämnade elefanter och lejon i fred och for som alla andra mot guldfälten. Den ene hade tur med sig, den andre rönte endast motgångar. Då jag träffade sådana landsmän, som varit med om "guldrusningen", kunde den ene vara miljonär, åtminstone i svenska pengar, en annan däremot lika barskrapad som när han för några tiotal år tillbaka kom till Afrika med de traditionella två tomma händerna. Jag fick äfven göra bekantskap med en tredje sorts veteran. Det var han, som ej själf visste, huru det förhöll sig med hans finansiella ställning. Nog ägde han några landområden, men på dessa hade man ej ännu funnit hvarken guld eller annat, som vore ägnadt att sätta ett svindlande högt värde på hans land. Att man någon gång skulle finna oerhörda rikedomar där också, därom kunde ingen vara mera öfvertygad än han själf. Det var ett hopp, som förljufvade hans tillvaro, fastän han för närvarande blott hade medel till det nödvändigaste. En af dessa gamla svenskar, en fint bildad och af sina landsmän mycket aktad skåning och f. d. elefant- och lejonjägare, var personlig vän till Cecil Rhodes, Barney Barnato m. fl. mångmiljonärer. Han hade bott tillsammans med dem, när de först kommo till guldfälten, och fastän de förstnämnde lurade från honom största delen af hans förmögenhet, ansågs han ännu vara en mycket rik man.

De voro hedersmän hvarenda en af dessa gamla svenskar. Och hvilken kärlek de hyste sedan till gamla Sverige! Det gladde dem att få tala sitt modersmål och de talade det förvå-

Digitized by Google

nande rent också, ehuru somliga lämnat Sverige för öfver trettio år sedan och därefter ej ofta haft beröring med sina landsmän. De ville så gärna höra nyheter hemifrån och skulle nog också tyckt om att få göra ett besök i fosterbygden, men dels ville man ej göra det, förrän man blifvit mäkta rik, och dels hölls den, som befann sig i lycklig finansiell ställning, oftast kvar där af affärer.

"Absence makes the heart grow fonder", säger engelsmannen, och det ligger en djup sanning i de orden. Den, som hört en af dessa gamla svenskar sitta och tala om sina gamla, kära barndomsminnen, den förstår att uppskatta innebörden af det citerade uttrycket.

En af dessa mina aktade landsmän gaf mig en gång ett svar, som jag aldrig skall glömma. Jag har redan haft tillfälle att citera det då och då, när jag ibland på mina resor stött på en sådan där beklagansvärd landsman, som "glömt" sitt modermål efter en fem eller sex års vistelse i utlandet. Jag hade nämligen en gång uttryckt min öfverraskning öfver, att den, jag talade med, ännu behärskade sitt modersmål så väl, ehuru han vistats i Sydafrika i öfver trettio år. Ett djupt allvar spred sig då öfver hans ärliga ansikte och han svarade sakta och med tonvikt på hvarje ord: "Sitt modersmål glömmer man aldrig!" Det var så mycket mera öfverraskande, att han kunnat bevara svenska språket ofördärfvadt, som han varit gift med en irländska i många år. Vi kunna däraf lätt förstå, huru mycket tillfälle han haft att öfva talorganet och att han minst af allt fått tid till att tala svenska.

Engelskan, holländskan och zuluspråket talade dessa svenskar nästan så ledigt som modersmålet, och då någon "utlänning" befann sig i sällskap med en gammal svensk, som kommit att tala om sitt fosterland där långt uppe i norr, var denne alltid angelägen om att låta främlingen veta, huru stolt han var öfver att vara svensk, hvilket härligt land Sveri-

Digitized by Google

ge är och att svenskarnas historia är den ärorikaste i världen. Med ett ord sagdt: sitt fosterland älskade han fortfarande högre än allt annat — nästa friheten!

Låtom oss nu som hastigt betrakta svensk-afrikanerna å några af de platser, där de förekomma talrikast.

De flesta svenskar begifva sig till Sydafrika för att göra sig rika och det skulle måhända intressera läsaren att veta, hvem som lyckats bäst häri. Den rikaste svensken i Sydafrika var under min vistelse därstädes — — åhnej, inte jag, utan den dåvarande svenske generalkonsuln, herr Charles Ohlson i Cape Town. Jag begärde aldrig att få se hans bankkonto, men alla svensk-afrikaner påstodo, att han var den rikaste af dem och jag tror de hade rätt. Han kom i unga år såsom skeppsbruten sjöman till Sydafrikas kust. Nu är han mångmiljonär och påstås äga alla bierbryggerier i därvarande engelska kolonier. I dessa skyltar hans svenska namn nästan lika allmänt som Pear's soap och Picaroon's cigarretter. De andra svenskarna i Cape Town äro icke ännu så komfortabelt situerade i finansiellt hänseende som denne lyckans guldgosse, men de sågo ut till att hafva det nog så väl ställdt för sig i alla fall och ledo visst icke någon nöd.

På tal om affärssnillen kan jag nämna att några entusiaster startade en liten skandinavisk veckotidning, "Skandinaven", i Cape Town år 1903. Redaktionen beflitade sig om att i tidningen hafva de tre skandinaviska språken opartiskt representerade, men trots alla ansträngningar i den vägen fick tidningen en afgjordt norsk färg. Den afsomnade någon gång under år 1904 efter en dödskamp, som började när tidningen föddes.

Det berättades mig i Cape Town, att det var en svensk som hade uppsikten öfver nämnda stads vattenverk. Om så var förhållandet, skulle man kunna kalla honom för den högst uppsatte mannen i hela kolonien, ty vattenverket är beläget

Digitized by Google

på toppen af det för sin storslagna skönhet världsberyktade Taffelberget, som är 3,582 fot högt.

De svenska sjömän, som komma till Cape Town, synas hafva stor framgång hos de täcka och grannt klädda malajflickorna och dessa tycka så mycket om de käcka ljuslockiga sjögastarna, att de till dessas ära gifva sina barn svenska namn. Det händer därför ej sällan, att tidningarna i Cape Town kunna servera sina läsare sådana pikanta notiser som att t. ex. "malajen Nils Oscar Person" häktas för hönsstöld.

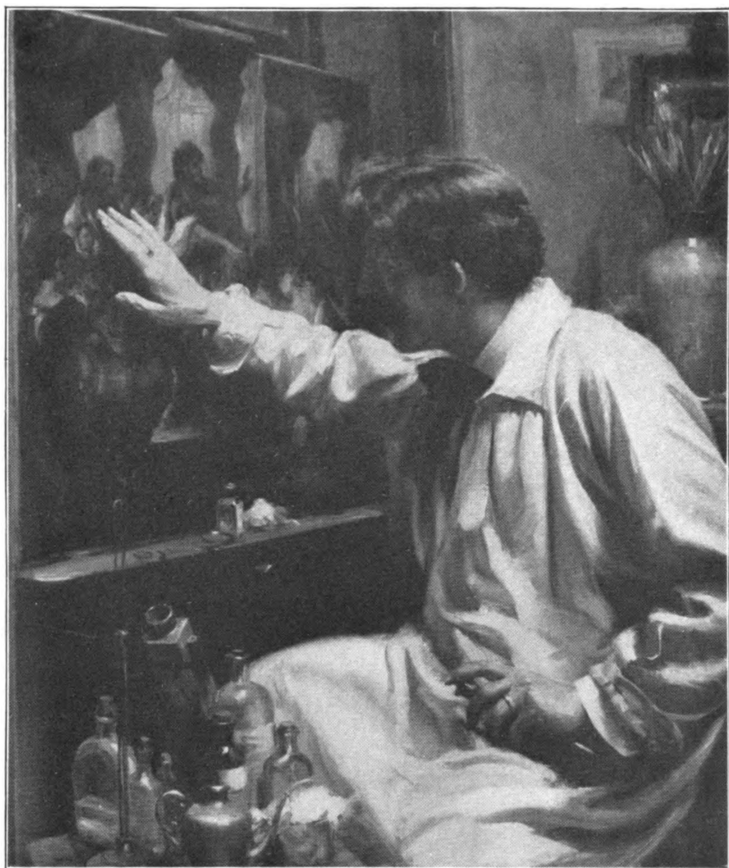
Vi sakna tid att uppehålla oss längre i denna intressanta stad och fara nu i båt utmed östra kusten, till dess vi komma till en annan stad, där svenskar förekomma i ett jämförelsevis stort antal. Den staden är Durban (äfven kallad Port Natal) i Natal.

Det påstods, att icke mindre än 1,000 af Durbans 33,000 hvita, voro skandinaver, men af dem torde ej mera än 400 vara svenskar. Dessa voro i allmänhet riktiga flyttfåglar, liksom svenskarna i Cape Town, och hade ej kommit så långt som norrmännen, att de kunnat bygga sig en egen kyrka. Tack vare den omständigheten, att så många norska familjer bodde i Durban, hade dessa kunnat skaffa sig en kyrka. De svenska familjernas antal i den staden skulle jag kunnat räkna på ena handens fingrar.

En af de få svenskar i Durban, som hade familj var göteborgaren J. Beangstrom. Han hade varit i Transvaal och Natal omkring trettio år och pröfvat på mycket, innan han kommit i den sociala ställning han nu innehade. Han var en af Durbans största byggnadskontraktörer, ägde åtminstone ett dussintal hus där och ansågs vara den rikaste svensken i den staden. Vid min afresa från Durban köpte han en centralt belägen hörntomt. Den kostade honom £25,000 och på den lät han sedan uppföra en fyravåningsbyggnad.

En annan framstående svensk och sannolikt den mest populäre af våra svenskar i Durban var herr Hjalmar Jeanson,

Digitized by Google

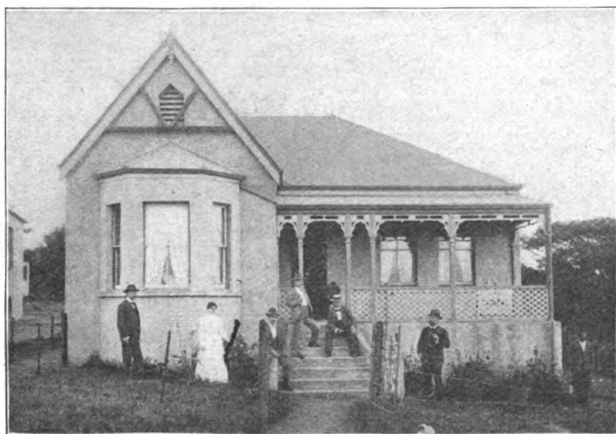

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
"The Restorer". Oljemålning af Arvid Nyholm.

Digitized by Google

Digitized by Google

disponenten på den engelska tändsticksfabriken, the Lion Match Factory, i Stamford Hill. Alla de tio eller tolf afdelningscheferna på den fabriken voro också svenskar. Själfva arbetspersonalen utgjordes af hinduflickor. Herr Jeanson var en varmt fosterländskt sinnad man, som gjorde mycket godt för landsmännen. Sitt hem inredde han så svenskt som möjligt och det betraktades af hans landsmän, hvilka förirrat sig dit ner, såsom en oas i öknen. I det kunde han den ena

Disponenten Hj. Jeansons hem i Durban, Natal.

dagen hafva en gammal hederlig svensk skeppare till gäst, den andra dagen fick han kanske besök af en förnäm svensk aristokrat. Herr Jeansons hälsa var emellertid redan under min vistelse i Durban rätt vacklande. För ungefär ett år sedan reste han till Sverige — han hade då varit i Durban nära tolf år — för att söka läkare, men hans lif stod ej att rädda. Han dog i sin födelsestad Kalmar.

I Durban vimlade det på gatorna af tusentals egendomliga små tvåhjuliga åkdon, rickshor, hvilka drogos af snabbfotade zulukaffrer. En svensk vid namn A. Johnson ägde inemot

Digitized by Google

två hundra rickshor och gjorde en lukrativ affär genom att hyra ut dem till kaffrer.

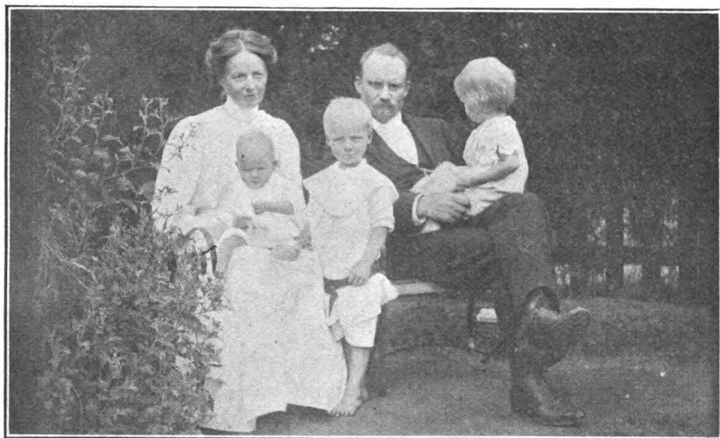
Här bodde äfven en svensk, som hette Ekström. Han hade gjort sig vida bekant för de utmärkta sjambockar, som han tillverkade. Sjambocken är en genomskinlig spatserkäpp eller ett ridspö, som användes mycket af de hvita i Sydafrika. Den tillverkas af noshörnings- eller flodhästhud. Herr Ekström svarfvade också de två elefantbetar, hvilka uppburo den gong-gong, som kolonien Natal skänkte kung Edward VII på hans kröningsdag.

Under det sista året af min vistelse i Durban hade vi en svensk förening där med namnet "Thule". Den stiftades på initiativ af ofvannämnda Jeanson, som blef föreningens förste ordförande. Jag hade äran af att vara dess sekreterare, ända till dess jag reste ifrån staden. "Thule" hade under sin glansperiod ungefär 50 medlemmar, men af dem voro blott fyra eller fem damer. Den blef ej mera än två år gammal.

Nyårsdagen 1903 utförde svenskarna i Durban en bragd, som väckte ett ej ringa uppseende i sportintresserade kretsar i Natal. Någon företagsam engelsman hade arrangerat en internationell dragkamp, som skulle äga rum den dagen. Det vinnande laget skulle erhålla en belöning af elfva guldmedaljer och £100 i kontanter. Det dröjde inte länge, sedan uppropet att deltaga i täflingen utfärdats, förrän tidningarna kunde omtala, att öfver tjugo lag lågo i träning för att täfla. Lagen representerade många olika nationaliteter. För att göra en lång historia kort, så kan jag strax nämna, att det svenska laget vann genom att besegra sina antipoder, australierna. På kvällen den dagen och följande dag talades det öfverallt i staden om denna svenska seger och ingen kunde vara stoltare än de svenske f. d. sjömännen, som bildade laget, öfver att de fått tillfälle att slå ett slag för gamla Sverige och visa de andre folken, hvad svenskarna duga till.

Digitized by Google

Ehuru klimatet i Natal är — åtminstone under sommartiden — oerhördt tryckande för nordbor och i vissa delar af kolonien, t. ex. i Durban, semitropiskt, så finna vi ändå svenskar spridda litet hvarstans ute i de små samhällena på landsbygden. Om vi därför skulle se oss omkring i dessa som hastigast, innan vi göra vår blixtturné till Transvaal, så mötes vår blick först af en svensk kyrka i den lilla staden Dundee. Här i den svenska kyrkogården ligger den under senaste

Pastor J. E. Norenius i Johannesburg med familj.

boerkrig först dödade soldaten begrafven. I denna del af Natal finna vi äfven en stor svensk missionsanstalt, som förestås af pastor L. P. Norenius. I Ladysmith, som belägrades af boerna några månader, fann jag ett tiotal svenskar. En af dessa var assisterande stationsinspektor därstädes. Jag minns ännu, huru öfverraskad jag blef en gång, då jag kom till en afsides belägen plats ute på landet, Pinetown bro, bekant för det stora trappistklostret där i närheten. Äfven här skulle naturligtvis en svensk vara före mig! Han knogade på ett husbygge, som han åtagit sig att uppföra åt en fruktfar-

Digitized by Google

mare. Och uppe på toppen af Drakbergen, på gränsen mellan Natal och Orange River Colony, vistades en svensk och två norrmän en hel vinter för att bygga ett litet lungsotssanatorium.

Låtom oss nu till sist hälsa på våra landmän i Johannesburg, Transvaal.

Ett stort antal svenskar bo i Johannesburg, men ett ännu större antal håller till ute i guldgrufvorna öster och väster om staden. Nästan alla dessa svenskar äro ogifta. De hafva kommit dit för att på kortast möjliga tid samla ihop största möjliga kapital och sedan resa till mera gästvänliga platser. De svenska grufarbetarna hafva ett mycket godt rykte om sig och taga i allmänhet väl vara på sina förtjänster. Här och där finner man naturligtvis ändock enstaka fall af svenskar, som taga dagen såsom den kommer och som inte sörja för morgondagen. De förtjäna ibland pengar som gräs, men när de fått ihop ett litet kapital, skola de bevars lefva herre. Då bär det af in till Johannesburg, där man festar som en lord och låter guldpunden rulla, så länge det finnes något sådant kvar. Sedan blir det att ikläda sig en tjänares skepelse igen och arbeta för födan. Sådana fall tillhöra likväl undantagen och det är ju undantaget, som bevisar regeln.

En skandinavisk kyrka har byggts i Johannesburg, sedan jag reste därifrån. På min tid höll pastor J. E. Norenius, en broder till ofvannämnde pastor Norenius i Natal, skandinavisk gudstjänst i en tysk kyrka hvar fjortonde dag. Skandinaverna där nere tycktes ej vara mycket kyrkliga af sig, ty fastän pastor Norenius var en vältalare af rang, voro kyrkobesökarna ej på långt när så många som man kunde hafva väntat att de skulle vara.

Det finnes väl knappast någon svensk i Johannesburg, som gjort så mycket ej blott för sina egna landsmän, utan äfven för andra skandinaver som just denne pastor Norenius. Lika visst är det nog, att ingen bättre än han fått erfara sanning-

Digitized by Google

en af ordspråket: "Otack är världens lön." Han har varit outtröttlig i sin sträfvan att hjälpa och leda behöfvande skandinaver tillrätta, men så fort dessa blifvit hulpna, hafva de ofta glömt att säga så mycket som tack för hjälpen. Prästhuset stod alltid öppet för skandinaverna, och hvarken pastorn eller hans fru syntes lyckligare, än när de kunnat hjälpa någon. Denna svenska prästfamilj har gjort sig ovanligt aktad af alla slags skandinaver i och omkring Johannesburg.

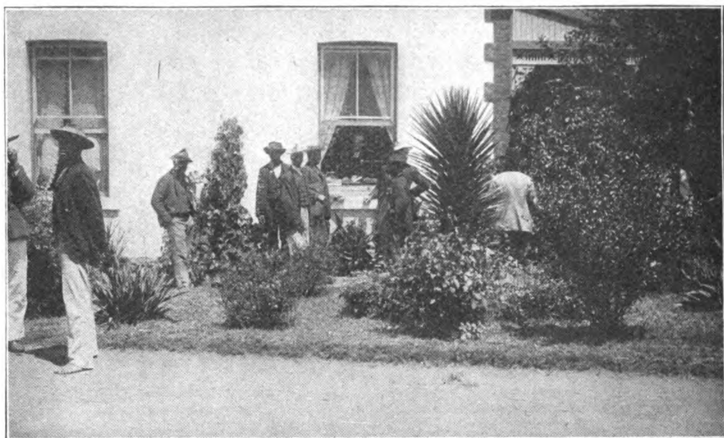
En annan person, som var mycket anlitad af svenskarna i Johannesburg, var den svenske vice konsuln, herr John E. Johnson. Han och pastor Norenius i förening gjorde nästan hela arbetet med att få till stånd den skandinaviska kyrkan. De hade ett oerhördt besvär, innan de lyckades. Orsaken därtill var de skandinaviska folkens ömsesidiga afundsjuka och misstänksamhet. Den höll en gång på att gifva sig uttryck i ett sådant där urgammalt skandinaviskt folknöje, som går under namnet slagsmål, och det i själfva den tyska kyrkan till och med. Skandinaverna hade infunnit sig där till ett möte för att dryfta frågan om den nya kyrkobyggnaden, och jag har aldrig hvarken förr eller senare varit med om någonting så stormigt i en kyrka. Prästen och konsuln lyckades till slut att med vänliga ord gjuta olja på de upprörda vredesböljorna, innan det öfvergått till handgripligheter.

År 1906 funnos två skandinaviska föreningar i Johannesburg. Den ena var en skandinavisk bransch af den engelska Y. M. C. A. (K. F. U. M.). Pastor Norenius var dess ordförande, en dansk sekreterare och en norrman kassör. Den hade sin egen lokal i den engelska Y. M. C. A.-byggnaden och räknade en gång ända till 45 medlemmar. Efter någon tids förlopp blef det svåra tider och svenskarna lämnade staden och landet och reste till nästan alla världsdelar. Föreningen förlorade därigenom sina medlemmar och då jag reste från Johannesburg fanns blott ett halft dussin kvar.

Den andra skandinaviska föreningen hade öfver 150 med-

Digitized by Google

lemmar. Dessa hade en stor, präktig lokal och disponerade öfver ett helt hus. Olyckligtvis hade de fått rättighet till spritutskänkning, hvilket hade till följd, att föreningen måste upplösas, när den blifvit något öfver ett år gammal. Den fick sin dödsknäck vid ett tillfälle, när en svensk maskinist från en af grufvorna sköt en annan svensk utanför ingången till föreningslokalen. Båda voro naturligtvis berusade. Den skjutna blef lifsfarligt sårad och läkare hade all möda i världen att rädda hans lif. Våldsverkaren fick fyra års tukthus.

Utanför svenska prästgården i Johannesburg.

Till svenskarnas heder kan det nämnas, att det tillhörde undantagsfallen, att svenskar figurerade i brottmål. De hade där liksom i Amerika rykte om sig att vara ett laglydigt, hederligt folk och betraktades af myndigheterna såsom de mest önskvärda af invandrarna.

Det hade varit nog så intressant att få göra ett besök hos de svenska diamantgräfvarna i Christiana vid Vaalfloden eller följa med en svensk "prospector" uppe i Rhodesias vildmarker och med honom få lyssna till lejonens rytande utanför

Digitized by Google

hans tält nattetid, men då skulle denna skildring svälla ut allt för mycket.

Jag råkade nyss att nämna Amerika och jag fick då för mig att göra en liten jämförelse mellan svenskarna i Sydafrika och deras bröder och systrar i Förenta staterna. Den största olikheten dem emellan fann jag i deras sätt att behandla sitt modermål och jämförelsen måste utfalla gynnsamt för svensk-afrikanerna. Dessa tala ingen svensk-engelsk rotvälska, utan vårda sitt språk lika så rent som hemma i Sverige. Jag erinrar mig nu en svensk, som vistats några år i Amerika, innan han förirrade sig till Sydafrika. Vid ett tillfälle gaf han oss för ro skull några praktblommor ur det rådbråkade svensk-amerikanska språket. Jag erkänner, att jag var en af dem, som misstänkte berättaren för att "breda på", när han påstod, att svensk-amerikanen "crossade streeten", när han gick öfver gatan och att han "phonade", hvar gång han telefonerade. Äfvenså hade jag svårt för att tro, att svensk-amerikanskan tog sig för att "hoppa på en car," då hon steg på en spårvagn. Sedan dess har jag vid upprepade tillfällen kunnat intyga, att min sagesman i Afrika visst icke öfverdref.

Af andra nationaliteter höllos svensk-afrikanerna lika högt i respekt som man håller svensk-amerikanerna här i Förenta staterna, och när tidningarna i Sydafrika hade något att säga om Sverige och svenskarna, så gjorde de det med aktning och i berömmande ordalag. Fastän svenskarna ej voro flera där nere, hade lokalpressen allt som oftast något, som kunde smickra dem. När t. ex. en af Durbans största engelska dagtidningar vid ett tillfälle talade om "världens yppersta fältherrar", så sades det tydligt ifrån, att man därmed afsåg Napoleon och Gustaf II Adolf, och då i en annan redaktionsartikel dess författare skulle bevisa, att ingen ociviliserad folkras, ej ens de kraftiga och välväxta zulukaffrerna, öfverträffade de civiliserade folken i fysisk styrka och sund kroppskonstitution, så anförde han som exempel därpå svenskarna

Digitized by Google

och de skottska högländarna. Många andra smickrande omdömen — för många att här omtalas — stimulerade svensk-afrikanernas patriotism. De gjorde också sitt bästa för att en hvar i sin stad och efter förmåga visa sig såsom värdiga representanter af det kära fosterlandet.

Det gjorde ett öfverväldigande intryck på mig att iakttaga, huru djupt rotad fosterlandskärleken är hos svensken. Det förefaller, som om ingenting i lifvet skulle kunna utplåna den, hvarken motgångar i främmande land eller lidna orättvisor i fosterlandet. Ibland mötte jag en f. d. svensk miljonär, nu klädd i trasor och tiggande sig fram bland landsmännen, vid något annat tillfälle igen kunde jag träffa på en f. d. svensk officer, som slösat bort sin och släktens förmögenhet på europeiska varietémamseller. Dessa och andra svenskar där nere kunde ibland hafva mycket beska saker att säga om förhållandena i Sverige och vara mycket bittra i sina utfall mot en del af hemmasvenskarna, men gamla moder Svea vördade de i alla fall och voro angelägna om att ej gifva henne skulden för att hennes barn kifvades. Jag talade ibland med landsmän, som varit luffare i Sydafrika, fångvaktare på Madagaskar, kameldrifvare i tyska Damaraland etc. Pröfningar hade gjort dem kalla och okänsliga för mycket i lifvet, men ärliga svenska patrioter voro de i alla fall ännu.

Låt mig få visa ännu ett drag ur svensk-afrikanens fosterlandskärlek.

Till en stad, där jag befann mig, kom en gång en femtioårig svensk mjölnare, som man processat ifrån allt hvad han ägde i Sverige. Han hade tagit Gud i hågen och rest på vinst och förlust ner till Sydafrika för att börja ifrån början igen och arbeta sig till ett litet kapital i stället för det han förlorat. Han besatt en oerhörd energi och nekade sig ofta det nödvändigaste i afsikt att snart få sina pengar tillbaka, så att han kunde resa hem igen. Hans lefnads sol hade redan börjat att dala, och han insåg, att han måste skynda på, om

Digitized by Google

han skulle hinna hem till Sverige, innan den gått ner. På något öfver ett års tid hade han sparat ihop en för hans små inkomster öfverraskande stor summa, men det hade han tyvärr gjort på hälsans bekostnad. Han insjuknade i feber, och hans vänner träffade anstalter för hans inläggande på lasarett. En aning tycktes säga honom, att han ej skulle komma därifrån lefvande, hvarför han, innan han fördes dit, tog fram sin gamla svenska fiol och spelade och sjöng sin svanesång. De kära svenska låtarna ville han höra ännu en gång, och han spelade dem nu vid grafvens brädd för att om möjligt få höra deras efterklang, när hans ögon slöto sig i evighetens sömn. Jag såg honom några gånger på lasarettet, där äfven andra svenskar lågo sjuka på samma gång som han. Vid ett tillfälle, då jag och ett par andra svenskar, som kände honom, kommo dit, bad han oss om att taga hans fiol med oss nästa gång. Det dröjde inte länge, förrän vi gjort honom den tjänsten — och fiolen låg på hans säng, när han dog. Ett omildt öde redde honom en graf i en främmad jord, där han ej ens fick så mycket svenskt med sig som fiolen. Man kunde emellertid ej slå mynt af hans trogna, redliga svenska hjärta, och därför fick han behålla det hos sig i grafven.

Om det är något svensk-afrikanen skyr, så är det utsikten att blifva jordad i Afrika. Han vill aldrig se ett nytt fosterland i den världsdelen, och han känner sig alltid som en främling där.

Engelsmän och tyskar t. ex. veta ju i allmänhet hvad svenskarna gå för, men boerna känna dem nästan blott genom de svenska primusköken, tändstickorna och fällknifvarna. De hafva dessutom reda på att de svenska flickorna anses vara både de vackraste och bästa, som någon man kan önska sig, och de hafva ofta lärt sig så mycket af ärans och hjältarnas språk, att de kunna säga “sevenska feleckor” (svenska flickor). Men trots det att boernas kunskap om svenskarna är så begränsad, så kan jag utan öfverdrift säga, att det svenska

Digitized by Google

namnet har bättre klang för boerna än någon annan nations. Härtill bidrog svenskarnas lojalitet mot boerna, när dessa tvingades till krig mot England. De svenska medlemmarna af boerarmén visade sig också såsom hjältar, och hade boerna varit lika så envisa och djärfva som dessa, skulle kriget ej hafva slutat så som det gjorde. Det har jag själf hört boer medgifva. De allra flesta af svenskarna i boerarmén stupade i kriget. De kunde icke vika, blott falla kunde de. De visade sig vara värdiga ättlingar af de krigare, som kämpade vid Lützen och Narva. De svenska veteranerna från boerkriget buro nästan alltid något märke, som visade, att deras deltagande i kriget varit "ej blot til Lyst". En af dessa svenskar kunde visa ej mindre än sex ärr efter engelsmännens kulor.

Boern ställer sig alltid mycket reserverad mot en främling, som ej lagt sig till med helskägg. Denne misstänker han alltid för att vara engelsman, och gammal bitter erfarenhet har lärt boern att vara på sin vakt mot de skägglösa engelsmännen. Finner boern emellertid, att den okände mannen är svensk, då brukar det inte dröja länge, förrän han blir förtrogen med honom, ty i svensken ser han en person, som han kan lita på. Svensk-afrikanen å sin sida finner i boern en man, som är påfallande lik en gammal hederlig svensk bonde.

När svensk-afrikanernas historia en gång skrifves, skall deras deltagande i boerkriget blifva ett för Sverige lika ärofullt kapitel som någon annan berömd svensk bragd. I synnerhet skall slaget vid Magersfontein framstå såsom en af svenskarnas ärofullaste bedrifter, och jag vill här ägna detta slag ett särskildt kapitel såsom afslutning på min anspråkslösa skildring om svenskarna i Sydafrika.

II.

Man behöfver inte läsa många sidor i våra ärorika svenska historia, förrän man träffar på skildringar af blodiga drabbningar med våra grannar danskarna. Dessas historia gömmer

Digitized by Google

också många stolta minnen af krigiska bedrifter från den tid, när svenskar och danskar brukade ligga i lufven på hvarandra. Ibland kommo äfven norrmännen med på ett hörn. Med eller mot sin vilja tvingades de också till att slåss med sina bröder i norden. Mera sällan är det däremot, att vi finna dessa tre folk, som ändock äro så nära förenade i blodsband, kämpande sida vid sida mot en gemensam fiende och för en rättvis sak. Detta har likväl inträffat vid mera än ett tillfälle, och den ärorikaste krigsbragd, som de i förening utfört, vågar jag påstå vara den skandinaviska kårens hjältemodiga strid för boerna på Magersfonteins slagfält vid Kimberley i Cape Colony den 11 dec. 1899.

Hvad jag i det följande har att berätta om slaget på nämnda plats, grundar sig hufvudsakligast på de uppgifter, som jag erhållit af en dansk, herr Gotthard Christensen, en af de få, som kom lefvande ifrån bataljen.

Den svenske ingeniören Chr. Uggla sammankallade i september 1899 skandinaverna i Transvaal till ett möte i Johannesburg. Här beslöt man att bilda en skandinavisk kår för att hjälpa boerna. Kårens hufvudkvarter förlades till Pretoria, hufvudstaden, men ett rekryteringskontor öppnades i Johannesburg.

Den 12 oktober utsändes order från hufvudkvarteret, att de skandinaver, som anmält sig, skulle inställa sig i Pretoria för att välja officerare och bereda sig till fälttjänst.

Valet utföll så, att Johannes Flygare, född af svenska föräldrar i Natal, blef veldkornet (kapten); Eric Stålberg, svensk, f. d. underofficer i Hälsinge regemente, premierlöjtnat, och Wm. Bærentzen, dansk, sekondlöjtnant. Till sergeanter valdes en svensk, en norsk, en dansk och en svenskfinne. Den 15 oktober presenterades skandinaverna för den gamle vördnadsvärde presidenten Paul Krüger, som därvid höll ett tal till dem, tackade dem för att de i nödens stund gjort gemensam sak med boerna och nedkallade Guds väl-

Digitized by Google

signelse öfver dem i deras strid för Transvaal. Den skandinaviska kåren räknade endast 80 man. De voro således ej många, men naggande goda voro de i alla fall. De flesta af dem hade varit sjömän och som sådana nått en viss färdighet i att slåss med utlänningar och att reda sig ur en eller annan klämma.

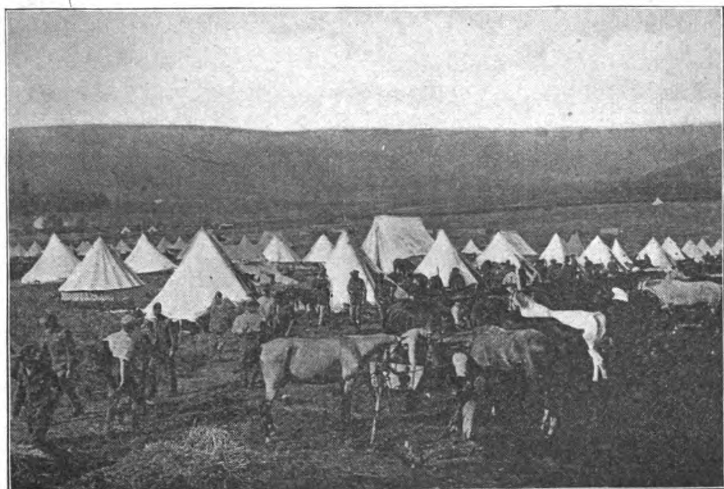
I olikhet med sina stridskamrater boerna, buro skandinaverna uniform. En hvar af dem hade tilldelats häst, mausergevär med 480 patroner och revolver med 200. De hade egen läkare, norrmannen Bidenkap, samt tre svenska sjuksköterskor.

De ryckte ut från Pretoria den 16 okt. och kommo efter växlande öden och äfventyr den 28 nov. till Jacobsdaal, en liten stad ungefär femton mil sydost om Kimberley. De anmälde sig genast hos general Cronjé, som kommenderade dem till general de la Rey. Af honom användes skandinaverna till spionering och till utposttjänst, och de kommo därigenom i nära beröring med fienden dagligen.

Den 10 dec. kl. 1 e. m. öppnade fienden en mycket liflig kanoneld mot boerna. Skandinaverna utkommenderades af general de la Rey att iakttaga fiendens rörelser och taga reda på hvar man hade att vänta det egentliga anfallet. De fingo befallning att ej öppna eld och att retirera, så fort de fullgjort sitt uppdrag. Fiendens lyddit och schrapnel gjorde ingen skada, ty man sköt för högt och granaterna exploderade långt bakom skandinaverna. Dessa redo obehindradt upp på en höjd, från hvilken de hade utsikt öfver hela terrängen och sågo fienderna rycka fram under skydd af sitt artilleri. De varseblefvo snart skandinaverna och sände en gevärssalfva efter dem, men dessa svängde sig då upp på hästarna och redo tillbaka till boerna. De inrapporterade nu, att hufvudangreppet gällde Scholtznek, en höjd nära järnbanan och det ställe, där skandinaverna befunnit sig. Vid solnedgången upphörde fiendens kanoneld.

Digitized by Google

Boerna fruktade, att fienden skulle få tillfälle att angripa dem, innan de fått förstärkningar och innan de hunnit att befästa sin ställning. General de la Rey förutsåg, att striden vore förlorad, om engelsmännen komme i besittning af Scholtznek. Likaså framstod det klart för honom, att man ej kunde bjuda dem motstånd utan kännbara förluster. Fienden styrka utgjordes af två regementen, 1,200 man, och

Engelskt fältläger i boerkriget.

boernas antal var betydligt mindre. Då generalen tvekade, begärde kapten Flygare att få försvara höjden med sina skandinaver. De la Rey insåg, att det var ett djärft vågspel, men villfor den svenske kaptenens begäran och gaf den skandinaviska kåren order att försvara höjden.

Kl. 10 på kvällen samma dag redo 50 skandinaver ifrån boerna och emot Scholtznek. De andra skandinaverna voro upptagna på annat håll. Terrängen var glest bevuxen med buskar, och här och där reste sig också en myrstack. Det-

Digitized by Google

ta var det enda man kunde hafva skydd af på denna plats. När de ridit ett stycke, bundo de hästarna och kröpo varsamt emot fienderna, ända till dess man kunde höra dessa tala med hvarandra. Då stannade de. Kl. 11 kom det ett regn, som räckte hela natten och gjorde alla genomvåta. De lågo här och väntade ända till kl. 3:45 på morgonen den 11 dec. Då hördes det plötsligt ett hurrarop från södra flygeln på Scholtznek. Samtidigt öppnade boerna en häftig eld, och i detsamma iakttogo skandinaverna, att fienden var nästan alldeles inpå dem.

De befalldes att sprida ut sig i skyttelinje och bereda sig till anfall. Kl. 4:25 öppnade de eld på fienden, som ibland var endast några få yards ifrån dem. Engelsmännen blefvo så öfverraskade af detta oväntade angrepp, att de gåfvo sig ingen tid till att sikta, hvarför deras kulor icke gjorde skandinaverna minsta skada, då däremot hvarje kula från dessas eldvapen fann sitt mål. Skandinaverna sköto med både mausergevär och revolver. De fiender, som kommo dem för nära, befalldes att sträcka vapen. Efterkommo de ej genast befallningen, blefvo de nedskjutna. I annat fall gjordes de till fångar och fördes bakom skandinavernas linje. Nästan hvarenda en af dessa fångar ihjälsköts efterhand af sina landsmän, enär han ingenstädes kunde finna skydd mot deras kulor.

Kl. 6:15 på morgonen hissade engelsmännen en hvit flagga, och skandinaverna fingo befallning att upphöra med elden. Rundt omkring dem låg det fullt med döda och sårade, som redan då uppgingo till flera hundra. Skandinaverna hade det oaktadt ej ännu förlorat en enda man.

När den hvita flaggan varit uppe en stund, såg man i fjärran ett tredje regemente engelsmän komma för att undsätta de andra två. Löjtnant Stålberg riktade kaptenens uppmärksamhet härpå och rådde honom att kommendera reträtt, men härtill svarade Flygare nej. Nu skulle det blifva

Digitized by Google

batalj, menade han, och engelsmännen skulle straffas för sitt förräderi. Den hvita flaggan försvann nu, och i samma ögonblick sände fienden en gevärssalfva, som mottogs med hurrarop af skandinaverna. En mycket förbittrad stämning väcktes hos dessa af deras falska motståndare, och det uppstod nu en häftig gevärsduell mellan skandinaverna och den nära två tusen man starka fienden. Många engelsmän blefvo nedskjutna endast ett par yards från skandinaverna. När de senares gevär blefvo för varma, utbytte de dem mot revolvrarna, och då man ej fick tid att ladda, slogs man med gevären. Skandinaverna ville icke vika för en så feg och förrädisk fiende, utan voro beslutna att sälja sina lif så dyrt som möjligt.

För hvarje salfva, som nu lossades, stupade den ene skandinaven efter den andre. Kapten Flygare var en af de första som blef sårad. Han fick sig en kula genom vänstra handleden, men låtsade icke mycket om det, utan röt åt sina män, att de skulle "skjuta ner alla engelsmän." Kort därpå träffades han af en kula i underlifvet. I det han dignade till marken, ropade han:

"Löjtnant Stålberg, jag är sårad — tag kommandot!"

Detta var hans sista ord. Han hade dött hjältedöden, innan någon skandinav hunnit bort till honom.

Skandinavernas skyttelinje blef nu allt tunnare. Den ene efter den andre föll död eller sårad. Löjtnant Bærentzen låg lifsfarligt sårad i närheten af min sagesman, och det såg ut som om han höll på att dö. Marken var öfversållad med döda och sårade, men det oaktadt pågick striden lika bittert som förut. Några enstaka skandinaver sågos här och där kämpa som bärsärker midt i en fiendehop. Det gafs ingen pardon, och ingen begärdes.

Till slut blef äfven löjtnant Stålberg sårad. Då han ej kunde använda vapen längre, fanns det knappast någon stridsduglig skandinav kvar. Han befallde dem, som kunde, att

Digitized by Google

rädda sig och hästarna, hvilka voro ungefär 500 yards bakom dem. Slaget hade då varat från kl. 4:25 till kl. 7:10, d. v. s. i nära tre timmar! Af de femtio skandinaverna, som deltagit i striden, voro endast tio i stånd till att lämna slagfältet, men på vägen bort till hästarna blefvo ytterligare två skandinaver, Einer Olsen och J. Dalen, nedskjutna och dödade, samt en tredje sårad och tagen till fånga. Endast sju skandinaver återkommo således till boernas linjer, och af dessa sju var

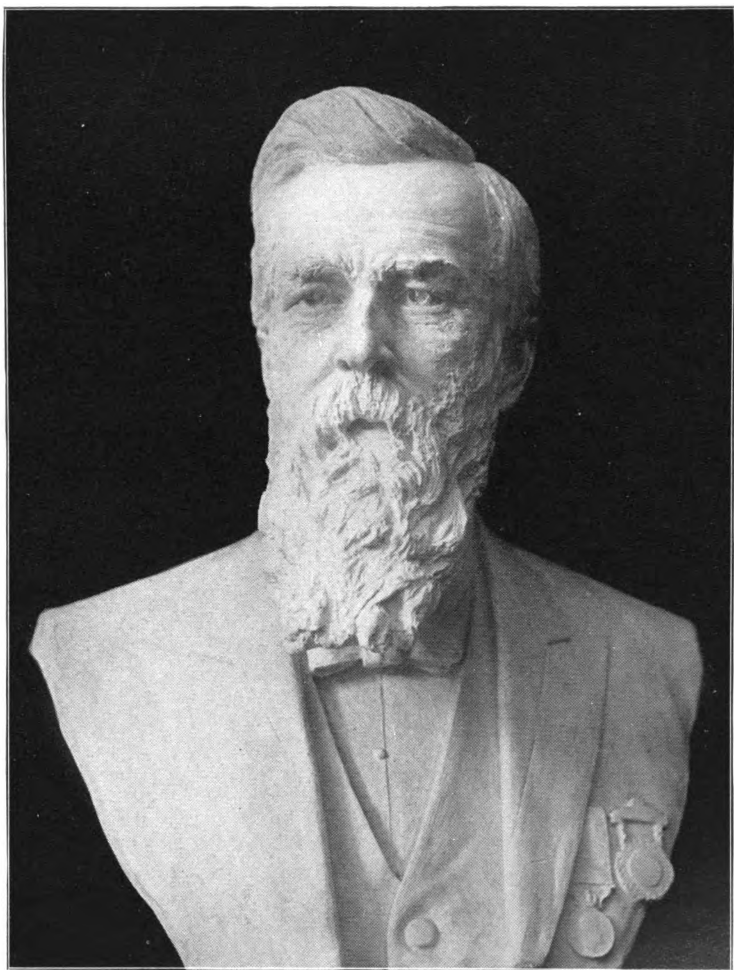

Det engelska monumentet på Magersfontein.

det blott en enda, som var oskadd! De blefvo sedan tillsammans med de skandinaver, som ej deltagit i striden, tillfångatagna den 18 febr. 1900, då general Cronjé kapitulerade med hela sin armé vid Paardeberg.

Engelsmännen försökte nu gång på gång att eröfra boernas artilleri, men dessa hade under skandinavernas strid fått tillfälle att sätta sig i stark försvarsställning, och fienderna måste till slut draga sig tillbaka. De måste hafva förlorat öfver 300 man ensamt i döda, och man såg engelsmännen köra bort tjogtals lass med döda och sårade.

Digitized by Google

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:

Dr Joh. A. Enander. Byst af C. J. Nilsson.

Digitized by Google

Digitized by Google

Vid 4-tiden kom general Cronjé med 3,000 fristatare. Han hade ej ännu reda på hvilka stora förluster den skandinaviska kåren lidit. Åtminstone föreföll det så, när han tackade skandinaverna för att de hjälpt boerna till seger i slaget på Magersfontein och prisade deras mod och uthållighet.

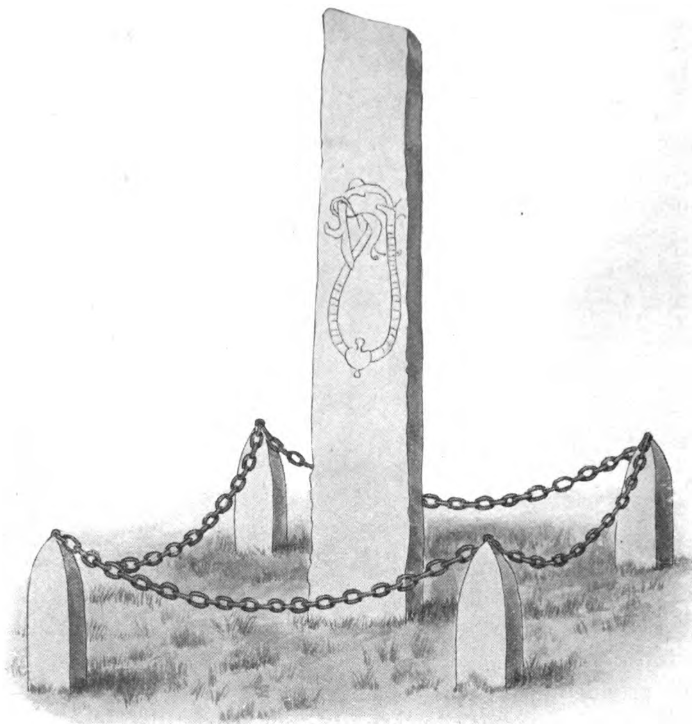
Då engelsmännen utrymt slagfältet, foro de, som voro kvar af den skandinaviska kåren, ut att begrafva sina döda. Man lade ibland ända till sju stycken i en och samma graf. En svensk förrättade jordfästningen. De sågo nu många hemska syner, hvilka alla buro vittne om huru bittert skandinaverna kämpat och med hvilket dödsförakt de gått fienden in på lifvet. På ett ställe t. ex. funno de två bröder, Karl Albert Olson och A. Edwin Benson, liggande sida vid sida dödligt sårade. Deras gevärskolfvar voro afslagna, och i närheten lågo två engelsmän med krossade hufvudskålar!

Då begrafningen var öfver, återvände skandinaverna till boerlägret. Där möttes de af general Cronjé, som först nu fått veta om skandinavernas manspillan. Han hade tårar i ögonen, och hans stämma vibrerade af själsrörelse, när han tog de öfverlefvande skandinaverna i hand och uttalade sitt folks och sitt lands tack till dem. Deras hjältedåd, försäkrade han, skulle aldrig glömmas af sydafrikanska folk. Alla boerna stodo under tiden med blottade hufvuden, och de flestas ögon voro tårfyllda. Det kom äfven kondolenstelegram från presidenterna Steyn och Krüger. Den sistnämnde beredde skandinaverna äran att utnämna dem till sin hedersvakt och löjtnant Stålberg till kapten.

Då jag i juni 1907 kom förbi Magersfontein, tyckte jag mig i andanom se en väldig bautasten resa sig, där de tappre skandinaverna dött som hjältar. Jag hade en idé om huru detta monument skulle se ut, ty jag hade sett talrika afbildningar af det, innan ännu pengar insamlats att få det upprest. Men jag misstog mig. Det skandinaviska monumentet fick ej resas på Magersfontein, tack vare det oförsonliga hat,

Digitized by Google

som besjälade den skotte, som var ägare till den farmen. Han tillät endast, att det engelska minnesmärket restes där. Skandinavernas bautasten måste därför resas på en annan höjd i

MONUMENTET VID MAGERSFONTEIN
öfver de i Skandinaviska kåren fallne.

närheten af slagfältet, på farmen Doorndam, som ägdes af en boer.

Monumentet öfver de fallna skandinaverna är det vackraste och mest imponerande af alla de minnesmärken, som blifvit resta på ett sydafrikanskt slagfält. Det har formen

Digitized by Google

af en väldig bautasten, är 21 svenska fot högt och väger 15 tons. Pengarna för detsamma, inalles 3,300 kronor, insamlades i Sverige. Graniten skänktes af ett finskt aktiebolag.

På framsidan af denna sten läses följande inskrift på gammalnordiska:

"Folket reste detta minne till skandinaverna, som föllo i vapenstriden på Magersfontein den 11 december 1899."

Rundt hufvudmonumentet äro fyra mindre stenar resta, representerande Svea, Suomi, Nora och Dana. Dessa stenar äro förenade med en stark järnkedja och bära de fallnas namn samt följande inskrifter:

Svea: De kunde icke vika, blott falla kunde de.

Suomi: På tappra män se tappra fäders andar ned.

Nora: Nu Tier Stridens Larm paa Valen, I Mindet lever Heltens Ry.

Dana: Nu hvile deres Ben Bag Höjens Bautasten.

De som stupade voro:

SVENSKAR:

Veldkornet Johannes Flygare, 31 år gammal. Född i Natal.
Nils Alfred Johnson, 39 år, Sundsvall eller Hernösand.
Julius Anderson, 32 år, Stockholm.
A. Edwin Benson, 29 år, Göteborg.
Nils Harald Nyquist, 28 år, Göteborg.
Fredrik Osberg, 28 år, Göteborg.
Carl Albert Olson, 34 år, Göteborg.
Oscar August Landgren, 28 år, Göteborg.
Oswald August Mark, 24 år, Göteborg.
Friherre Stael von Holstein, 24 år, —.
Carl David Appelgren, 49 år, Oscarshamn.
Otto Eric Lindström, 28 år, —.
John Ruthström, 28 år, Hernösand.
William Blomgren, 29 år, Gefle.

DANSKAR:

Arthur Göterup, 39 år, Nakskov.
Peter Markus Jacobsen, 28 år, Köpenhamn.

Digitized by Google

Frede Olesen, Förskind.
L. A. Bertinus, 20 år, Rudbeck Vraa, Vensyssel.

NORRMÄN:

Johannes Dalen, 26 år, Larsnaes, Aalesund.
Einer Olsen, 28 år, Mandal.
Oluf Nielsen, 32 år, Drammen.

FINNAR:

Emil Maason, 24 år, Nykarleby.
Henrik Hegglöf, 25 år, Monsala, Wexala.
von Rasseniew, —.
Gust. Lindeberg, —.

Digitized by Google

Se, stjärnan strålar klart.

Af Gustaf Erikson.

Hvi suckar du, hvi tåras så ditt öga,
hvad heter sorgen, som ditt hjärta sårar?
Du ser så modfälld ut, så efterblifven, —
hvad heter korset, som dig trycker så?
Ack, molnen gömma solen i det höga,
och tårekällan gifver sorgetårar.
Jag är liksom en hind af törsten drifven,
och tungt det kors jag måste bära på.

Men ser du icke stjärnan? Klart hon strålar,
och från din Skapare en hälsning sänder —
emellan slitna skyar stjärneglitter
hon sållar på din tunga ökenstig.
Ack, skön den nattscen är för dig hon målar
och ljus i mörka natten hon upptänder,
och lätt om hjärtat blir du där du sitter,
då stjärnan från Guds himmel hälsar dig.

Digitized by Google

Men himlens alla mörka skyar tjockna
och svepskrud bredes ut kring land och vatten,
och dystra uggletoner nå mitt öra,
och vreda vågen emot klippan slår.
Ack, himlens ljus som svaga irrbloss slockna,
jag tappar bort min stig i mörka natten,
och ropar jag, kan ingen dock mig höra
och ingen vän invid min sida går.

En sten till hufvudgärd, som Jakob hade,
i ödemarken som en borg ej äger,
och fjärran ifrån hem och ifrån vänner
på obekanta stigar kastad ut,
jag vemodsfull och trött mig nederlade
uppå mitt hårda, mörka, dystra läger, —
sorg tär mitt sinn' och längtan hjärtat bränner
en natt, som aldrig synes taga slut.

Jag somnar gråtande — och si, jag drömmer
uppå mitt mörka läger drömmar sälla,
de föra mig från natten och min smärta
till stjärneljus och sång och harmoni.
Den underbara natten jag ej glömmer,
då drömmar'n från all sorg fick kosan ställa
till stjärnerymderna med sorgfritt hjärta
från nöd och kval och natt och suckan fri.

Ur drömmen har jag vaknat — lifvets strider
de hafva sedan mött mig många gånger,
och trott jag under tunga bördan dignat,
och hjärtat trånat efter frid och ro. —
När karlavagnen upp på fästet skrider,
då sjunger jag i natten mina sånger,
och stjärnedrömmen min har jag välsignat
uppå min ökenstig, där törnen gro.

Digitized by Google

Ty samma hand, som mig i drömmen förde
till rymderna de höga och de ljusa,
där suck ej fanns och inga tårar runno,
den handen aldrig, aldrig släpper mig.
Han som i nödens stund min suckan hörde,
och lät en fridens fläkt omkring mig susa
och tröstade att sorgerna försvunno,
är ock mig när på lifvets ökenstig!

Digitized by Google

Så var det i början.

Hågkomster från den svenska nybyggaretiden i Wisconsin.*)

af Erick H. Johnson.

Då jag vandrar fram öfver de tegar, som nybyggarna röjt, eller på de vägar, de banat, blickar in uti någon förfallen stockhydda eller styr mina steg genom kyrkogårdsgrindarna ut på de dödas åker och läser namnen på grafstenarna, fylles mitt sinne af hågkomster från nybyggaretidens dagar häruppe i nordvästra Wisconsin. Huru trakten såg ut, då vi i slutet af 1860-talet kommo hit, huru den under nybyggarnas idoga händer så småningom förvandlades från vildmark till odlad bygd, huru kyrkor, skolor och ordnade samhällsförhållanden efter hand uppstodo, huru traktens första inbyggare indianerna understundom kommo fram från sina tillhåll i skogarna för att

---

***) För komplettering af här nedan nämnda svensk-amerikanska samhällens historia och beskrifning, se förf. uppsats "Ett falskt alarm" i tidskriften "Valkyrian" för januari och februari 1900 samt uppsatsserien "Stufbitar ur minnets packbod" i samma tidskrift för åren 1908—'09.**

Digitized by Google

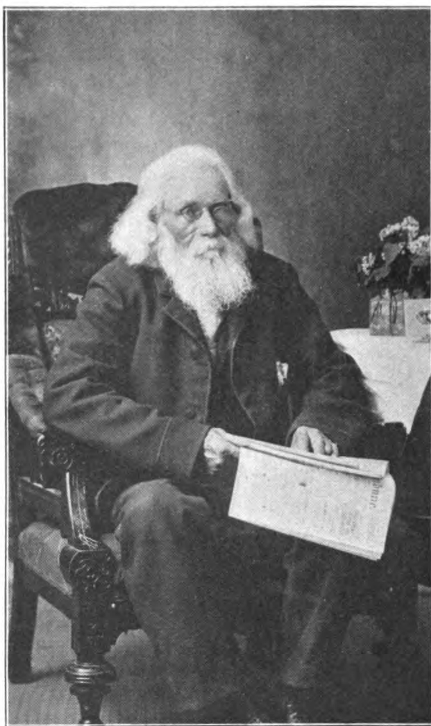
åse det civilisationsarbete, som till sist skulle utestänga dem från de hundramila sträckor, deras fäder under sekler innehaft med okvald besittningsrätt — allt detta och mera därtill passerar då revy för min inre blick. Jag ser vid dylika tillfällen dessa härdade män och kvinnor från högan nord, som här utgjorde odlingens pioniärer, ser dem i deras arbete och försakelser, i deras mot- och medgång, i deras tro på Gud och framtiden, i deras hårda kamp och deras slutliga seger. Det är några hågkomster från denna tid i dessa trakter, jag här vill, på uppmaning af PRÄRIEBLOMMANS redaktör, nedteckna.

"De hem vi lämnade och de hem vi funno."

Det var nödår i Bergslagen, liksom på så många andra ställen i Sverige, 1867—68. Spannmålspriserna voro afskräckande höga, införseln af det amerikanska fläsket till följd af det då nyss afslutade inbördeskriget ringa och tillgången på sill, denna svenska fattigmansmat, särdeles knapp. Följaktligen tedde sig framtiden äfven för grufarbetarna mörk och dyster. Någon, som förut hittat vägen till Amerika, hade välvilligt hemsändt några exemplar af *Hemlandet,* och i dessa fingo de hemmavarande läsa om Lincolns frihemmanslag. Tidningarna cirkulerade bland arbetarna, tills de bokstafligen blifvit sönderlästa. Följden blef, att en stor skara tvärt emot förmäns vilja och afrådan styrde kurs mot det nya landet. En Hudiksvalls-bo benämnd J. W. Forsell hade redan 1865 ströfvat upp till Burnett county, Wis., och där på en vacker udde i sjön Trade Lake byggt sig en koja. Han tröttnade omsider på att ha endast indianer till grannar och skref i en svensk Chicago-tidning om den nordiska naturen och de vackra frihemman, som funnos att få i norra Wisconsin. Vi fingo läsa detta, sedan vi anländt till Green Bay-trakten, och på sommaren 1868 drog följaktligen en hel skara af oss mot

Digitized by Google

nordvästra Wisconsin. De flesta hade ej mera kontanter än att då de vid Falls of St. Croix obesedt tagit sig ett 160 acres homestead och betalat de $14, som måste erläggas, kunde kassan utan svårighet räknas. Min egen fader hade blott 75 cents i behåll, en i sanning ringa summa att i främmande land påbörja ett hems uppbyggande med.

CARL ANDERSON ("Kung Carl")

Ledaren af invandrareströmmen från Vestmanland och Dalarne till nordv. Wisconsin åren 1868—1871

Men vi voro ej ännu vid målet. De blifvande egendomarna lågo i urskogen, tjugutvå mil från någon farbar väg. Männen fingo därför uppsöka närmaste bleckade träd och sedan gå i nordlig riktning, till dess att de passerat fyrtiofyra sådana, och där var hörnet på den första "claimen" i nuvarande Town of Trade Lake. Denna väg kan man nu gå på sju timmar, men då tog det mera än fyrtioåtta. Att de uti de amerikanska författningarna totalt okunniga emigranterna lyckades så bra i början, har ofta stått som en gåta för mig.

Digitized by Google

Den första tiden under eget tak.

Då författarens första hem i Amerika ej skilde sig så särdeles mycket från de flesta andra nybyggarnas, så torde en beskrifning däröfver här lämpa sig. Höstens kyliga vindar började gifva tillkänna, att vintern stod för dörren. Det i sommarvärmen (och sommaren 1868 var ovanligt varm) tillräckliga bark-törtet skulle aldrig kunnat skydda oss mot vinterns köld, och därför måste ett nytt byggas. Detta sammanhöggs af obarkade stockar, så stora som min far orkade bära fram, och täcktes med näfver och jord. I de stora springorna indrefs mossa och gräs, som täcktes med en rappning af lera. Mellantaket bestod af störar och näfver och golfvet af smala, raka störar, lagda på lerbotten. Britsar byggdes vid väggarna den ena öfver den andra, ty hela huset var endast 12x14 fot i fyrkant. Men ända till 16 personer härbärgerades där, när några nya "hem-sökare" kommo upp till trakten. Bord och stolar förfärdigades af klufna lindblock. Till en början nyttjades emigrant-kistan som bord. Många kökssaker och kärl förfärdigades äfven af trä och tjänade förträffligt. Den gamla köksspisen, som troligen förut tjänstgjort i något finare hem i St. Paul, var långsträckt, med bakugn ofvanpå och upptog en fjärdedel af golfvets ytinnehåll. Lampor och lyktor förfärdigades hemma af buteljer och bleckburkar, och oljan måste man spara på, ty den kostade från 30 till 40 cents per gallon, och måttet var knappt, emedan man på den tiden ej hade någon mått- och viktjusterare, och köpmännens samveten voro tänjbara som gummi elasticum. I stället för kaffe brukade vi ofta brända ekollon, och socker — ja, ofta nog, åtminstone i början, fick "Black-strap" tjäna i dess ställe, men längre fram skaffade vi oss denna vara genom att skatta sockerlönnen på dess saf. Potatis, hjortkött, björnkött, villebråd och fisk voro de dagliga rätterna, och både unga och gamla lefde och frodades därpå. Så godt var det allmänna

Digitized by Google

hälsotillståndet, att dödsfall i samhället under de första tio åren var någonting sällsynt.

Samhällets omfång eller ytvidd.

Man var i början ej så noga med bestämda gränser. Trade Lake-settlementet, som var det första svenska nordost om Chisago Lake, var vid den tiden stort. Dit räknades då de svenskar, som nu bo i West Sweden, Falun, Wood Lake, Grantsburg, Sterling, Laketown, Eureka och en del af Luck — sålunda flere townships. Svenskarna voro de första fem åren ej så många hundraden här, som de nu äro tusen, ty i dessa townships bo nu emellan 6,000 och 10,000 svenskar. Grannsämjan var då i allmänhet god, och förmögenheten var till och med synlig på ytan. Nu däremot, då välmågan blifvit bofast, har knotet, afundsjukan och trångbröstenheten slagit rot och växt öfver höfvan. Umgängesfriheten är inskränkt till modern konventionalism, och jämlikheten existerar snart endast i teorien. Det glada svenska folklynnet träder i bakgrunden för den kosmopolitiska butterheten, och man blir snart "hvar och en för sig och ingen för den öfriga världen."

Den kyrkliga verksamhetens början.

Då man kommit på egen torfva, letade man strax upp bibeln och psalmboken, ty nästan alla voro redan i Sverige s. k. "läsare", och de som hade Hoofs och Nohrborgs postillor, bjödo alltid sina grannar till sig på söndagen för att åhöra en predikan ur dessa. Man läste och sjöng, så att det ekade i den stora urskogen, och mer än en gång kommo skaror af indianer ur busksnåren och ställde sig utanför de små fönstren och begapade den sabbatsfirande gruppen från främmande land, men aldrig störde de dem i deras förehafvanden. Jag minnes, som vore det i dag, en försommarmorgon 1869, då jag var i skogen för att hämta något till bränsle åt min

Digitized by Google

mor, huru jag då på en s. k. hjortstig fick se en reslig hvit man komma emot mig, bärande en nattsäck i handen. Då han varsnade mig, tilltalade han mig på svenska och frågade hvar jag bodde. Jag blef mycket förskräckt, men följde honom fram till kojan, där han fick språka vid min mor, ty min far var borta på järnvägsbyggnad i södra Wisconsin. Den mannen var den i fjol hemförlofvade pastor J. G. Lagerström, som var den förste ordets förkunnare ibland oss. Hans besök var kort, men frukten uteblef ej, ty påföljande

Äldsta affärscentern i Trade Lake.

år kom pastor P. A. Cederstam, och efter det han predikat på trenne olika ställen inom det stora settlementet, utlystes ett allmänt möte till den 8 maj (1870), då en församling stiftades med 72 kommunikanter och 60 barn. Af dåvarande kommunikanter lefva ännu 34, spridda öfver många stater, de flesta ännu vår bekännelse trogna, men många hafva öfvergått till främmande läger, och ett par hafva vändt både kristendomen och svenskheten ryggen. Historien blefve för lång, om jag skulle berätta den hel, och därför vill jag blott nämna, att representanter för hvarje känd lära bland skan-

Digitized by Google

dinaverna hafva här gjort försök att skingra den lilla skaran. De hafva till en del lyckats, ity att man nu på en fyrkant af 36 sektioner finner ej mindre än sju kyrkor af olika trosbekännelser, och alla ägda af svensk-talande. Ett veritabelt Babel i religiöst hänseende således.

Skolverksamheten begynnes.

I början tänkte man ej vidare på några skolor, ty man hade för brådt med andra saker. Först två år efter de första invandrarnas ankomst förhyrdes ett rum hos en familj, och en norsk yngling, som ett par år arbetat hos en amerikansk bonde, anställdes som lärare. Staten ersatte dock alla utgifter, ehuru läraren aldrig tagit någon examen. Man kan ju föreställa sig, hvilken engelska som inlärdes i början. Men ehuru början var dålig, blef dock slutet bra, ty mången, som då tog de första stegen på kunskapens knaggliga stråt, har sedan gjort sig bemärkt på olika områden inom vårt land.

Mera än på världslig kunskap tänkte man dock på kristendomsundervisningen, och följaktligen inrättades söndagsskolor här och där i hemmen. Här fingo vi lära oss läsa, sjunga och tålmodigt åhöra bibelförklaringar på svenska. Att detta var till stor nytta äfven i språkligt afseende, bevisas af den gedigna svenskhet, som ännu råder i dessa samhällen. Äfven irländares barn och halfindianer besökte dessa söndagsskolor och kunna som en följd häraf ännu uttrycka sig på ledig svenska, då det faller dem i hågen.

Post- och transportväsendet.

Bref till och från Sverige gingo ej så fort då som nu. Fick man ett bref hvarje halfår, fick man vara nöjd, och var det ej frankeradt, så kostade det både tid och penningar att få det i sina händer. Postkontoret var en dagsresas väg aflägset, och dit anlände posten blott en gång hvarannan vecka. Ett

Digitized by Google

svenskt bref kostade mången gång emellan $3 och $4, då det kom adressaten tillhanda; men så var det också tiodubbelt mera kärkommet, än ett bref nu för tiden är. Det kostade dryga summor att få lifsförnödenheter forslade från närmaste handelsbod. En amerikan, som hade ett par oxar, gjorde ej annat än verkställde körslor åt nybyggarna, och för hvarje hundra pund han fraktade, måste ägaren arbeta tvenne dagar å amerikanens egendom. Det syntes hårdt, men det lönade sig ej att försöka pruta vid den tiden. Mången stark svensk bar hellre tunga bördor den 25 mil långa vägen än att underkasta sig ett sådant tvångsarbete, och på vintern gjorde de sig slädar, på hvilka de drogo ett par tunnor mjöl. Dessa dagar äro för alltid svunna, och de då resliga gestalter, som underkastade sig dessa mödor, äro nu antingen lagda i grafven eller skrida bräckliga och böjda fram mot sitt lifs skymningsstund.

Nybyggarnas moraliska ståndpunkt.

Historien omtalar, att många af de första invandrarna till Amerika från Europa voro äfventyrare, landsförvista och förrymda brottslingar, som med skäl kunnat benämnas "undesirable citizens"; men de som anlade de första nybyggena i nordvästra Wisconsin, voro alla hederliga och redbara män, och dessa egenskaper hafva gått i arf på deras afkomlingar. Om man rannsakar tingsprotokollen under 43 år för de två counties häruppe, hvilka bebos af största mängden svenskar, skall man ej i dem finna ett enda svenskt namn i förbindelse med mord eller nidingsdåd. I townshipet Trade Lake, där 1,000 svenskar bo, har, så vidt jag kan minnas, "sheriffen" ej haft annat ärende att utföra än att på öfligt sätt stämma jurymän två gånger om året till tinget, som för resten sällan har något behof af jurymän. Äktenskapsbrott och osedligt lif har hört till sällsyntheterna, men sedan den amerikanska dansen infördes ibland svenskarna, hafva enstaka fall af

Digitized by Google

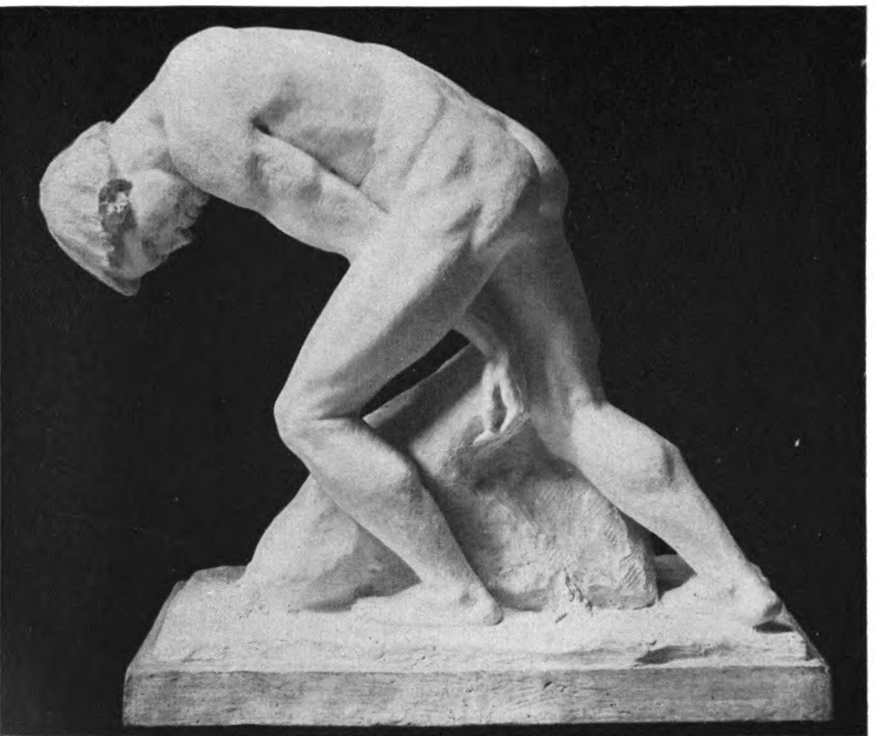
moralisk ruttenhet yppat sig bland det yngre släktet. Under de första tolf à femton åren fanns sällan ett lås för någon dörr i samhället, och ändå hände det aldrig, att man förlorade någonting, ehuru ägaren understundom hela dagar vistades borta från hemmet. Ofred och slagsmål har aldrig förekommit bland svenskarna häruppe, men där andra nationaliteter inkräktat, har en och annan batalj utkämpats, men glömts med tiden, och nu lefva alla i sämja och enighet.

De sista Chippewa-indianerna vid den lilla katolska kyrkan i Trade Lake.

Härvid påminner jag mig huru en från Edinburghs universitet förrymd medicine studerande vid namn Alexander Thompson på sommaren 1869 upptog en "claim", som inneslöt den från Falls of St. Croix uppbleckade och delvis uthuggna vägen. Denne T. hade i Philadelphia året förut träffat och äktat en norrländska och förstod följaktligen ej så litet svenska, men på grund af hans hetsiga sinnelag ville svenskarna ha så litet gemensamt med honom som möjligt. På grund häraf beslöt han att utestänga dem ifrån vägen, som de uthuggit, genom att på ett par ställen sätta starka och

Digitized by Google

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:

"Ansträngning." Staty af Charles Haag.

Digitized by Google

Digitized by Google

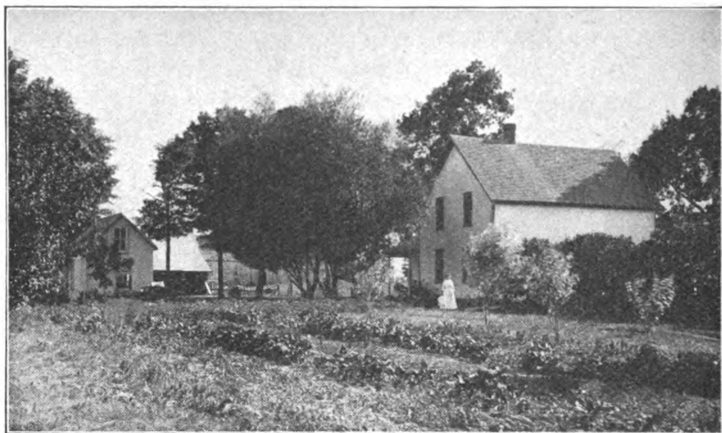
grofva stängsel öfver densamma. En smålänning, som vi allmänt kallade "Stora Carlson", hade varit ute på skördearbete och för de därvid förtjänta pengarna köpt sig en ko och en kalf. Han kom vägen framåt, möter så hinder, men inte alls förbluffad börjar han att rifva ned gärdesgården för att få ko och kalf igenom. Han ämnade dock att åter uppsätta stängslet. Bäst han håller på med sitt rifningsarbete, står skotten framför honom med en stor yxa och en bössa och befaller vår store svensk att upphöra med rifningen och aflägsna sig ifrån hans egendom. "Stora Carlson" betraktar honom en stund, går rakt fram till skotten, tar ifrån honom yxan och geväret, fattar honom i skuldrorna med båda händerna och lyfter så den afväpnade upp emot stammen på en stor ek, läser småländsk lag och kristendom för honom, till dess att han lofvar att aldrig mera stänga vägen för en svensk. Han hjälpte nu Carlson att både rifva ned och lägga undan gärdesgården, och aldrig mera lade han hinder för någon att gå öfver hans mark. Om man sedan kom att nämna "Stora Carlsons" namn så T. hörde det, skakade han alltid på hufvudet och sade: "A Herculean Swede, indeed."

Samlifvet i settlementet.

De religiösa sammankomsterna och syföreningsmötena i bygden voro vederkvickelsestunder för de ifriga jordbrukarna och deras hustrur. Man kunde då få tillfälle att höra hvad som händt och tillika uppfriska minnet genom samtal om erfarenheter i fäderneslandet. Jag menar nu ej att gudstjänsten bestod af sådana sammankomster. Ingalunda. Denna hölls enligt lutherskt bruk, men efter densamma stannade skaran gärna kvar en stund och samspråkade broderligt och sällskapligt. Jag minnes, att en svensk föreningsman en gång under 1870-talet besökte oss för att stifta en "Farmers' Grange." Budkaflen utsändes, men en varningssignal gafs tillika, att om ej denna förening var lika hemlig och farlig

Digitized by Google

som frimurarna, så var den dock af farlig art, och ingen som ville stå med ett rent samvete inför Gud och människor borde befatta sig därmed. En Norrköpingsbo yttrade sig sålunda: "I min ungdom tjänade jag en grefve X och det sades mig, att han hade två kistor, i den ena förvarade han en vinkel, en passare och en murslef af guld; i den andra ett benrangel af ett aflidet helgon, och när han ville att någon stor olycka skulle drabba någon, så tände han ett ljus i en stake, förfärdigad af ett människoben, gick sedan in i den mörka kamma-

Författarens barndomshem i Trade Lake.

ren, där dessa saker förvarades, och hvad han önskat skedde på utsatt tid."

Denna historia verkade så, att organisatören fick med oförrättadt ärende draga sina färde. Ingen ville tillhöra sådana der hemliga föreningar, vore de än så nödvändiga för yttre vinnings skull. Man nöjde sig med att i stället hålla bjudningar och kalas, läste tidningar och berättade historier för hvarandra, och hela samhället var en enda stor syskonkrets, där man umgicks broderligt, vare sig man kommit från Vesterbottens fjällbygder eller Skånes slätter.

Digitized by Google

Miramare.

En olycklig kejsares lefnadssaga.

Af Signe Ankarfelt.

Ett paradis, men förloradt! Ack, hvem kan väl räkna dessas antal på vår jord eller nämna deras namn! Dock, följ mig till Miramare, och jag vill låta dig se en glimt af dess skönhet samt tälja dig något om dess korta, men gripande saga. Det är till en strand vid Adriatiska hafvet, jag vill föra dig, ej långt från det uråldriga och minnesrika Triest.

Där uppehöll sig för snart sextio år sedan en gång en ung prins, hvilkens namn var Maximilian. Han var modig, snillrig och talangfull, men framför allt ägde han ett hjärta, som klappade varmt för allt skönt, ädelt och stort i lifvet och i naturen. Om honom kunde man med rätta säga, att han var ett af dessa Guds söndagsbarn, som fått gåfvan att se, hvad de flesta aldrig se, och att höra dessa himmelska toner, hvilka oförnimbara klinga och dö bort för de flesta människor. Dock af allt det myckna han älskade, höll han måhända kärast sitt Adriatiska haf, detta haf så skiftande och ombytligt som en skön kvinnas sinnelag.

Digitized by Google

Det förblef honom alltjämt lika kärt, när den ismättade La Bora piskade dess vågor till hvitt skum, som när den glödande sirocco-vinden i nästa stund förvandlade det till en sjudande kittel. Under alla förhållanden ägde det för honom en tjusning utan like.

En dag hade han ensam begifvit sig ut i en liten båt för att ostörd kunna få drömma sina vackra poetiska drömmar under en ännu strålande blå himmel, som speglade sig i den af solsken guldglänsande vattenytan. Då hastigt, utan varning, rusar La Bora fram ur sina skrefvor i de norr om Triest liggande snöhöljda Alperna och skyndar vidare fram öfver hafvet. Vågorna fräsa och brusa, och prinsens lilla båt slungas framåt på deras toppar, tills den slutligen kastas in i en bukt på andra sidan Cap de Grignono. Och nu märkes knappast en vindfläkt, endast en lätt krusning af vattenytan. Så steg han för första gången på denna i all sin naturliga vildhet undersköna strand, där ännu icke märktes ett spår af hacka eller spade. Uppkommen på en höjd, från hvilken utsikten var hänförande och hvari något trollskt lockande, men på samma gång varnande sammansmälte, fängslade så oemotståndligt, att han beslöt att här bygga sig en enkel boning efter sin egen konstnärsfantasi. Ett slott hvarken önskade eller kunde han skaffa sig, ty så ärkehertig han än var, en kejsares broder och en kejsares afkomling, voro hans tillgångar alltför knappa för något sådant. Nej, ett hem skulle det blifva, och kanhända skulle han finna en gång ett hjärta, som förstod hans egen längtan efter allt sådant och ville dela detta med honom.

Och så trollade han fram allt detta i sin rika inbillning och kallade det *Miramare.*

Men ej mycket mer än ett år senare var Miramare en verklighet. På kullens krön reste sig nu den i renaste stil hållna byggnaden, omslingrad af kaprifolium och vilda rosor, skuggad af bosquer af kameliaträd och rosenlager. Redan blomma-

Digitized by Google

de de praktfullaste exotiska växter i den fruktbara jordmånen, där sekler förut lavaströmmar banat sig väg till hafvet. Hit nådde aldrig hvarken La Bora eller den icke mindre förfärliga sirocco-vinden. Här blommade och fröjdades allt under den blåaste sky, i det klaraste och mildaste solsken. Näktergalar byggde här sina bon under själfva husets tak. Otaliga fåglar sjöngo i träden och bland blommorna, som smektes af den här evigt milda hafsvinden. Allt tycktes härstädes endast tala ett språk, nämligen kärlekens.

Och detta både ute och inne, ty prins Maximilian hade funnit det hjärta, han längtat efter, hos den sköna, älskvärda och rikt begåfvade prinsessan Charlotta af Belgien. Hon liksom han själf älskade poesi, musik, konst och blommor med passion och delade i allt hans tankar och sträfvanden. Blott ett kände hon att hon aldrig kunde hålla lika kärt som han, och detta var hafvet, hvilket städse gjorde henne vemodig och uppväckte en trängtan hos henne efter något stort och ovisst. Detta kändes likt stynget af en tagg man ej väntat finna på en rosenstängel. Eljest var dessa tvenne människors lycka den renaste och mest ogrumlade man kan finna här på jorden. Prinsessan hade ock, likt sagans goda fé, medfört till sin prins ett trollspö af guld. Nu var Maximilian rik nog att icke långt från den enkla hvita byggnaden börja uppföra ett slott värdigt sin rang samt sitt stora namn som arkitekt.

Men prinsens ädla hjärta klappade ej mindre varmt för sina medmänniskor än för allt det andra i Guds underbara värld. Den fattige slavonen, som kom till honom i sin nöd, visste detta lika väl som litet längre fram indianerna vid Queretaro skulle få en aning härom. Ja, till den grad att namnet på denne deras välgörare aldrig skall förblekna och minnet af hans godhet ännu fortlefver bland deras efterkommande.

Men låtom oss återvända till *Miramare,* drömmarnas slott. Dess dörr är nu för tiden för alla öppen, ty man vallfärdar

Digitized by Google

dit som till ett heligt rum. I vestibulen möter oss anblicken af ett dussin antika hällebarder, artistiskt uppställda, och öfver en stor marmorvas nedluta sig tvenne dufvor med utspända vingar, som om de ville "en passant" i dess vatten släcka sin törst. Kanske en sinnebild af de tvenne människosjälar, hvilka här en gång också "en passant" sökte släcka sin törst efter jordisk kärlek och lycka? Utsikten från det stora fyrkantiga fönstret är hänförande. Man skådar långt bort öfver hafvet till Triest. Denna vattenspegel äger måhända icke sin like i skönhet någonstädes på jorden.

Från denna försal inkommer man i biblioteket med sina skatter af böcker, vetenskaplig lärdom såväl som poesiens härligaste blomster på alla språk. Statyer af Dante, Homér, Shakespeare och Goethe äro detta rums förnämsta prydnader. Det var här Maximilian arbetade. Här skref han sina memoarer från sina tidigare företagna resor. Om detta hans författarskap har en stor skald sagt, att "hans penna vara en *serafs* doppad i *en stjärnas guld.*" Det var här han utförde sina utkast till nya konstverk inom arkitekturen. Men i det lilla kapellet, beläget helt nära detta hans arbetsrum och inredt och byggdt som en miniatyr af det heliga kapellet i Jerusalem, här höjde han sin själ på bönens vingar till den Gud, under hvilkens rådslag han sedermera så ödmjukt, manligt visste att böja sig. I de öfriga rummen finnas konstalster af alla slag samt porträtter af kejsare och kejsarinnor, kungar och drottningar, alla hans närmaste fränder samt vänner. Bland dessa är ett af Pius IX, hvilkens personliga tillgifvenhet han i så hög grad åtnjöt. Ja, ehuru ingen kejsartron är till finnandes i detta drömmarnas slott, hvilar öfver hvarje detalj en fläkt från habsburgarnas urgamla slott vid Donaus strand, förenad med en öfverlägsen andes individuella storhet.

Dock, hvad som gör Miramare till detta paradis, är dess yttre skönhet. Den karga klippan hade af Maximilian för-

Digitized by Google

vandlats till en lustgård, där yppiga tropiska palmarter gifva skugga åt praktfulla blomster från deras egen zon; där fikonträdet täflar med kokospalmen att erbjuda sina läckra frukter; där kaktusblommorna glöda mörkröda mellan de hvita kalkremmorna och lotusblommor simma på små konstgjorda sjöar; där vinrankor bilda svala löfsalar, och lager- och myrtenalléer leda till undangömda grottor, i hvilka mytologiens andar i hvitaste marmor öfverraskande uppenbara sig. Och så framför allt hafvet, hvari all denna skönhet speglar sig i solens bländande ljus eller i månens trollska sken. Hvem skulle kunna säga, när Miramare, detta drömmarnas slott, är mest tjusande? . . . .

Men äfven till detta paradis skulle ormen icke länge dröja att smyga sig in. Här var det en kejsarkrona han bjöd dess Eva att fresta sin Adam med. I tankarna såg hon från denna stund ej annat än att den tron, som ej var till finnandes i Miramares salar, väntade dem i sagolandet i väster. I Mexikos urgamla kungaborg skulle hon finna, hvad som alltid utgjort den felande droppen i hennes lyckas bägare, nämligen den kungliga glans och höghet, som hon tvingats lämna bakom sig i belgiernas land. Äfven denna gång segrade kvinnan och genom samma medel som den första Eva. Kungaglans skulle icke kunnat fresta hennes Maximilian, detta visste hon alltför väl. Men att blifva skaparen af ett förtryckt och olyckligt folks framtida lycka skulle finna genklang i hans ädla sinne, och det var den strängen hon så skickligt förstod att anslå. Och hvad blef väl följden? Jo, att trots alla mörka aningar, trots sin motvilja att lämna detta kära Miramare, hvars frid och lugn så väl passade ett sinne sådant som hans, han — den 11 april 1864 — sade till Gulierrez de Estado: "Välan, jag mottager Mexikos krona, som ni säger eder vara ombedd att bjuda mig i hela mexikanska folkets namn." Man kan tillägga, att han med dessa ord nedskref sin egen dödsdom.

Digitized by Google

Således måste de snart draga bort från Miramare, drömmarnas slott, till en verklighet utan nåd och förskoning. Han lämnade det under mången kväfd suck, hon däremot utan saknad, ty så uppfylldt var hennes sinne af kejsarkronans strålande glans. Men den fattiga befolkningen, som bodde kring Miramare, grät och frågade sin prins: "När skall du, vår välgörare och vän, återvända till oss och till drömmarnas slott?"

"En gång" — blef svaret, och detta trodde de och vänta och spana efter honom till den dag som i dag är.

Men deras prins seglade för sista gången hän öfver sitt kära solglänsta Adriatiska haf för att på en främmande, ogästvänlig kust gå de hemskaste öden till mötes. Och hon, som icke hade en saknadens blick för Miramare, skulle hon återse det? Ja, visserligen, men som en "lefvande död", hos hvilken förståndets och minnets fackla för alltid brunnit ut.

Hvilket möte bereddes icke för detta kejsarpar redan från första ögonblicket de trampade vulkanernas land! Redan i Vera Cruz mottogos de med en likgiltighet, som gränsade till vanvördnad, och då de ändtligen efter en färd, som snarare kunde liknas vid en botgörares, så rik på vedervärdigheter och försakelser, än en kejsares till sin borg, uppnådde sin blifvande hufvudstad, hade hos dem båda alla illusioner slocknat likt ett irrbloss i natten.

Montezumas tron var ej till finnandes för Charlotta i det Chapultepek, mera värdigt namn af ruin än kejserlig boning, till hvilken de fördes. Och hvad fann väl Maximilian annat än förräderi och kallsinnighet hos dem han trodde vara sina vänner och en oförsonlig och hätsk Juarez i spetsen för en revolution, hvilken i hvarje ögonblick hotade flamma upp i de vildaste lågor? Det tillstånd, hvari han fann sitt kejsarrike, kunde väl karakteriseras med det svar han fick från en af sina undersåtar på en till denna ställd fråga: "Sire, hos oss finnes blott en organiserad sak, och det är *stöld.*"

Digitized by Google

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN.

Enighet ger styrka. Grupp af Charles Haag.

Digitized by Google

Digitized by Google

Men det flöt en Rudolphs af Habsburg blod i hans ådror. Ej af något lät han sig förskräckas, då det gällde att söka hjälpa detta olyckliga folk i ett tillstånd liknande den klippa, hvarpå han skapat sitt Miramare. I pittoresk, vild skönhet, men med stora möjligheter, om oegennytta och verklig förmåga ville taga det om hand. Men ack, af dessa drömmar skulle endast blifva ett Cerro de Los Campanos! Ty sådana naturer som Maximilians måste, för det folk de äro satta att regera, antingen blifva dess *välgörare* eller dess *martyrer*. Detta senare blef ju också hans öde. Juareziterna korsade alla hans planer, och redan från första stunden sväfvade hans lif i fara för dem. Och Charlotta, hvad hade väl månne blifvit af hennes stolta förhoppningar? Alla grusade, och ej mycket bättre än en flykting måste hon åter draga hän öfver hafvet att kasta sig ned för en trolös väns fötter, Frankrikes kejsare, och tigga förgäfves om dennes bistånd för att rädda sin i försåt och ränkor insnärjde make, hvilken ansåg att hans ära skulle kränkas, om han fegt flydde från den tron, han aldrig eftersträfvat. I det ögonblick, då den sista strålen af hopp slocknat för den beklagansvärda kvinna, som själf genom sin lystnad efter en kejsarkronas glans lockat sin make i fördärfvet, slocknade också på samma gång hennes förstånds ljus. Så sändes hon mot sin vilja, bevakad, tillbaka till Miramare vid dess skimrande, oroliga, blåa haf, som från första stunden gifvit henne så underliga tankar.

Och Maximilian, hur gick det väl honom? För att rädda Mexikos hufvudstad från en belägrings fasor hade han med sina sista trogna samt en styrka af 8,000 man dragit till Queretaro, där han under svält och vedermödor uthärdade en 70 dagars belägring af sina fiender under den grymme Escobedos befäl. Allt under det en Lopez spelade en förrädares roll. Ändtligen, när Maximilian insåg, att allt var förloradt, beslöt han att med kvarlefvorna af sin hela styrka slå sig igenom. Men Lopez hade redan gjort denna plan om intet

Digitized by Google

och likt en annan Judas sålt sin herre, hvilken öfverhopat honom med förtroende, ynnest och välgärningar. Endast genom den ridderlige öfverste Gallordos bistånd, hvilken låtsade att ej igenkänna Mexikos kejsare, blef det honom möjligt att tillsammans med några få vänner lämna Queretaro och uppnå Cerro Los Campanos befästade kulle. Men förföljd och omringad på alla sidor af sina fiender såg han snart, att ej något annat återstod att göra än att på en bajonetts spets hissa den hvita flaggan. I detta ögonblick såg han där nere vid kullens fot den amerikanska legionen med sitt stjärnbanér under befäl af Corona, och då beslöt han sig för att just till honom öfverlämna sin person och sin värja, hoppandes att åtminstone här finna en smula ridderlighet och vänskap. Men äfven i detta skulle han bedraga sig: Corona förde den fångne kejsaren och hans tvenne vänner, hvilka till det sista önskade dela hans grymma öde, till ett kloster. Här behandlades de som de gröfsta brottslingar. I en unken källarhåla inneslötos de och nödgades på det nakna, fuktiga golfvet söka sin hvila samt fingo lida af hunger och törst. Detta ända tills den modiga prinsessan Salm-Salm genom oerhörda bemödanden lyckades få fångarna flyttade till ett capucinerkloster, där deras behandling blef något mänskligare. Dock, dessa tunga fängelseportar skulle icke mera öppna sig för den olycklige fursten, förrän hans bödlar kommo för att hämta honom. Hans dödsdom hade redan blifvit fälld och stadfästad af män, hvilka ej ens hört hans namn tillförne. Redan den 19 juni 1867 ägde hans och hans trenne vänners afrättning rum.

Sin sista natt tillbragte han med att skrifva till sin ända intill döden så outsägligt älskade maka, "hvilken han hoppas snart få återse, där ingen skilsmässa gifves". Men ack, till och med dödsängeln log, då fången nedskref detta sitt sista jordiska hopp. Ännu måste ju den arma vansinniga Charlotta fortsätta sin botgöring på jorden. Har väl någon dödlig

Digitized by Google

straffats grymmare än hon för att hon för sitt högmods skull sålde sin lycka? I morgongryningen gnisslade klosterporten, och fångarna, Maximilian och hans vänner, fördes upp i öppna vagnar, omgifna af en stark bevakning. Snart strålade solen från en himmel lika molnfri och mörkblå, som den han brukade fröjda sig åt i sitt förlorade paradis, sitt *Miramare.* Dit sväfvade ock troligen hans tankar, där han nu, stående upprätt i sin vagn, skön, ädel och lugn, långsamt genom nyfikna och upprörda människomassor fördes till Cerro Los Campanos kulle. Ty just denne hade af hans bödlar blifvit utsedd till afrättsplats. När Maximilian kommit dit upp och stod väntande på den kula, som skulle genomborra hans hjärta, inträffade något rätt märkvärdigt. En skara indianer störtade fram för att slita Maximilian ur hans bödlars våld. De gjorde detta, emedan de i den ljuslockige och blåögde främlingen trodde sig se den *hvite* Messias, deras profeter allt sedan sekler tillbaka förutsagt skola komma för att befria dem ifrån sina förtryckare. Men Juarez' bajonetter riktades snabbt mot dessa olyckliga, hvilka ännu sucka och vänta på sin förlossare.

Och så brann detta skott af, hvilket för alla tider skall förblifva en nesa och skamfläck i hvarje i detta krig inblandad civiliserad nations historia. Ej minst för den, som så stolt höjer sin stjärnfana. Dock, huru mycken orättvisa och onödig grymhet har ej utöfvats på vår jord i frihetens namn? Hur månget ädelt hjärta har ej på detta sätt blifvit genomborradt af mördarekulor, hvilka sedan i historien betecknats som frihetens triumf öfver våldet!

* * *

Ja, så slutade Miramares skapare sin poetiska men tragiska saga. I capuciner-kyrkan i Wien, dit hans kvarlefvor fördes 1867, hvilar nu Mexikos siste kejsare sida vid sida med Napoleon den stores ej mindre olycklige son, den siste kungen af Roma.

Digitized by Google

Minnesota College.

Kort historik af Frank Nelson.

Statistiken gifver vid handen, att det finnes närmare ett hundra femtio tusen svenskar i tvillingstäderna Minneapolis och St. Paul. I Minneapolis allena finnas fyrtiofem lutherska församlingar. Af dessa tillhöra tolf den evangelisk-lutherska Augustana-synoden.

Pastorer och andra ledande män inom den lutherska kyrkan hade länge insett behofvet af ett svenskt lutherskt läroverk i tvillingstäderna. När därför förslag om flyttning af Gustavus Adolphus College till tvillingstäderna på konferensmötet i St. Peter 1904 med en ringa majoritet nedröstades, och då helt oförmodadt en begäran inlämnades att få en skola upprättad i tvillingstäderna, så möttes det nya förslaget med allmän sanktion. Under stor entusiasm tillsattes en kommitté, bestående af följande medlemmar: pastor E. O. Stone, pastor C. J. Petri, D. D., pastor L. A. Johnston, D. D., pastor F. M. Eckman, pastor A. P. Montén, J. S.

Digitized by Google

Carlson, Ph. D., J. M. Carlson, Victor E. Lawson och Erland Lind. Denna kommitté fick i uppdrag att "taga förberedande mått och steg för upprättandet af en läroanstalt i tvillingstäderna".

Kommittéen höll sitt första sammanträde den 28 maj 1904. Pastor E. O. Stone valdes till ordförande, dr C. J. Petri till vice ordförande, herr V. E. Lawson till sekreterare och dr J. S. Carlson till kassör. Efter en grundlig öfverläggning beslöt kommittéen att förlägga läroverket i Minneapolis. I enlighet med detta beslut öppnades Minnesota College sina dörrar den 4 oktober 1904. Pastor E. O. Stone tjänade såsom läroverkets president första året.

Tjugutre elever inskrefvos första dagen. Läroverkets första elev var en Carl Rolig. Men i verkligheten var det icke så roligt att börja en skola med tre afdelningar, nämligen "academy" samt musik- och handelsskola, i en hyrd byggnad, utan att äga så mycket som en blyertspenna såsom skolans tillhörighet. Det var ett trosarbete redan från början. Man begynte grundläggningsarbetet i den fasta öfvertygelsen, att läroverket hade en mission att utföra och ett arbete att uträtta. Nog såg det mörkt och bekymmersamt ut mången gång. Helt visst kom en tung börda, både finansiellt och för öfrigt, att hvila på dem, som stodo inrättningen närmast, och i synnerhet på honom, som stod i spetsen för det hela. Mer än en gång såg det ut som om allt skulle förloras. Konferensen kände sig oförmögen att hjälpa. Enskilda personer i tvillingstäderna, som hade visat sig intresserade i flyttningsföretaget, stodo på afstånd för att se, huruvida det nyfödda barnet skulle blifva årsgammalt eller dö i sin linda. Men det märktes dock snart, att i samma mån som inrättningen hann att göra sig bekant samt att ådagalägga den sunda inflytelsen af sin verksamhet, vann den vänner och gynnare. Elevantalet växte och uppgick första året till 166.

Digitized by Google

Man insåg redan vid slutet af första året, att mera rum behöfdes, och dristade sig därför direktionen att medelst inteckning köpa en skolbyggnad i sydöstra Minneapolis med ett tomtutrymme om ett halft kvarter. Att denna transaktion var både vislig och tidsenlig har ganska tydligt bevisats, ty egendomen, belägen i en af stadens vackraste delar, och som då inköptes för det låga priset af sjutton tusen dollars, skulle nu betinga minst tre gånger nämnda summa.

Pastor Stones myckna arbete i sin församling och i staden för öfrigt gjorde det omöjligt för honom att längre fortsätta såsom föreståndare för det växande läroverket. Det blef därför nödvändigt att kalla en annan president. Valet föll på dr P. M. Magnusson, lärare vid statens normalskola i St. Paul. Dr Magnussons framtidsplaner gjorde det tyvärr omöjligt för honom att tjänstgöra mer än ett år. Elevantalet steg till 196 under dr Magnussons tjänstetid.

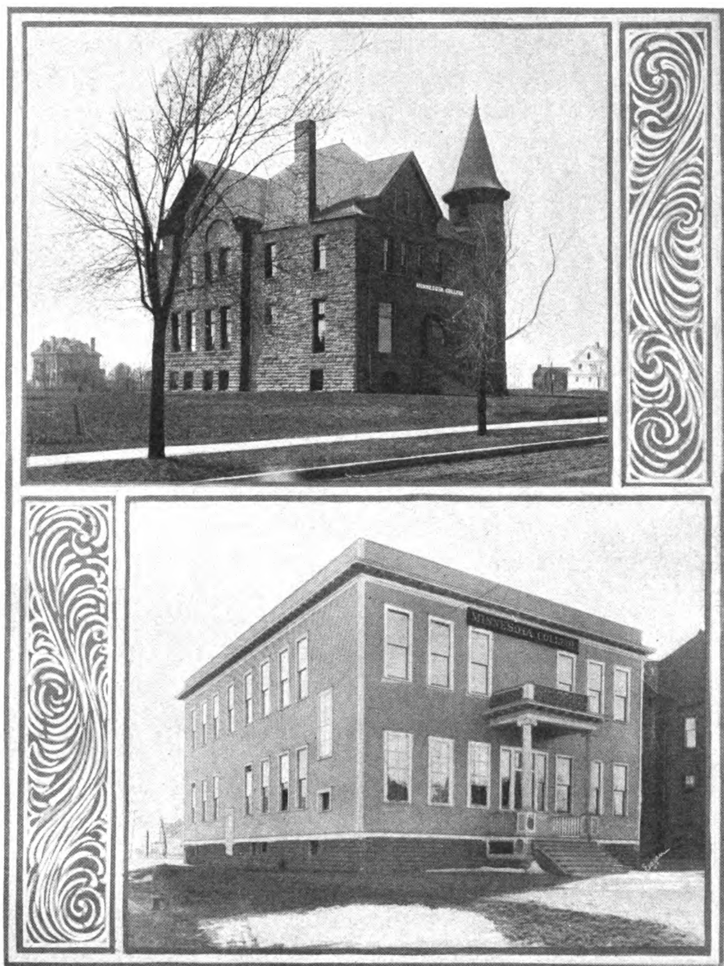
Under sommaren 1906 kallades dr Joshua Larson från Augustana College och Yale universitet till lärare. Vid sin ankomst till skolan i september samma år måste dr Larson på grund af dr Magnussons afflyttande åtaga sig chefskapet. Elevantalet uppgick nu till 220.

Förhållandena voro fortfarande sådana, att konferensen kände sig oförmögen att bistå läroverket med något nämnvärdt finansiellt understöd. Detta gjorde det svårt och bekymmersamt för styrelsen och lärarna. Skolan hade dock vuxit in i folkets kärlek och förtroende, och arbetet bedrefs med framgång.

Vid Minnesota-konferensens årsmöte i Minneapolis i februari 1907 kallades den, som tecknar dessa rader, till permanent president. Arbetet upptogs i juli månad samma år. Elevantalet under det fjärde skolåret var 362.

Till följd af det växande elevantalet blef det nödvändigt att uppföra en ny byggnad. Hörnstenen till den nya byggnaden lades den 25 oktober 1908. Herr C. J. Johnson i Min-

Digitized by Google

MINNESOTA COLLEGE.

Äldre byggnaden. Nya byggnaden.

Digitized by Google

neapolis, medlem af direktionen och en af läroverkets trognaste vänner, skänkte allt trävirke till den nya byggnaden.

Vid Minnesota-konferensens femtionde årsmöte i oktober 1908 uppmanades läroverksdirektionen att köpa flera tomter, på det att skolans framtid desto bättre måtte betryggas. I enlighet med detta beslut köptes i skolans närhet för ett mycket rimligt pris ett område utgörande ett helt kvarter.

Äfven om upprättandet af Minnesota College har varit förenadt med många svårigheter och mycken självförsakelse och uppoffring, så måste man dock erkänna, att ett betydelsefullt arbete har utförts och utföres. Guds ledande hand har varit med i arbetet. Läroverket äger nu två vackra byggnader samt disponerar egendom värderad till minst $100,000. Undervisningen meddelas i åtta afdelningar. Fakulteten består af 23 medlemmar. Fyra hundra och sextiofem elever voro inskrifna förlidet år. Närmare fyra hundra unga män och kvinnor ha redan utexaminerats från läroverkets olika afdelningar.

Bland organisationer vid läroverket må särskildt nämnas konstföreningen. Denna förening stiftades den 22 november 1909. Föreningen sammanträder hvarje månad under skolåret. Den räknar omkring ett hundra och femtio medlemmar af tvillingstädernas mera framstående svensk-amerikaner. Bland föreningens medlemmar är statens guvernör, A. O. Eberhart.

Pastorerna A. P. Montén, G. Wahlund, P. O. Hanson samt prof. T. E. Verner ha tjänat såsom solicitörer för läroverket. Dessutom ha flera af pastorerna i tvillingstäderna och andra vänner biträdt vid subskriptionsarbetet vid olika tillfällen.

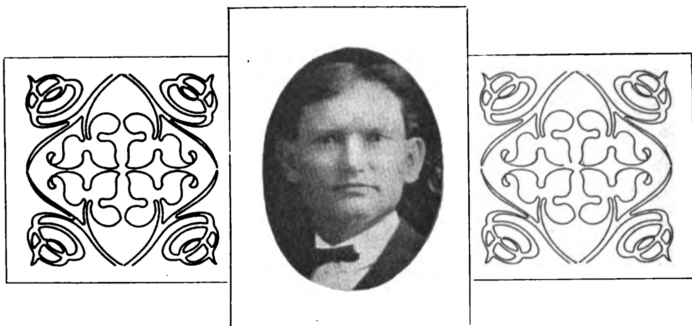
Minnesota College önskar att tjäna vår lutherska kyrka och den svensk-amerikanska allmänheten. Läroverket äges och kontrolleras af Minnesota-konferensen af den evangeliska

Digitized by Google

lutherska Augustana-synoden. Direktionen består af följande medlemmar: pastor E. O. Stone, som ock har tjänat som ordförande i direktionen sedan läroverkets grundläggning; pastor F. M. Eckman, vice ordförande; pastor A. Norén, sekreterare; C. J. Johnson, kassör; pastor E. G. Chinlund; pastor J. A. Linner; hr J. M. Carlson; hr John Ogren och hr F. G. Brooberg.

Digitized by Google

The Dying Poet.

From the Swedish of Ernst Skarstedt.

By J. August Sandell.

Midst bowers of evergreen oak-trees
In a warm California dale,
Surrounded by fields and meadows
Now bleached and sunburnt and pale,
I found him, the pastor, the poet,
On the bed of devouring pain;
His mind and his fancy directed
To God, his Creator, again.

He lay there with sunken features,
Completely deprived of his wealth:
Of excellent life-giving courage,
Youth's active, unfailing health;
But the light in his mild expression
And his mind so lucid and clear
Betokened the spirit's vict'ry
And a soul that had conquered fear.

Digitized by Google

Of dismal and scrupulous doubting
No trace did his features betray.
He went to a fate uncertain,
As one to a festal day;
Uncertain to me and to many,
But he had presentiments fair,
He spoke of the glories of heaven,
As though he were already there.

On the beckoning goal in the distance
His vision was constantly trained,
He spoke from his heart sincerely,
Where kindness and love remained.
So sweet was the glorious future
His faith to him already gave.
He knew the great glory of heaven,
Not only the chill of the grave.

Though I had my life before me,
And he but grim death to obey;
I was poor in all its possessions,
He rich in his need and dismay.
But so in the hearts of the living
Fate's flickering flame we find,
Where one sees the light distinctly
Another stands hopeless and blind.

Ah, well may we ask the sad question,
Why fate should our vision betray;
Why one must in darkness fumble,
Where one in the night sees day,
Why one must in useless vexation
Destroy a most precious time,
While another in love eternal
Finds heavenly peace sublime?

Digitized by Google

Though, brother, I do not begrudge you
The infinite peace you possess,
I am glad that life's tangled riddle
Much better than I you should guess;
And happy that you shall not suffer
The thorns on a pathway strung,
That life should perhaps to you offer,
If death did not claim you so young.

Though bitter was ever the parting,
I know that so well of old,
From those, who were pluckea from among us
When fame would their future unfold;
For, truly, from you we expected
Full many a beautiful bower,
From the Muses' bewitching dreamland,
Still many a fragrant flower.

We thank you for what you have given,
The beautiful poems you penned,
Your warm heart so rich and so noble,
Your genius we see in their trend.
Sincerely we thank you for friendship,
Exortation so kindly you gave.
Your memory shall ever be active,
When long you have lain in your grave.

Accept now at last my fond greeting;
The depth of my meaning you know:
It comes from my heart sincerely,
And surely to yours it will go!
You smile at your pain and your anguish,
It all to the past shall belong.
Your life has been spent in composing,
Your death is a beautiful song.

Digitized by Google

Den första större svensk-amerikanska konstutställningen.

Af A. Schön.

Såvidt kändt är, finnes numera i Förenta staterna ett 50-tal svenska konstnärer, af hvilka de allra flesta äro målare, under det att endast några få slagit sig på bildhuggeriet. Öfver halfva antalet af dem är fördeladt på New York och Chicago, detta naturligtvis af den orsaken, att konstintresset och afsättningsmöjligheterna där äro större än annorstädes. Återstoden är spridd öfver hela landet, från Atlanter-kusten till Stilla hafvet. Några äro anställda vid svensk-amerikanska läroverks konstafdelningar, andra verka under ringa eller ingen förbindelse med landsmännen på de orter, där de äro bosatta.

Ända tills för omkring ett tiotal år sedan synas de svensk-amerikanska konstnärerna ej haft annan känning med hvarandra än den, som exempelvis samtidig vistelse i någon stad eller tillfälliga sammanträffanden vid någon amerikansk konstutställning kunde åvägabringa. Någon sammanslutning dem emellan eller något samladt uppträdande från deras

Digitized by Google

sida hörde man före denna tid ej talas om. Detta berodde säkerligen dels därpå, att deras antal då var vida mindre än nu, dels på att de få som funnos verkade på vidt skilda håll.

Det första steget till gemensamt uppträdande af svensk-amerikanska konstnärer togs våren 1899, då artisterna Birger Sandzén, Carl Lotave och G. N. Malm i sammanhang med läseårets afslutning vid Bethany College i Lindsborg, Kans., anordnade en liten utställning, hufvudsakligen af egna arbeten. Detta var, så vidt vi varit i tillfälle att utröna, den allra första svensk-amerikanska konstutställningen. Tack vare anordnarnas energi och entusiasm, slog företaget, åtminstone hvad antalet besökare angick, så väl ut, att man ansåg det löna mödan att äfven året därpå anordna en liknande, men något större utställning. Och sedan dess har regelbundet hvarje år en konstutställning hört till programmet för festligheterna vid Bethany Colleges läsårsafslutning. Ehuru de därvid utställda arbetena oftast varit rätt många, kunna utställningarna i fråga dock ej kallas allmänt svensk-amerikanska, detta på den grund, att endast ett mindre antal af våra konstnärer varit vid desamma representerade. Men de hafva likväl haft stor betydelse, emedan de kraftigt bidragit till att odla de i dessa landsändar bosatta svensk-amerikanernas skönhetssinne och hos dem väcka kärlek till konsten. Liknande, ehuru mindre, konstutställningar hafva under de senare åren hållits vid andra med konstskolor försedda svensk-amerikanska läroverk.

En sammanslutning mellan svensk-amerikanska konstnärer kom till stånd först 1905, men beklagligt nog blef densamma af endast kort varaktighet. Den hade emellertid det goda med sig, att den gaf upphof till en visserligen ej särdeles omfångsrik, men icke desto mindre ganska vacker kombinerad svensk-amerikansk och svensk konstutställning och liksom röjde väg för den utställning, hvilken utgör ämnet för denna uppsats.

Digitized by Google

Innan vi gå att i korthet beskrifva den sistnämnda, anse vi oss för sammanhangets skull böra med några ord redogöra för ofvannämnda sammanslutning och den utställning, den gaf uppslag till.

På initiativ af bildhuggaren Carl J. Nilsson, bekant i Stockholm särskildt för ett flertal ypperliga figurer å Panoptikon och här i landet bl. a. för sina grupper ur Jesu lif, sammanträdde den 9 febr. 1905 å Hotel Bismarck i Chicago ett antal i nämnda stad bosatta svensk-amerikanska konstnärer för att dryfta frågan om bildande af en svensk-amerikansk konstnärsförening, som skulle ha till mål bl. a. åstadkommande af samverkan mellan konstnärer i Svensk-Amerika och Sverige samt anordnande af årliga konstutställningar här i landet. Nytt sammanträde hölls å samma ställe den 17 febr., hvarvid den föreslagna föreningen bildades och styrelse för densamma valdes. Till ordförande utsågs hr Nilsson själf, till sekreterare hr Arvid Nyholm och till skattmästare hr Hugo von Hofsten. Stadgar antogos och ett par kommittéer tillsattes för fullbordande af organisationen. Dess namn bestämdes till Swedish-American Art Association.

Vid ett i början af påföljande maj hållet sammanträde beslöt föreningen att redan påföljande oktober hålla sin första utställning. Det förberedande arbetet bedrefs med lif och lust, föreningens tjänstemän satte sig i förbindelse med svensk-amerikanska och svenska artister och erhöll löfte om deras medverkan, och på utsatt dag, måndagen den 23 oktober, öppnades den 80 nummer starka utställningen å Anderson's Art Galleries, 178 Wabash avenue i Chicago. Som jurymän för bedömande af de insända arbetena tjänstgjorde: från Swedish-American Art Association, hrr Arvid Nyholm, Charles E. Hallberg och Alfred Jansson, och från Chicago Artists Club, hrr Charles Francis Brown, John Vanderpoel och W. Schmedtgen. Till mottagningskommitterade utsågos konstföreningens tjänstemän.

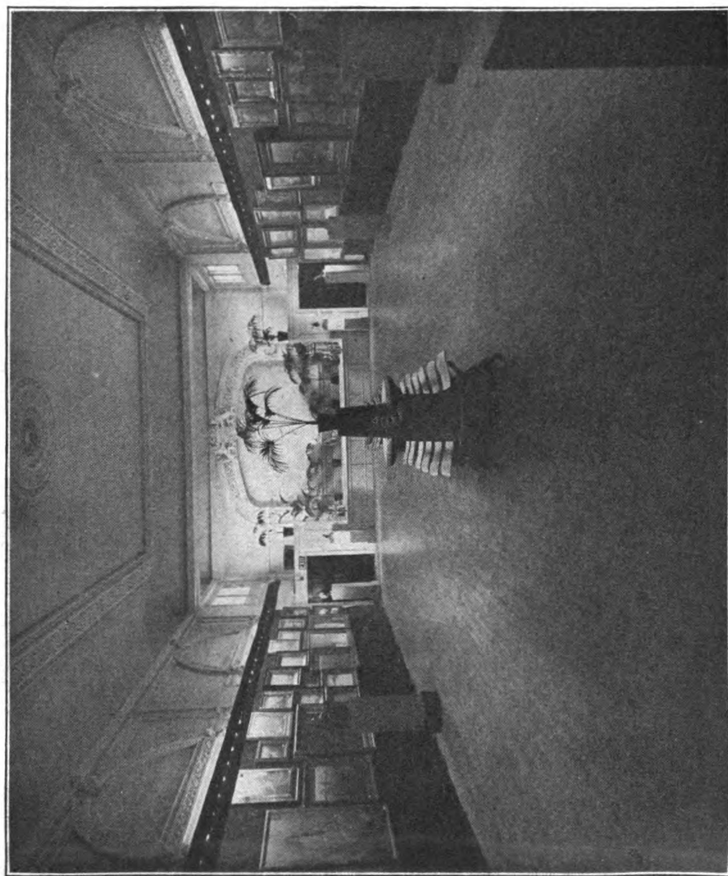
Digitized by Google

Nedannämnda konstnärer voro vid utställningen representerade med följande antal arbeten: *svensk-amerikanska,* Gerda Ahlm 8, Aug. Franzén 1, E. Gelhaar 3, C. E. Hallberg 8, H. von Hofsten 8, S. Holmberg 2, Alfred Jansson 7, Arvid Nyholm 10, Carl J. Nilsson 4, John A. Nyden 1, Axel E. Olsson 5, Henry Reuterdahl 3, Birger Sandzén 5, A. G. Wahlgren 7; *svenska,* Charles Friberg 3, Bruno Liljefors 1, Carl Larson 1, Anshelm Schultzberg 1 och Anders Zorn 2. Af dessa hade hrr Nilsson, Olsson och Friberg utställt skulpturarbeten. Utställningen, som var ämnad att pågå endast i fjorton dagars tid, omfattades med sådant intresse af allmänheten, att anordnarna ansågo sig böra låta densamma pågå ännu en vecka, eller till lördagen den 11 nov. Äfven under denna tredje vecka var den besökt af en talrik och intresserad publik, hvilken dock liksom under de båda föregående veckorna bestod till öfvervägande del af amerikaner. Utställningen synes för landsmännen i Chicago hafva varit någonting så nytt, att de icke kommo sig för att i det antal man väntat besöka densamma.

Som totalomdöme om utställningen yttrades i de svensk-amerikanska tidningarna, att den i kvalitativt afseende godt uthärdade jämförelse med andra i Chicago hållna konstutställningar af samma omfattning och att den gjorde heder åt de vid densamma representerade svensk-amerikanska och svenska konstnärerna. Såväl stadens dagliga tidningar som fackpressen ägnade utställningen stor uppmärksamhet och uttalade sig i allmänhet fördelaktigt om densamma.

Huru väl besökt utställningen än var, så blef afsättningen af konstverk vid densamma endast minimal, och inkomsterna från utställningen torde hafva varit långt ifrån tillräckliga att täcka utgifterna. Äfven de mest optimistiskt anlagda konstnärer kunna under dylika omständigheter tröttna och förlora tron på äfven de konstälskande bland allmänheten. Så äfven här. Bristen på uppmuntran i substantiell form

Digitized by Google

KONSTUTSTÄLLNINGEN Å SVENSKA KLUBBEN I CHICAGO

Digitized by Google

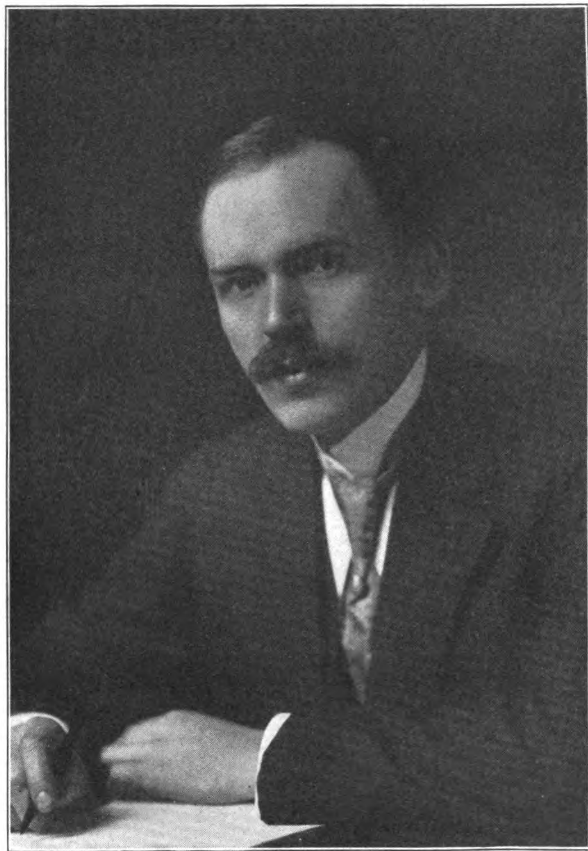
gjorde ej blott, att utställningen blef den enda, som det under så stora förhoppningar bildade konstnärssällskapet anordnade, utan ock att sällskapet kort efter densamma upphörde att existera.

* * *

Det dröjde i hela fem år, eller till i oktober 1910, innan en ny svensk-amerikansk konstutställning ens kom på tal, och då det ändtligen skedde, var det ej konstnärerna själfva, som bragte frågan på tapeten. Äran härför tillkom Svenska klubbens i Chicago energiske, konstintresserade och nationellt sinnade president, direktör C. S. Peterson. Det var han som både tog initiativet till och dref företaget igenom — allt i anslutning till klubbens under hans presidenttid utvidgade program. I detta ingår nämligen, att klubben, på samma gång den som förut vill utgöra en föreningspunkt för alla på olika områden framstående svenskar i Chicago, skall söka att efter bästa förmåga befrämja allt, som kan göra det svenska namnet i Amerika kändt och aktadt. För hr Peterson innebar företaget ej blott ett drygt arbete, utan därjämte betydande ekonomiska uppoffringar.

Till utställningskommitterade utsågos artisterna Charles E. Hallberg och Arvid Nyholm, och dessa nedlade i likhet med hr Peterson ett drygt arbete för saken. Alla tre voro emellertid besjälade af verklig entusiasm för företaget, och det hela gick därför redan från början i segerns tecken. Till utställningslokal utsågs Svenska klubbens då nyss uppförda nya, rymliga festivitetssal, och utställningens öppnande utsattes att äga rum lördagskvällen den 11 mars. Inbjudning till deltagande utfärdades till så många svensk-amerikanska artister, som man hade säkra adresser till. Redan i början af mars begynte utställningsföremål anlända, och då juryn — denna bestod af artisterna Wellington J. Dressler och mrs Bertha Menzler Dressler från Chicago Art Institute

Digitized by Google

DIREKTÖR C. S. PETERSON,
president för Svenska klubben i Chicago.

Digitized by Google

Digitized by Google

samt hrr Arvid Nyholm och Alfred Jansson — på morgonen fredagen den 10 mars sammanträdde för att fullgöra sitt åliggande, hade inalles 142 konstverk insändts till bedömande. Af dessa antogos till utställande 83 målningar, representerande 23 artister, och 15 skulpturarbeten från 3 artister, eller inalles 98 konstverk från 26 artister.

De utställande konstnärerna och det antal arbeten, med hvilket de hvar för sig voro företrädda, voro som följer: *målare,* M. J. Ahlströmer 2, Gerda Ahlm 6, Oscar Anderson 2, Eddy Carlson 7, John Carlson 4, Aug. Franzén 1, Olof Grafström 1, Emil Gelhaar 3, Thomas Hall 3, Charles E. Hallberg 6, Ben Hallberg 1, Henrik Hillbom 2, Alfred Jansson 7, Ava de Lagercrantz 5, Carl Lindin 5, B. J. O. Nordfeldt 3, Arvid Nyholm 8, Henry Reuterdahl 5, Carl Ringius 1, Birger Sandzén 4, E. F. Södervall 2, Thure de Thulstrup 1 och John Westerberg 4, samt *skulptörer,* Charles Haag 10, Carl J. Nilsson 1 och Axel E. Olsson 4.

Att deltagandet i utställningen blef så stort, berodde måhända till någon del därpå, att, genom hr Petersons anordnande, priser å resp. $100, $50 och $25 utfästs för de tre bästa taflorna och priser å resp. $50 och $25 utlofvats för de två bästa skulpturarbetena. Till prisdomare hade hr Peterson och utställningskommittéen utsett den af tre artister bestående konstkommittéen vid Chicago Art Institute.

Då tiden för utställningens öppnande — lördagskvällen den 11 mars — var inne, var Svenska klubbens stora festivitetssal i det närmaste fylld af en högtidsklädd, lifligt intresserad, hufvudsakligen af svensk-amerikaner bestående publik. Utställningen öppnades af svenske konsuln i Chicago, H. S. Henschen, med ett kort tal om konstens betydelse, hvarefter f. d. borgmästare Carter H. Harrison höll ett kort anförande. De församlade togo därefter under ett par timmars tid de utställda konstföremålen i betraktande, och glädje uttrycktes af många öfver, att man för första gången fått till stånd en

Digitized by Google

större, rent svensk-amerikansk konstutställning. Till dess den fjorton dagar senare stängdes, var utställningen hvarje kväll talrikt besökt, stundom ända till trängsel. Bland de besökande märktes ej så få amerikaner och äfven dessa hade endast loford öfver utställningen.

* * *

Vi inbjuda här PRÄRIEBLOMMANS läsare att med oss som cicerone*) företaga ett besök å utställningen. För hvad som brister i vår beskrifning anhålla vi på förhand om välvilligt öfverseende.

Genast vid vårt inträde i salongen mötes vår blick af skulptören Charles Haags å scenen i fonden bland palmer uppställda stora byst (n:r 95 i katalogen) af sin fru. Hon är iförd nationaldräkt och föreställes sysselsatt med handarbete. Bysten är duktigt gjord, och bekanta till konstnärsparet anförtro oss, att porträttlikheten är slående.

Följa vi så med blicken salens långväggar, finna vi här på ömse sidor tafvelsamlingen, anbringad mot en mörkbrun bakgrund och uppifrån fördelaktigt belyst af en rad elektriska lampor. Här och där framför tafvelsamlingen äro på postament anbringade de olika skulpturarbetena. Till vänster vid själfva ingången tronar skulptören Carl J. Nilssons byst af dr John A. Enander (n:r 97). Ehuru konstnären ej haft någon dödsmask till sitt förfogande — någon sådan af den hädangångne tidningsveteranen blef beklagligt nog ej tagen — utmärker sig dock bysten för rätt stor trohet mot originalet.

Vi ägna därefter tafvelsamlingen en allmän öfverblick och vi få därvid som totalintryck, att vi här hafva att göra med fullödig konst, så genomgående goda äro de utställda alstren,

*) Vi hade hoppats att vår gamla aktade vän och medarbetare prof. Birger Sandzén skulle komma till utställningen och sedan beskrifva densamma för kalenderns läsare. Då han emellertid på grund af trägna göromål vid Bethany College var förhindrad att infinna sig, nödgas vi själfva åtaga oss ciceronskapet. *Red.*

Digitized by Google

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:

"The Novellette". Oljemålning af Arvid Nyholm.

Digitized by Google

Digitized by Google

äfven om någon gradskillnad dem emellan helt naturligt måste inrymmas. De af taflorna, som först af alla tilldraga sig vår uppmärksamhet, äro vår Thure de Thulstrups stora duk "Söndagsafton i Dalarne" (n:r 82); Arvid Nyholms själfporträtt (n:r 66); samma konstnärs porträtt af marinmålaren Charles E. Hallberg (n:r 69); d:o hans tafla "Novellett" (n:r 62); Henry Reuterdahls "Folk på hemväg" (n:r 74) Charles E. Hallbergs "Solnedgång på Atlanten" (n:r 33); Carl E. Lindins "Solsken och snö" (n:r 58); Gerda Ahlms "Svensk sommarafton" (n:r 4); John Carlsons "Ödslighet" (n:r 20); John Westerbergs "Floden" (n:r 83) samt Emil Gelhaars "Solsken i oktober" (n:r 29).

Herr Thulstrups ofvannämnda tafla framställer det inre af en dalstuga en söndagsafton, med husfadern läsande postillan och husfolket som åhörare. Det är äkta, oförfalskad svensk stämning i den taflan, en stark, andaktsmättad bild, gripen ur svenskt allmogelif och sådan man, hvad nu angår motivet, knappast får se maken till bland andra folk. Utförd i düsseldorferskolans noggranna manér, uthärdar denna tafla i ämnesbehandlingen och utförandet godt en jämförelse med Bengt Nordenbergs, Amalia Lindegrens, Tidemands och Exners bästa taflor med motiv ur resp. svenskt, norskt och danskt folklif. Herr Nyholms själfporträtt är onekligen det bästa af hans här utställda åtta arbeten. Artisten har här så att säga "tagit sig själf på kornet", så väl träffad och karakteristisk är bilden. Man väntar nästan att få se konstnären stiga ut ur ramen och komma en till mötes, så fullt af lif är porträttet. I värde nästan jämförligt med detta äro hans ypperliga porträtt af Hallberg samt hans "Novellett", bilden af en läsande ung dam. Herr Reuterdahls "Folk på hemväg", är en ytterst skarpt uppfattad, ovanligt realistiskt återgifven bild ur amerikanskt storstadslif. Samme konstnärs "Gammal kyrka i Katwick Hollow" tillhör likaledes det bästa på utställningen. Med "Solnedgång på Atlanten" har Hall-

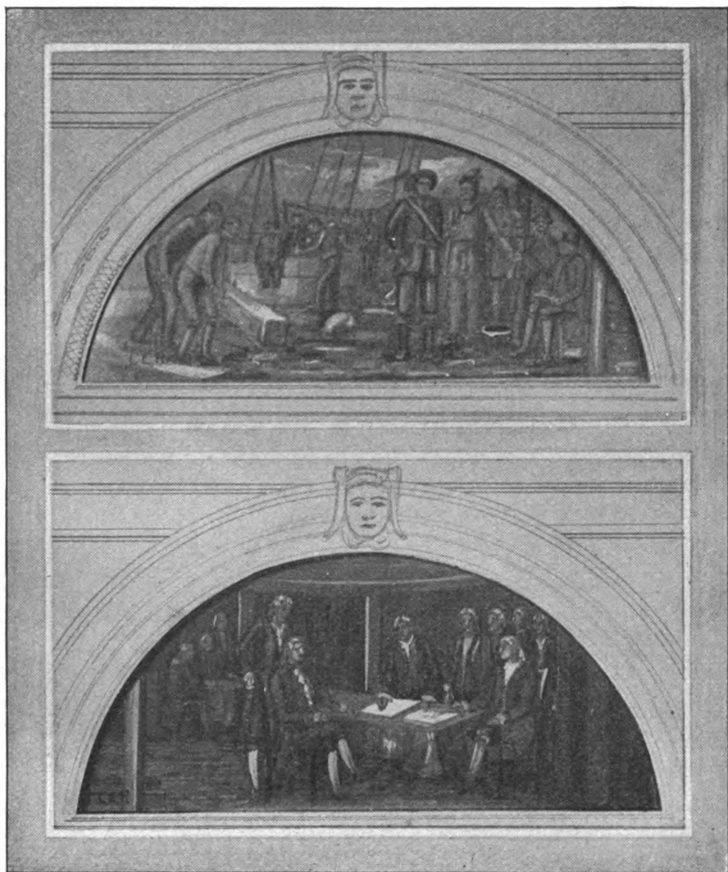
Digitized by Google

berg, denne kännare som få af haf och sjö i storm och stiltje, i dyingar och vildt vågsvall, i mist och solsken, öfverträffat sig själf. Af de talrika marinmålningar af Hallberg, vi under årens lopp haft tillfälle att se, går ingen ifråga om valet af motiv och dess behandling upp mot denna tafla. Det är en lofsång i färger öfver hafvets skönhet. Hans fem öfriga vid denna utställning äro äfven de präktiga, men hinna ej upp till den förstnämnda. Herr Lindins "Solsken och snö", en genuin svensk vinterbild, med husens röda färg skarpt kontrasterande mot markens hvita, går i vår tanke upp emot den berömde svenske målaren Anshelm Schultzbergs taflor med liknande motiv. Fröken Ahlms "Svensk sommarafton" återgifver ovanligt troget den vemodsmättade stämning, som hvilar öfver ett svenskt skogslandskap med flod en afton i sommartid, herr Carlsons "Ödslighet" en öfvergifven amerikansk farm med dess fallfärdiga hus, är en realistisk och gripande bild från de trakter af vårt adoptivland, där landsbygden till följd af storstädernas starka dragningskraft är på väg att bli folktom. Herr Westerbergs "Floden" är full af nattlig mystik, och herr Gelhaar har med sitt "Solsken i oktober" gifvit oss en höstbild af oförliknelig kraft och skönhet.

Vi vilja nu ägna de öfriga taflorna en granskning och för bättre redas skull taga vi därvid artisterna i alfabetisk ordning. Först af alla möta vi sålunda den unge lofvande artisten M. J. Ahlströmer. Han har endast två taflor utställda, men de göra sin mästare heder. Den ena är "En arbetares rekreation" (n:r 1). Denna tafla framställer en mödans son, som för hvilas och nöjes skull sysslar med metning. Den är full af lif och rörelse, och konstnären ådagalägger i sin uppfattning af ämnet en god portion humor.

Fröken Ahlm har sex taflor på utställningen. Af dem bör utom den ofvannämnda särskildt framhållas "Borgholms slottsruin" (n:r 3). I denna har hon ej blott lyckats gifva en ypperlig bild of den nu öde fursteborgen med dess närmas-

Digitized by Google

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN.

Nya Sverige grundlägges.

John Morton undertecknar självständighetsförklaringen.

Förslag till alfresco-målningar å Svenska klubben i Chicago, af C. E. Rang.

Digitized by Google

te omgifningar, utan också fånga den stämning, som hvilar öfver det minnesrika stället.

Af Oscar Andersons två taflor är "Morgonguld" (n:r 10) — en fjord i morgonbelysning — den bästa.

Eddy Carlson, i förbigående sagdt en ung Chicago-konstnär, har sju miniatyrporträtt utställda. Samtliga utmärka sig ej blott för den största noggrannhet i utförandet utan därjämte och ännu mer för sin ypperliga karakteristik. Denne unge konstnär kommer, att döma af hans utställda saker, att med tiden gå långt inom den konstgren, han valt.

John Carlson har utom den ofvannämnda taflan "Ödslighet" ytterligare tre taflor exponerade. Af dessa kommer "Spökhuset" (n:r 19) närmast den förstnämnda ifråga om grepp på motivet och känslighet i återgifvandet.

Aug. Franzén är representerad endast med ett större porträtt (n:r 24), men detta gifver en god föreställning om arten af hans berömda konstnärskap.

Olof Grafström i Rock Island har en läcker oljemålning (n:r 26), hvars motiv är hämtadt från Mississippidalen. Den har varma, ljusa färger och är en okonstlad liten älsklig bild af det vackra i Guds fria natur. Skada att denne framstående landskapsmålare — en af våra erkändt främsta — ej sändt till utställningen några af sina majestätiska norrländska landskap, med hvilka han gjort sig så berömd. Hans stora tafla med motiv från Kvickjock-fjällen t. ex. skulle i sin storslagna komposition verkat öfverväldigande.

Emil Gelhaars "Försvinnande dag" (n:r 28) tilltalar i hög grad hvarje kontemplativt sinne, mättad som den är med vek aftonstämning.

Thomas Hall representeras af tre taflor, två landskap och ett porträtt, det sistnämnda bäst af de tre.

Marinmålaren Hallbergs unge son Ben Hallberg, är representerad med en vacker svensk landskapstafla. Denne unge

Digitized by Google

konstnär har synbarligen stora artistiska anlag och förstår sig väl på färgsammansättningarna.

Henrik Hillbom har två landskapstaflor här (n:ris 41 och 42) af hvilka den första, "Månuppgång i augusti", äger företrädet.

En tafla, som med rätta mycket uppmärksammas och lofordas, är Alfred Janssons "Snö i skog" (n:r 43), en amerikansk vinterbild kraftigt och sant återgifven. Nästans lika verkningsfulla äro samma konstnärs två andra vinterlandskap "Solnedgång om vintern" (n:r 47) och "Vintertid" (n:r 48). Men det är ej endast den amerikanska vinterstämningen herr Jansson kan fånga; han har ett lika skarpt öga för den amerikanska sommarens behag. Detta ådagalägger han med all önskvärd tydlighet i sin tafla "Sommarnatt" (n:r 45).

Fröken Ava de Lagercrantz från New York City har fem miniatyrmålningar utställda, af hvilka "Porträtt af framlidne vice amiral Lagercrantz" (n:r 49) ensamt är mer än tillräckligt att bestyrka hennes rykte som en af de mest framstående utöfvare af miniatyrmåleriet, Amerika kan uppvisa.

Carl Lindins förnämsta tafla på utställningen, "Solsken och snö", är nämnd härofvan. Till denna ansluter sig värdigt den främsta af hans fyra öfriga, "En svenska by". Man stannar ofrivilligt en längre stund framför dessa båda taflor och beundrar den mästerliga behandlingen af de för ens svenska sinne så ytterst tilltalande motiven.

Den mångsidige unge konstnären Bror Julius Olson-Nordfelt — han är målare, etsare och tecknare i en person — är här företrädd med tre taflor, af hvilka "Irena" (n:r 59), ett flickporträtt, är den bästa. Porträttet är hållet i en behärskad, förnämt blek färgton, men är det oaktadt ytterst verkningsfullt. Figurens pose är enkel och naturlig och bilden verkar lefvande. Hans andra tafla "Ebb" (n:r 60) med några i det grunda vattnet under skarp solbelysning vadande barn gör sig förträffligt.

Digitized by Google

Birger Sandzén har till utställningen sändt fyra taflor: "Afton", "I bergen", "Tidig månuppgång" och "Skymning." Den omständigheten att dessa äro utförda i "fläckmanér" gör, att de vid allra första betraktandet ej komma fullt till sin rätt. Man kommer emellertid snart underfund med, att det endast gäller att få det rätta afståndet mellan sig och taflorna för att kunna fullt förstå och uppskatta dem. Sedda från litet längre håll än de öfriga, få dessa Sandzéns målningar den rätta effekten, "fläckarna" sammansmälta till en förunderligt betagande helhetsverkan och man skiljes vid taflorna helt omstämd till förmån för "det nya manéret." Med ens förstådd skulle dock denna framstående konstnär äfven här blifvit, om han sändt till utställningen några af sina impressionistiskt hållna taflor med motiv från sin egen hemstat och angränsande landsdelar. Ingen har nämligen lyckats som han att fånga och på duken återgifva den amerikanska sydvästerns mångskiftande stämningar, från och med Arizonaöknarnas beklämmande enslighet till och med Kansas-präriens säregna, tjusande behag.

E. F. Södervall exponerar ett par mindre taflor, "Månuppgång" och "Morgon på Michigansjön" (n:ris 80 och 81). "Last but not least" ha vi John Westerberg med fyra afton- och nattstycken (n:ris 83—86) af hvilka vi här ofvan nämnt ett. Dessa taflor tillhöra ej dem, som man uppfattar och förstår vid första ögonkastet. Men dröjer man framför dem en längre stund och studerar deras olika drag, skall man till sist nödgas medgifva, att konstnären på ett mästerligt sätt skiljt sig från sin svåra uppgift att på duken framställa nattmörker och hvad som däri dunkelt ter sig.

Tre svensk-amerikanska skulptörer äro å utställningen representerade. Carl J. Nilsson har, såsom ofvan nämndes, utställt en byst af "Hemlandets" framlidne gamle hufvudredaktör, dr Joh. A. Enander. Axel E. Olson har fyra arbeten här. Hans "Marbleplayer" (n:r 99) är en ledig och liffull bild

Digitized by Google

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN.

Det första svenska nybygget i nordvästern.

Monitors strid mot Merrimac.

Förslag till alfresco-målningar å Svenska klubben i Chicago af C. E. Rang.

Digitized by Google

af en pojke, som roar sig på gatan. Hans två plaketter äro likaledes förträffliga.

Charles Haag, den tredje af skulptörerna, är onekligen en "konstnär med Guds nåde." Originalitet i ämnesvalet, öfverlägsen skicklighet i formgifningen och sällsynt klar blick för det hos ämnet mest karakteristiska — se där hvad som utmärker honom som skulptör. Ingen kan se hans "Endräkt" (n:r 90), utan att känna sig djupt tilltalad af de två, mannen och hustrun, som draga lifvets tunga börda gemensamt. Hans "Ansträngning" (n:r 96) framställer den inneboende kraft och uthållighet, som mäktar att välta berg. Denne artist framställer i sina verk den folkklass, som får slita och släpa här i lifvet, och han hyser tydligen varm medkänsla med och beundran för densamma. Detta framgår ytterligare af hans grupp "Enighet ger styrka" (n:r 87) framställande tre seniga smeder, hvilkas händer hvila på samma släggskaft. Arbetet är, utom ett konstverk af hög rang, en den bästa symbol af den organiserade arbetarerörelsen. Hans "Immigranter" (n:r 89) slutligen är en med slående realism utförd bild af en grupp invandrare i det ögonblick den sätter foten på Amerikas jord. Allt hvad som i denna för dem så viktiga stund rör sig på djupet af deras själ återspeglas i deras anletsdrag. Men i dessa läsas tillika de framtidsmöjligheter, den förmåga af utveckling, som immigranterna besitta. Konstverket borde, förstoradt och gemensamt bekostadt af "utlänningarna" i Amerika, resas på Ellis Island som ett monument öfver immigrationen och dess betydelse för Förenta staterna.

Herr Haag har, att döma af de ofvannämnda konstverken, en glänsande framtid som skulptör. Det är något i hans konstnärliga egenart som siar om, att han i framtiden kommer att göra sig bekant vida utöfver Förenta staternas gränser.

* * *

Digitized by Google

Utställningen, till hvilken inträdet var fritt, rönte, såsom ofvan sades, stor uppmärksamhet från allmänhetens sida. Äfven pressen ställde sig i hög grad förstående och sympatisk. Längre eller kortare artiklar om utställningen förekommo flera gånger i de amerikanska dagtidningarna under de tvenne veckor, utställningen varade. De svensk-amerikanska tidningarna i Chicago beskrefvo densamma, ett par rätt utförligt, och framhöllo dess betydelse.

Hvad som för artisterna själfva var mest glädjande var emellertid, att ett förhållandevis stort antal taflor funno afnämare. Ej mindre än 13 sådana såldes, till ett sammanlagdt pris af mellan $1,500 och $2,000.

Söndagskvällen den 26 mars afslöts den i allo lyckade utställningen i närvaro af en så talrik publik, som den stora utställningslokalen kunde rumma. Advokat Carl R. Chindblom betonade i ett kort tal, att svensk-amerikanerna som nationalitet ägde anledning att känna sig stolta öfver detta lyckade företag. Till sist frambar han de församlades tack till herrar C. S. Peterson, Charles E. Hallberg och Arvid Nyholm för deras arbete och uppoffringar i ändamål att utställningen måtte komma till stånd.

Herr C. S. Peterson uppläste nu namnen på de artister, som af en jury ansetts vara värda pris. Enligt denna jurys utslag fördelades priserna sålunda:

Första priset, $100, skänkt af klubbens president herr C. S. Peterson, tillföll herr John Carlson, New York City, för hans tafla (n:r 20) "Ödslighet."

Andra priset, $50, skänkt af herr Andrew Lanquist, Chicago, tillföll herr Arvid Nyholm, Chicago, för hans själfporträtt.

Tredje priset, $25, skänkt af herr John E. Ericson, Chicago, tillföll prof. Birger Sandzén, Lindsborg, Kansas, för hans tafla (n:r 78) "Tidig månuppgång."

För skulpturer utdelades två priser. Första priset, $50,

Digitized by Google

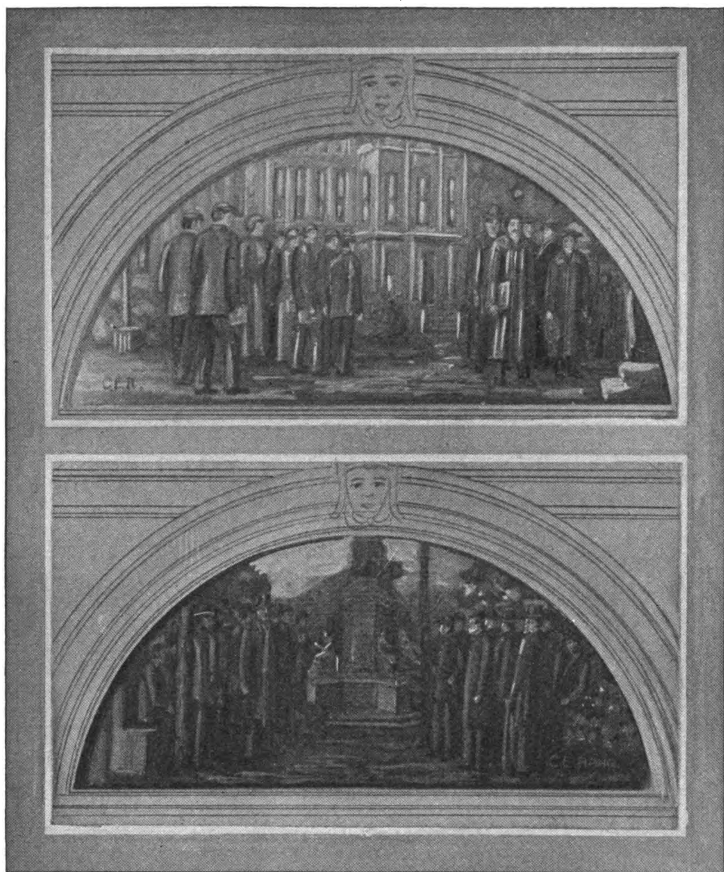
skänkt af hrr dr William Schultze och dr Olof Lange, tillföll herr Charles Haag, Winnetka, Ill., för hans statyett (n:r 96) "Ansträngning." Andra priset, $25, skänkt af domaren Axel Chytraus, tillföll herr Carl Nilsson för hans byst af dr J. A. Enander.

Hedersomnämnande erhöllo herrar Charles E. Hallberg för n:r 38, "Annalkande flod" och Carl Lindin för n:r 56, "Aftonljus."

Därmed var den första större svensk-amerikanska konstutställningen afslutad. Allt som allt taget blef den så lyckad, att direktör Peterson och den klubb, hvars president han är, ansågo sig böra vidblifva sin plan om anordnande af årliga utställningar af svensk-amerikanska konstnärers arbeten. En andra sådan förestår alltså nästa vår och det är att hoppas, att densamma röner ännu större tillslutning och blir än mer lyckad än den första.

Digitized by Google

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN.

Augustana College.

Linné-stodens i Lincoln Park invigning.

Förslag till alfresco-målningar å Svenska klubben i Chicago af C. E. Rang.

Digitized by Google

Tre framstående svensk-amerikaner.

Biografiska teckningar af Aron Edström.

I.

W. A. Granville, matematikern och college-presidenten.

Med våra svensk-amerikanska bildningssträfvanden mindre förtrogna landsmän pläga, då talet faller på våra läroverk, yttra, att dessa äro ingenting annat än "prästskolor." Härmed mena de naturligtvis, att vid dem fostras endast sådana ynglingar, som ämna bereda sig för prästämbetet. Äfven om så vore förhållandet, vore väl ej detta något att anföra *emot* våra läroverk, ty uppgiften att fostra präster, som skola föra fädernas kristna tro och bekännelse ut i allt vidare kretsar bland vårt folk, är väl en uppgift så hög och skön som någon. Men nu lider påståendet ifråga af den lilla olägenheten att det saknar grund i verkligheten.

Om man gör sig mödan att genomläsa våra olika läroverks alumniförteckningar, skall man nämligen finna, att af alumnerna är det endast mindretalet som ägnat sig åt prästkallet,

Digitized by Google

under det att det stora flertalet slagit in på andra banor: läroverkslärarens, läkarens, advokatens, skriftställarens, affärsmannens o. s. v. Hvart taga de då vägen, dessa från våra egna läroverk utexaminerade, sedan de på andra håll, vid amerikanska universitet och institut, afslutat sin specialutbildning, frågar någon. Många af dem hafva slagit sig ned i olika svenskcentra här i landet för att inom dem och bland dessas svenskar utöfva sina respektive yrken. Men en blick på de ofvannämnda förteckningarna skall också öfvertyga oss om, att ett öfverraskande stort antal svensk-amerikanska läroverksalumner, efter fullbordad utbildning, blifvit fästade vid rent amerikanska universitet, institut, high-schools o. s. v. i egenskap af lärare. Ja, ej så få af de våra hafva lyckats svinga sig upp till chefer för amerikanska läroanstalter af högre eller lägre slag. På detta sätt har våra läroverks arbete — det arbete, som vårt folk genom sin offervillighet grundlagt och uppehållit — kommit ej blott Svensk-Amerika, utan äfven den amerikanska nationaliteten direkt till godo, ett förhållande, öfver hvilket vi svensk-amerikaner kunna känna oss både stolta och glada. Af alla våra insatser i vårt adoptivlands utveckling är den här ifrågavarande förvisso den ej minst betydelsefulla.

Bland dem af de våra, som korats till innehafvare af ansvarsfulla befattningar vid rent amerikanska läroverk, intager dr W. A. Granville, den på hösten 1910 i sitt ämbete installerade presidenten för Pennsylvania College i Gettysburg, Pa., ovedersägligen ett af de allra främsta rummen. Dr Granville är nämligen ej endast en skolman af nationell ryktbarhet utan tillika en vetenskapsman — matematiker — med ett anseende, som sträcker sig vida utöfver landets gränser. Han har publicerat flera värdefulla afhandlingar och skrifvit präktiga läroböcker i matematik. Hans "Differential and Integral Calculus" är den mest använda lärobok i nämnda ämne vid de amerikanska läroverken. Han har hållit många

Digitized by Google

offentliga föreläsningar i religiösa, vetenskapliga och andra ämnen. Hans nobla uppträdande och framstående förmåga som talare hafva gjort honom till en gärna hörd sådan.

William Anthony Granville föddes i White Rock, Minn., den 16 december 1863. Hans fader var den i Minnesotas svenska nybyggarehistoria framstående banbrytaren Trued Granville Pearson, död i Vasa, Minn., 1905.* Redan i unga år fäste Granville sin omgifnings uppmärksamhet vid sig på grund af sin stora begåfning och goda egenskaper. Han genomgick det svensk-amerikanska läroverket Gustavus Adolphus College i St. Peter, Minn., och sedan han här aflagt studentexamen, kallades han till lärare vid Bethany College i Lindsborg, Kansas, där han i fyra år beklädde lärarebefattningen i matematik, hvarjämte han under skolpresidentens, dr Carl Swensson, många resor tjänstgjorde i hans ställe och äfven en tid innehade kassörsbefattningen. I den senare egenskapen lyckades han utreda läroverkets på den tiden allt annat än lysande finanser och genom klok beräkning förvandla den förra årliga balansen till ett årligt öfverskott, ett förtjänstfullt arbete, då man tar platsen och omständigheterna i betraktande.

Han önskade emellertid förskaffa sig högre utbildning i lärarekallet, som han valt till sitt yrke, hvarför han genomgick en "undergraduate"-kurs vid Yale Scientific School, där han 1893 aflade filosofie kandidatexamen som primus i sin klass. Han fortsatte sedermera studierna vid universitetet och promoverades till filosofie doktor 1897. Han är en af dem som hafva äran att genom arbete under studietiden ha förskaffat sig medel till studiernas bedrifvande.

Från den tid, då han afslutade studierna, till dess han antog presidentbefattningen vid Pennsylvania College, har

* En dödsruna öfver Trued Granville Pearson finnes införd i Prärieblomman för 1907.

Digitized by Google

DR W. A. GRANVILLE,
president för Pennsylvania College i Gettysburg, Pa.

Digitized by Google

Digitized by Google

han tillhört Yale Scientific School's lärarekår, där han under åratal varit erkänd som läroverkets populäraste och skickligaste lärare samt kraftigt bidragit till läroverkets utveckling. Han är väl känd och högt värderad vid Yale, och hans imponerande och ståtliga person var ofta synlig vid de studerandes festligheter.

Dr Granville är en af Amerikas mest framstående matematiker, både som lärare och själfständig forskare. Han har utgifvit följande böcker: "Differential and Integral Calculus", "Plane Trigonometry", "Spherical Trigonometry", "Logarithmic Tables", "Elementary Analysis", samt nedannämnda hjälpredor för studerande: "Plane Analytic Geometry Note Book", "Solid Analytic Geometry Note Book", "Mathematical Subjects Note Book" och "Polar Co-ordinate Plotting Paper". Han är ock uppfinnare af en "Transparent Combined Protractor and Ruler".

Som medborgare har han alltid intagit ett framstående rum i de samhällen, han tillhört. *The New Haven Register* uttalade i fjol höst i en redaktionsartikel sitt beklagande öfver hans då snart förestående afflyttning från New Haven, Conn.

Dr Granville var en af organisatörerna af Första engelska lutherska kyrkan i New Haven, Conn., hvilken församling hufvudsakligast genom hans ihärdiga arbete och inflytande gjort stora framsteg. Han var från församlingens början superintendent för söndagsskolan. Dr Granville har en älskvärd familj och har i sin fru en intresserad medarbetare i alla sina företag.

Läroverkspresident Granville är född lärare; han förstår till fullo konsten att vinna sina lärjungars förtroende och tillgifvenhet och äger skarp blick för ett läroverks behof. Han besitter äfven stora ledareegenskaper, hvilka göra honom särdeles lämplig för hans nya befattning. Helt säkert kommer Pennsylvania College att under hans eminenta ledning gå en storartad framtid till mötes.

Digitized by Google

Hans installation som Pennsylvania Colleges president ägde rum den 20 oktober 1910 under stora högtidligheter. Mer än ett 40-tal läroanstalter hade sändt representanter. Bland dem, som voro representerade, voro landets båda äldsta universitet Harvard och Yale samt dessutom Princeton, Columbia m. fl. Två af våra svensk-amerikanska läroverk, nämligen Augustana College och Bethany College, voro äfven representerade, det förra af pastor A. J. Enstam och det senare af dr Carl O. Johns. Det norsk-amerikanska Augsburg Seminary representerades af Chas. E. Stangeland.

Bland öfriga närvarande märktes Pennsylvanias guvernör och superintendenten för statens undervisningsväsen. Hälsningstalet till dr Granville hölls af domare J. Hay Brown vid staten Pennsylvanias högsta domstol.

Dr Granville är medlem af en hel mängd in- och utländska lärda sällskap. Bland öfriga utmärkelser, som kommit honom till del, må nämnas, att han i juni 1911 från Lafayette College i Easton, Pa., erhöll hedersgraden juris doktor.

II.

Dr C. O. Johns, kemisten.

Med ingången af höstterminen 1911 tillträdde vår unge landsman dr Carl Oscar Johns en personlig professur i kemi vid Yale University i New Haven, Conn. För den svenska nationaliteten i Amerika var denna befordran desto mer glädjande och hedrande som dr Johns bedrifvit sina skolstudier vid tvenne af våra egna läroverk och sedermera varit lärare vid ett af dem samt sålunda kan i fullaste mening sägas vara en af de våra.

Till detta universitet, näst Harvard University det äldsta i Förenta staterna, kom Johns från Bethany College i Linds-

Digitized by Google

DR CARL O. JOHNS,
professor i kemi vid Yale universitet.

Digitized by Google

Digitized by Google

borg, Kansas, på hösten 1903 och inträdde i Sheffield Scientific School, där han följande år tog graden Bachelor of Philosophy och två år senare erhöll filosofie doktorsgraden. Under sina studier för den senare graden tjänstgjorde han som lärare i kemi och fortsatte sina i Lindsborg påbörjade forskningar i denna vetenskap. Hans afhandling vid doktorspromotionen hade till ämne: "Undersökningar i organisk kemi."

Under de följande fem åren tjänstgjorde dr Johns som instruktör i kemi och utgaf under samma tid i tre serier omkring femton olika uppsatser i organisk kemi. Denna hans verksamhet såsom undervisare samt vetenskaplig forskare och författare föranledde universitetspresidenten dr Hadley att uti sin årsberättelse sistlidne juni till Yale-korporationens trusteer, af hvilka president Taft är en, framhålla dr Johns såsom en ovanligt flitig och framgångsrik forskare, hvilken vore väl förtjänt af befordran. Detta förord hade åsyftad verkan. Då ingen professorsstol var ledig, skapade man helt enkelt en sådan för att vid universitetet fästa den lofvande vetenskapsmannen, en utmärkelse som väl får betraktas som mindre vanlig.

Dr Johns är en af de många svensk-amerikaner, som från ringa villkor arbetat sig upp till en bemärkt plats i samhället. Han föddes den 19 augusti 1870 i Vinköl, Västergötland, utvandrade vid nio års ålder i sina föräldrars sällskap till Amerika och bodde ett antal år i Paterson, N. J. Här bevistade han folkskolan i omkring två år, men nödgades vid tolf års ålder att själf förtjäna sitt bröd. Han blef maskinistlärling vid en sidenfabrik och befordrades där tid efter annan till mera förmånliga poster, så att han vid uppnådda tjugoett år innehade förmansplats. Under hela denna tid använde han kvällarna till studier och lade därigenom en god grund för sina framtida högre studier.

År 1894 lämnade Johns sitt arbete vid sidenfabriken och

Digitized by Google

inträdde i tredje klassen vid Upsala Academy i Brooklyn, N. Y. Följande år tog han afgångsexamen därifrån och reste till Lindsborg, Kansas, där han inskrefs i "freshman"-klassen vid Bethany College och tog fyra år senare studentexamen därstädes.

Omedelbart därefter kallades han af läroverkets styrelse att blifva skolans skattmästare samt instruktör i den biologiska afdelningen. Såsom ett erkännande af hans arbeten i fysiologiska och biologiska ämnen förärades han år 1902 magistergraden. Samtidigt härmed kallades han till permanent professor i biologiska afdelningen, hvilken post han jämte skattmästarebefattningen innehade till hösten 1903, då han lämnade Bethany College och reste till New Haven, Conn., samt upptog studier vid Yale University. Huru han bedref dessa och huru han omsider befordrades till en framstående och hedrande befattning, är här ofvan redan omtaladt.

Dr Johns har, jämte redan nämnda vetenskapliga uppsatser och afhandlingar, författat en lärobok till ledning vid laboratoriska experimenter. Såsom undervisare har han rönt stor framgång och åtnjuter högt anseende bland de studenter, med hvilka han kommit i beröring. Han är medlem af den exklusiva föreningen Sigma Xi, af Deutsche Chemische Gesellschaft i Berlin, American Chemical Society, Connecticut Academy of Arts and Sciences samt American Association for the Advancement of Science. Då professor Svante Arrhenius förliden vår afslutat sina tolf föreläsningar i kemi vid Yale University, blef det dr Johns som erhöll uppdraget att redigera dem för offentliggörande i *Yale University Press*.

År 1908 ingick dr Johns äktenskap med fröken Marie E. Malmberg från Lindsborg, Kansas, dotter till framlidne pastorn i Augustana-synoden Malmberg och hans maka från De Kalb, Ill., och som i flera år var lärarinna vid Bethany

Digitized by Google

College. Med sin familj tillhör dr Johns den engelsk-lutherska församlingen i New Haven, i hvilken han äfven tjänstgör som skattmästare.

III.

Henry Ericsson, byggnadsexperten och uppfinnaren.

I synnerhet här i Amerika är det ju så, att det är mannen som söker ämbetet, icke tvärtom. Enär därvid "political pull" vanligen betyder mera än verklig förtjänst och duglighet, händer det ej så sällan att till ämbetsinnehafvare koras olämpliga, ja, stundom helt och hållet inkompetenta personer. På detta sätt befordrade betrakta vanligen sitt erhållna ämbete eller tjänst ej som en förtroendepost, hvilken bör på det omsorgsfullaste skötas, utan som en för verkliga eller inbillade tjänster åt någon politisk "boss" erhållen belöning, som det sedan gäller att på bästa möjliga sätt för egen del ekonomiskt och politiskt utnyttja. Vid besättandet af ämbeten och sysslor tages ju också af de för tillfället makthafvande allt för ofta större hänsyn till dylika politiska tjänster än till vederbörandes lämplighet för befattningen. För yrkespolitikern medför detta som det vill synas med amerikansk partipolitik oupplösligen förenade system helt naturligt stora fördelar, för allmänheten däremot nästan endast nackdelar.

Särskildt i Chicago har under gångna tider, såväl under republikansk som under demokratisk styrelse, detta system florerat på ett sätt som varit för den skattdragande allmänheten föga angenämt och gagneligt. Desto mer tillfredsställande för denna samma allmänhet måste det därför hafva varit att finna, det borgmästare Harrison vid ingången af sin femte ämbetstermin tydligen föresatt sig att vid besättandet

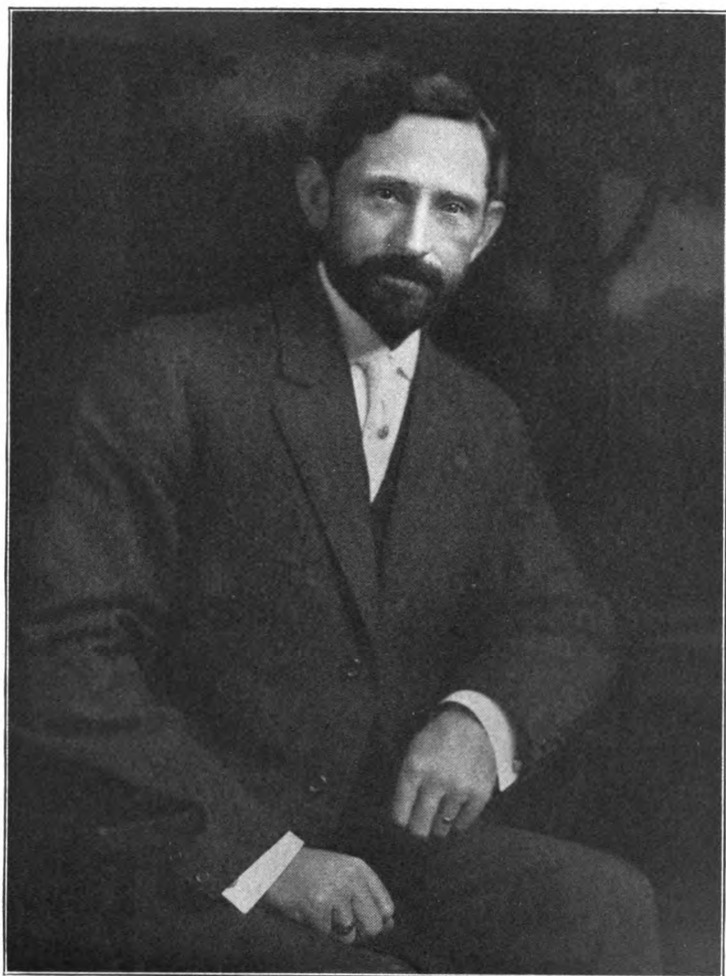
Digitized by Google

af åtminstone de viktigare tjänstebefattningar, som stodo till hans förfogande, slita sig lös från gammal partipolitisk slentrian och till innehafvare af dessa befattningar utse fullt lämpliga och kompetenta män. Ett bevis på att han hyste dylika föresatser förelåg oneklígen i hans den 6 sistlidne juli gjorda utnämning af våra landsman byggmästaren och entreprenören Henry Ericsson till byggnadskommissarie eller chef för byggnadsdepartementet i stadsstyrelsen. Hr Ericsson hvarken är eller har varit politiker utan rätt och slätt yrkesman, och i senaste stadsvalet tog han ingen som helst ledande del. Så att något tal om politisk belöning kunde det härvidlag ej alls blifva fråga om. Han hade ej heller sökt befattningen, utan borgmästaren hade efter att sedan sitt tillträde hafva grundligt sett sig om efter en i alla afseenden lämplig man, erbjudit hr Ericsson densamma. Här om någonsin förelåg alltså ett fall, där ämbetet sökte mannen.

Men denna utnämning var dessutom så tillvida märklig, som därigenom för första gången i staden Chicagos 74-åriga historia inträffade, att en svensk-amerikan blef chef för ett af departementen i stadens styrelse.

Såväl staden som borgmästaren äro att lyckönska till valet af byggnadskommissarie, ty hr Ericsson besitter i rikaste mått de egenskaper, som äro erforderliga hos en man i hans nya ställning. Redan i Sverige utrustad med grundliga teoretiska insikter och ej ringa praktisk erfarenhet inom byggnadsfacket, har han under en nära 30-årig verksamhet i Chicago utbildat sig till en af de förnämsta fackmän på detta område, denna stora stad för närvarande äger. Och detta vill ej säga så litet, då man vet, hvilken mängd framstående byggmästare där finnes. Liksom hans grundliga insikter och mångåriga erfarenhet i yrket borga för, att han skall med öfverlägsen sakkännedom och skicklighet sköta den tekniska sidan af befattningen, borgar hans vidt kända red-

Digitized by Google

HENRY ERICSSON,
byggnadskommissarie i Chicago.

Digitized by Google

Digitized by Google

barhet för en absolut ärlig förvaltning af det honom anförtrodda ämbetet.

Den nye byggnadskommissarien föddes å Torps gård, Moheda socken i Kronobergs län, den 3 augusti 1861. Hans fader var hemmans- och bruksägaren Carl Ericsson och hans moder Martha Nilsson, dotter till häradsdomaren Nils P. Nilsson i Aneboda. Efter att ha genomgått sin hemsockens folkskola läste Henry eller Henrik, som han därhemma kallades, någon tid privat för komminister Erik Hultgren, hvarpå han inskrefs vid Växiö högre elementarläroverk, som han bevistade i tre års tid. Han fortsatte därefter i två år, eller tills han inträdde i sjätte nedre klassen, sina studier vid högre allmänna läroverket i Nyköping, dit hans föräldrar flyttat.

Härifrån begaf han sig till Stockholm, där han genomgick Tekniska skolan. I Stockholm lärde han äfven byggnadskonsten, som han sedan praktiserade dels under ledning af Sveriges på den tiden mest framstående byggmästare C. H. Hallström, dels under arkitekten Sjöberg i Stockholm, hos hvilken sistnämnde han en tid var förman.

Vintern 1881 afreste Ericsson till Amerika och stannade någon tid i New York, men lämnade snart denna stad och kom till Chicago, där han på våren 1883 etablerade sig som byggmästare och entreprenör. Sedan dess har han därstädes oafbrutet idkat byggnadsverksamhet i en med åren alltmer omfattande skala.

Hr Ericsson har under dessa 28 år bidragit som få till Chicagos utveckling både på längden, bredden och höjden. Han var den förste som därstädes uppförde en 16-våningars skyskrapa, den s. k. Manhattan Building. Detta var år 1891. Ungefär samtidigt uppförde han en annan dylik, Monon Building. Bland andra större byggnader, som han uppfört, må här nämnas följande: Harvester Building, Borland Block vid Federal st., Hunter Building, Chicago Musical

Digitized by Google

College, Liquid Carbonic Companys stora fabrik vid Kedzie ave. och 31st street, de två McClurg-blocken, W. K. Cowan Company's Building, Railway Terminal Warehouse, Ludington Building, Chicago Cold Storage samt Pugh Terminal Warehouse, den sistnämnda den största byggnad i Chicago. Densamma är nämligen ej mindre än 1,500 fot lång och sju våningar hög. Till densamma åtgick omkring 15,000,000 st. tegel. Han har dessutom uppfört ej mindre än 37 af stadens nyare folkskolebyggnader samt ett snart sagdt oräkneligt antal mindre byggnader af olika slag.

Att han varit så eftersökt som byggmästare beror, utom på hans stora skicklighet som sådan, på hans stora noggrannhet i utförandet af arbetet.

Hr Ericsson har dessutom varit lifligt verksam som uppfinnare. Sålunda har han under årens lopp uppfunnit en hissmaskin för byggnadsmaterial, en betongblandningsmaskin, ett nytt sätt för konstruktion af väggar af håltegel och nu senast en ny, i hög grad material- och kostnadsbesparande metod för byggandet af golf utaf armerad betong. Enligt denna metod kan man med endast hälften af den kvantitet material, som hittills vanligen användts, konstruera golf med fullt lika stor bärkraft om ej större än de hittills vanliga. I detta sammanhang kan nämnas, att hr Ericsson var en af de första byggmästare i Chicago, som började använda betong (concrete) som byggnadsmaterial.

För tre år sedan inkorporerade han sin affär under firmanamnet Henry Ericsson Company. För att kunna odeladt ägna sig åt sin befattning som byggnadskommissarie öfverlät han strax efter sin utnämning byggnadsaffären till sina två äldsta söner Walter Henry och Clarence Einar Ericsson, som fortsätta densamma under det gamla firmanamnet.

Hr Ericsson har tre yngre bröder, hvilka i likhet med honom själf äro byggmästare och entreprenörer, nämligen Charles G. N. och O. William Ericsson i Brooklyn, N. Y.,

Digitized by Google

samt John E. Ericsson, medlem af den stora byggnadsfirman Lanquist & Illsley Company i Chicago.

Sedan den 8 maj 1886 är hr Ericsson i äktenskap förenad med Lina Maria Johnson, äfven hon från Moheda, och har med henne tre söner och fyra döttrar. Hr Ericsson är jämte familj medlem af Första svenska metodistförsamlingen i Chicago. Han tillhör ett stort antal klubbar och föreningar samt är direktör i Sheridan Trust & Savings Bank.

Chicago befinner sig nu vid början af ett nytt, viktigt skede i sin yttre utveckling. Stora byggnadsproblem vänta där på sin lösning, särskildt hamnproblemet samt byggandet af de föreslagna underjordiska spårvägarna. Därtill kommer att större delen af stadens affärsdistrikt behöfver ombyggas eller moderniseras, om man skall kunna med någorlunda trygghet mot eldfara vistas därstädes. Och till allt detta kommer Chicago Commercial Clubs gigantiska plan om gators upptagande från Lake Front till utkanterna af staden samt stadens allmänna förskönande.

Världsstaden vid Michigan-sjön var just nu i stort behof af en ovanligt insiktsfull, handlingskraftig och orädd byggnadskommissarie. En sådan har den fått i smålänningen Henry Ericsson.

Digitized by Google

Tvenne dikter.

Af Carl Kraft.

1. AFTONEN.

Nu solen sjunkit, varm och röd,
och spridt sin vackra purpurglöd
utöfver moln och lätta skyar.
Doft höres bäckens skymningsbrus;
och trolska vindens vespersus
på nytt sin tjusningsmakt förnyar.

Så spegelklar den svala sjön,
omkransad af en mantel skön,
i månens hvita skimmer blänker.
Och aftonstjärnan, ljus och mild,
betagen i sin fagra bild,
mot västerns gyllne led sig sänker.

Naturen hvilar på en stund,
högtidlig tronar lummig lund
i dygnets lugna aftontimmar.
Bestänkt och våt från dimmigt bad
den väna liljans späda blad
på sirligt böjda stjälkar glimmar.

Digitized by Google

I glada toner fåglars sång
genljuder hela natten lång.
I pärlors form på blommors knoppar,
af kvällens silfverflor bekrönt,
nu tindra likt kristallen skönt
den klara daggens balsamdroppar.

När dagens öga sagt farväl,
då vakna tankar i ens själ
och mången minnets bleka stjärna
får lysa i ens inre värld,
får fara där på upptäcktsfärd
och gömda skatter finna gärna.

De dunkla drömmars här ibland
frammanar tankar, plikter, band,
som varmt i själens gömmor brinna.
Och minnets tron, af glömska skymd,
belyser svagt en fjärran rymd,
där bilder blossa och försvinna.

En afton utaf salig frid,
en stillhet efter kämpad strid,
en glädje utan ångerns smärta,
ljuf sällhet efter lifvets dag:
på detta väntar med behag
i ljuf förhoppning, tröst, mitt hjärta.

2. NÄR JAG GÅTT BORT.

När jag gått bort, min undran är,
om någon krans med tårdoft på,
från älskad vän jag hållit kär,
skall skänkas åt mitt minne då;

Digitized by Google

om blott en tanke någon gång,
med saknad fylld, vemodig, öm,
skall ägnas mig, en sorgesång,
en suck, en klagan eller dröm.

Jag frågar nu, jag frågat förr,
ack, ofta så jag frågat har;
men sluten är vår framtids dörr,
och frågan dör förutan svar.
Dock känns det ljufligt hoppas, tro,
att när mitt hjärta slår ej mer,
och stoftet vigts till griftero,
skall öga tåras, som nu ler.

Digitized by Google

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
Självporträtt af Arvid Nyholm.

Digitized by Google

Digitized by Google

De förste svenskarne i Kansas.

Ett blad ur svensk-amerikanernas historia af A. Schön.

Inledning.

Svenskarnes i Kansas historia är lika gammal som territoriets och statens egen. Äfven där, liksom på de flesta andra trakter i den amerikanska västern, hafva de varit med ända från den tid, då någorlunda ordnade samhällsförhållanden började efterträda vildmarkslifvet med dess laglöshet och själfsvåld. Svenskar, om än till antalet få, voro med, då det gällde att rädda Kansas åt unionen och den amerikanska frihetens sak. Och sedan de af slaffrågan förorsakade inre striderna där voro förda till slut, Kansas blifvit stat och det samtidigt utbrutna stora inbördeskriget efter fyra långa år fått en för unionen lycklig utgång, började svenskar dit inströmma för att, jämte andra nationaliteter, med plogen och såskäppan eröfra indianernas nyss utrymda månghundraåriga jaktmarker åt Onkel Sam och civilisationen. De hafva, de våra, i ett med åren allt mer växande antal varit med där allt sedan och det på de flesta områden af statens lif och utveckling. Kansas svenska farmare tillhöra onekligen själfva kärnan af statens jordbrukande befolkning. Talrika äro de städer och köpingar inom sta-

Digitized by Google

ten, som hafva de våra att tacka för sin tillkomst och fortbestånd. Deras idoghet och sparsamhet utgöra särdeles viktiga faktorer i statens ekonomiska lif; deras gudsfruktan och goda seder utöfva ett i hög grad hälsosamt inflytande på den allmänna moralen. Mer än en svensk har som lagstiftare därstädes bidragit till att i politiskt stormiga tider hålla statsskeppet i den rätta kursen. Och genom sitt läroverk, Bethany College, hafva Kansas' svenskar nu i 30 år utaf statens 50-åriga historia ej endast gjort en storartad insats i dess andliga odling, utan tillika lämnat ett ingalunda obetydligt tillskott till landets gemensamma bildningssträfvanden.

Svenskarnas i Kansas historia är en i hög grad intressant och fängslande sådan, fylld som den är af berättelser om mödor och motsvarande kraft, om faror och aldrig svikande mod, om spännande äfventyr och äkta vikingalynne. Den skulle helt visst, denna historia, kunna gifva uppslag till mer än en roman. Det är alltigenom historien om en strid, som redan från första början pågått i segerns tecken, om ett folk, som i alla skiften visat sig vara värdiga ättlingar af de fäder, hvilka åt Sverige förvärfvade ett aktadt namn på världshäfdernas blad.

Hvem den svensk var, som först beträdde de vidsträckta indianska jaktmarker, hvilka gemensamt benämndes Kansas, är ej kändt och blir det väl heller aldrig. Dock äger man, med vetskap om huru tidigt svenskar framträngde till nordvästern — en stockholmare, Jacob Falström, anlände ju till Minnesota före 1819 — skäl att antaga, det enstaka svenskar funno väg hitut redan under en jämförelsevis tidig period af traktens historia. Och hvad man med absolut visshet vet, är att ett antal svenskar från Illinois i slutet af 1840- och början af 1850-talet passerade genom denna del af landet på väg till och ifrån de då nyupptäckta guldfälten i California. Men som de endast voro stadda på genomtåg, lämnade de inga varaktiga spår efter sig.

Digitized by Google

Äro de allra första svenskarnas i Kansas namn och lefnadsöden sålunda höljda i dunkel, så äro de första svenska verkliga nybyggarnas däremot, dess bättre, upptecknade, i flera fall af dem själfva, i några åter af andra. Det är dels, och hufvudsakligen, efter åtskilliga i vår ägo sedan flera år tillbaka befintliga självbiografiska anteckningar utaf svenska banbrytare i Kansas, dels af oss under årens lopp ur statens svenska tidningar hämtade uppgifter, dels ock slutligen efter ett par skäligen sparsamt flytande tryckta källor vi här skola söka att meddela en sammanhängande historik öfver Kansas' första svenska nybyggare. Men på det att de här omhandlade personerna måtte få sin rätta miljö och den ärade läsaren erhålla det rätta perspektivet vilja vi först meddela en återblick på staten Kansas' tillkomst och de viktigaste historiska händelser, som föregingo densamma.

Kort historisk öfverblick.

Den del af vårt vidsträckta land, som nu kallas Kansas — namnet utgjorde ursprungligen benämningen på en indianstam och påstås betyda antingen rastlös, hastig eller ock rökig — kom under Förenta staternas välde genom det den 30 april 1803 med Frankrike afslutade köpet af det stora Louisiana-området, hvilket omfattade hela det nuvarande Louisiana, Arkansas, Missouri, Iowa, North och South Dakota, Nebraska, Kansas, Oklahoma och Indian-territoriet samt större delen af Minnesota, Montana, Wyoming och Colorado, eller praktiskt taget hela sträckan mellan Mississippi-floden i öster och Klippbergen i väster, i allt öfver en miljon kvadratmil i ytvidd.

Kansas beboddes på den tiden af indianstammar, bland hvilka Osage-, Pawnee-, Paduca- och Kansas-stammarna tros ha bott där längst, men det blef eftersom tiden led allt mer

Digitized by Google

och mer en samlingsplats för indianer från landets olika delar.

När hvita män först genomströfvade staten, är okändt. Det anses dock troligt, att spanjorerna voro de första. Från Santa Fe, N. M., en indianstad sedan urminnes tider och bebodd af spanjorer redan 1605, hafva ströftåg företagits, som sträckt sig till Kansas. Den spanjor, som först besökte dessa trakter, hette Alvar Nunez Cabeca de Vaca och var här på 1530-talet. Näst i ordningen nämnes Coronado, som troligen färdades öfver Lindsborgs-trakten 1541. Denne säger sig ha sökt diamantfält i Gypsum-dalen. Ett stycke af en spansk brynja hittades för många år sedan af professor J. A. Udden utmed Point Creek, på ett ställe, där ett indianläger fordom funnits, hvilket fynd synes tyda på att Coronado varit äfven där.

Sedan genomrestes det ej af hvita förrän i adertonde århundradet, då franska upptäcktsresande färdades genom området. De amerikanska upptäcktsresandena kaptenerna Meriwether Lewis och William Clark genomreste området 1804, löjtnant Pike 1806 och Stephen Long 1819. År 1822 drogos de första vagnarna öfver Kansas-slätterna längs den s. k. Santa Fe Trail, och 1827 upprättades af nationalregeringen militärstationen Fort Riley.

På detta sätt blef Kansas så småningom kändt och slutligen äfven bebyggdt af de hvita, men detta dröjde längre än hvad annars sannolikt skulle blifvit händelsen, emedan trakten var uppfylld med indianer. Statens tidigaste historia vimlar af berättelser om äfventyr och strapatser af alla slag, och en mera orolig och vild trakt än Kansas var under 1830-, 40- och 50-talen torde ej hafva funnits här i landet.

Särskildt under 1850-talet pågingo därstädes svåra oroligheter. Orsaken härtill var slafverifrågan. Sammanhanget var i korthet följande: I den s. k. Missouri-kompromissbillen af 1820 bestämdes, att i den del af det utaf Frankrike till Förenta staterna under namn af Louisiana afträdda om-

Digitized by Google

råde, som låg norr om 36 gr. 30 minuter nordlig bredd, skulle, med undantag för den del däraf, som var belägen inom Missouris gränser, slafveri och träldom vara för alltid förbjudna. Slafverifrågan väcktes till nytt lif såväl utom som inom kongressen i januari 1854, då senator Stephen A. Douglas från Illinois framställde förslag om att två nya territorier, Kansas och Nebraska, skulle bildas och att det skulle lämnas af de där boende medborgarna att bestämma, om slafveriet skulle inom dessa territorier tillåtas eller ej. Detta lagförslag upphäfde således Missouri-kompromissen i hvad denna rörde Kansas och Nebraska.

Den omedelbara följden af detta beslut blef naturligtvis, att Kansas' medborgare enligt sina åsikter i frågan togo parti antingen för eller emot slafveriet. Och hurudan den slutliga utgången skulle blifva, om Kansas skulle blifva slafterritorium eller ej, berodde på de båda partiernas — frihetsvännernas och slafveriets försvarares — styrka. För att hjälpa och stärka de förra uti deras sträfvanden att bevara det nya territoriet åt frihetens sak bildades i Massachusetts och Connecticut emigranthjälpföreningar, de där till Kansas sände talrika frihetsvänliga utvandrare. Dessutom skyndade från andra stater i norden många rättänkande män till Kansas för att där upprätthålla frihetens fana. För att motverka dessas inflytande sände en i Missouri bildad hemlig förening, hvars ändamål var att medverka till slafveriets utsträckande till Kansas och andra territorier, öfver gränsen skaror af äfventyrare och allehanda löst folk. Det dröjde ej länge, förrän blodiga sammandrabbningar ägde rum mellan invandrarna från södern och invandrarna från norden. Den i kongressbeslutet rörande territoriets tillkomst uttalade grundsatsen om folkets suveränitet i slaffrågan hade till sin först frukt ett under ett par år pågående inbördeskrig i Kansas — förspelet till det stora inbördeskriget sju år senare — ett krig, i hvilket hundratals människolif spilldes och egendom till två

Digitized by Google

miljoner dollars värde förstördes. Det var härunder som territoriet erhöll benämningen "Det blödande Kansas".

De båda partierna organiserade sig hvar för sig, antogo hvar sin författning och valde hvar sin territorialstyrelse och lagstiftande församling. Dessa bekämpade hvarandra allt hvad tygen höllo. Slafverivännerna behöllo i hela fyra år i allmänhet öfvertaget, beroende detta på dels, att skaror af gränsbor från Missouri regelbundet vid hvarje val kommo in i Kansas och med våld satte sig i besittning af valurnorna samt hindrade frihetsmännen från att rösta, dels på att de hela tiden hade ett kraftigt stöd i den slafverivänliga nationalregeringen i Washington och dess representanter inom territoriet.

Våldsamheterna upphörde väl med 1856 års utgång, men de båda partierna fortforo dock att vid valurnorna hetsigt bekämpa hvarandra, ända till dess frihetsvännerna, tack vare ökad invandring till territoriet från fristaterna, lyckades vid ett konvent i Wyandotte i juli 1859 få antagen en författning, som förbjöd slafveriet. Denna författning blef af territoriets medborgare vid allmän omröstning den 4 okt. samma år ratificerad, hvarefter allmänna val under påföljande november och december ägde rum. På grund väl af denna sin slafveriet förbjudande författning blef territoriet Kansas slutligen den 29 jan. 1861 upptaget som stat i unionen, och därmed ändades en serie strider, som väl får anses så godt som enastående i de amerikanska territoriernas historia.

Såsom vi härofvan i största korthet tecknat den var den politiska ställningen i Kansas, då de första svenska nybyggarna under åren 1855—58 slogo sig ned därstädes.

Digitized by Google

Hvilka voro de första svenska nybyggarna i Kansas?

De utaf Kansas första svenska nybyggare, som gjort den största insatsen i statens utveckling och som låtit mest tala om sig, voro följande sex:

John A. Johnson och hans broder N. P. Johnson i Mariadahl, L. O. Jäderborg i Enterprise, Peter Froom i Vermillion samt P. J. Peterson och Anders Palm i Lawrence. Af desca anlände den förstnämnde till Kansas den 20 juni 1855, hans broder den 22 maj 1856, Jäderborg i april 1858, Froom på våren, Peterson den 10 juni och Palm i augusti samma år. Dessutom anlände till Mariadahl år 1857 Carl Johan Dahlberg och Peter Carlson med familjer samt C. P. Rolander. Påföljande år ökades den lilla koloniens medlemsantal med två nya familjer, N. P. Axelsons och John A. Sandersons, och 1859, slutligen, ditlände John A. och N. P. Johnsons moder Maria samt deras tre bröder och fyra systrar från Sverige.

Våren 1858 anlände dessutom till Enterprise en skåning vid namn John Swenson, som där utvalde åt sig ett frihemman. Han lämnade dock inom kort platsen och försvann så i okända öden.

Bröderna Johnson i Mariadahl.

Emedan bröderna John A. och N. P. Johnsons lefnadsöden voro i mångt och mycket gemensamma, anse vi oss böra skildra dem i sammanhang.

Den förstnämnde var, såsom ofvan påpekades, den förste svenske nybyggaren i Kansas och den sistnämnde den andre. Den senare var dock den äldste af de två och i en syskonkrets bestående af nio barn. Nils Peter föddes den 30 nov. 1828 och brodern John A. den 30 juli 1839. Föräldrarna voro Johan Nilsson och hans hustru Maria, hvilka bebodde en

Digitized by Google

liten lägenhet i Bränna by af Horns socken i Östergötland, nära smålandsgränsen. Fadern dog tidigt, och det föll därför på den äldste sonens lott att hjälpa modern försörja de yngre syskonen. Modern var en from kvinna, som lärde sina barn frukta Gud, älska fädernas kyrka och föra en rättskaffens vandel. I trots af fattigdom och i saknad af tillgång till nu vanlig skola lärde hon tillika sina barn läsa och skrifva. Detta var hela det arf de fingo med sig, då de en efter en lämnade föräldrahemmet, men de förvaltade detsamma troget och blefvo präktiga medlemmar af både kyrka och samhälle.

Om N. P. Johnsons vistelse i Sverige är vidare att säga, att han vid myndig ålder kom i tjänst hos socknens präst. Här tjänade samtidigt en duktig ung flicka, Maria Sofia Olsson, hvilken den 12 april 1852 blef hans maka.

Allt ifrån början af 1840-talet, då den i Kisa bosatte majoren von Schneidau fått de första underrättelserna från sin utvandrade son, f. d. artillerilöjtnanten Polycarpus von Schneidau, hade i Östergötland talet om Amerika gått vidt och bredt. Första följden af löjtnant von Schneidaus bref hem blef, att fem familjer, däraf fyra från Östergötland och en från Stockholm, redan 1845 reste till Amerika, där de begåfvo sig till Iowa och grundlade det första svenska nybygget inom nämnda stat, New Sweden i Jefferson county. Dessa följdes under de närmaste åren af nya utvandrareflockar från samma landskap, hvarje ny sådan större än den närmast föregående. Amerika-febern grep omsider äfven de unga makarna Johnson samt mannens broder John A., och de begåfvo sig våren 1852 i sällskap med ett större antal emigranter, till sagolandet där borta i väster.

På den tiden var en Amerika-färd ingen lustresa. Det tog dem ej mindre än sex veckor och fyra dagar att fara med segelfartyget "Virginia" från Göteborg till New York. Resan fortsattes härifrån västerut till Chicago, därifrån med kanalbåt vidare till La Salle och från denna ort med hästskjuts

Digitized by Google

till det nu tre år gamla svenska nybygget Andover, Ill., dit de anlände den 30 juli 1852.

Hade resan varit besvärlig, så blef det för nykomlingarna nu icke mindre besvärligt att i det främmande landet och obekanta med dess språk och förhållanden skaffa sig arbete. De funno dock slutligen sådant, John A. hos en farmare vid namn Wm. Shannon, bosatt nära Galesburg, och N. P. och dennes hustru hos en annan farmare i närheten af nuvarande Ontario.

Genom en af dåvarande guvernören Andrew H. Reeder år 1855 utgifven redogörelse öfver territoriet Kansas hade John A. Johnson och andra i Illinois fått kännedom om att det därute fanns god tillgång på bra jord för nybyggare. Johnson och dennes husbonde begåfvo sig därför redan samma år ditut för att med egna ögon skåda framtidsmöjligheterna därstädes. Till Kansas anlände Johnson den 20 juni samma år. Han erhöll ett så fördelaktigt intryck af dess natur och jordmån, att han bestämde sig för att kvarstanna därstädes. Sedan han sett sig om åtskilligt, beslöt han att slå sig ned på ett ställe vid Blue River, i nuvarande Pottawatomie county, omkring 20 engelska mil från den punkt, där nämnda flod förenar sig med Kansas River. Här byggde han sig en liten anspråkslös koja och beredde sig att öfvervintra. Denna koja var den första svenska boning i Kansas och begynnelsen till det nu så blomstrande svenska samhället Mariadahl, hvars främste man och ledande personlighet John A. Johnson inom kort blef.

Den äldre brodern och hans hustru hade under tiden kvarstannat i Illinois. Hos den farmare nära Ontario, Ill., där han, såsom ofvan omnämndes, kort efter sin ankomst hit till landet erhöll anställning, erhöll han en aflöning af $10 per månad, af hvilken dock en del skulle utgå in natura. Hustruns betalning för sex månaders ansträngande arbete var — en kalikåkjol! Efter någon tid höjdes deras aflöning, så att

Digitized by Google

mannen erhöll $11 per månad och hustrun $1 per vecka för det hon skötte hushållet, som bestod af fem personer. År 1853 lyckades han erhålla tillfälligt arbete i Galesburg, med $1 och någon gång t. o. m. $1.25 per dag. Bättre lycka mötte dem, då de i Walnut Grove erhöllo anställning vid ett järnvägsbygge, han som arbetare med $1.25 i dagspenning och hon som kokerska för ett arbetslag, med en veckoaflöning af $2.50. Jämte tre andra svenskar köpte de nu ett hus i Galesburg, men detta höll på att blifva samtligas sista jordiska boning, emedan de alla insjuknade i en svår frossa, från

John A. Johnson.

N. P. Johnson.

hvilken de endast långsamt tillfrisknade. Allt ljusnade dock åter för de unga makarna. En förmögen man, som lärt känna deras arbetsduglighet och redliga vandel, erbjöd dem förvaltareskapet vid en nära Galesburg belägen egendom, med en årslön af $230 jämte foder åt en ko och en gris.

Under tiden anlände från brodern i Kansas bref, i hvilka utkomstmöjligheterna därstädes beskrefvos. Makarna beslöto då att resa dit för att där skaffa sig jord och eget hem. Tillika med sin hustru och en året förut född dotter anträdde han den 22 april 1856 från Galesburg resan till västern. Inga järnvägar ledde då ännu till Kansas, icke ens landsvägar. I en s. k. prärieskonare, dragen af två par oxar, in-

Digitized by Google

packade han sina få husgerådssaker, gjorde det bland dem så bekvämt som möjligt för sin hustru och dotter och begaf sig så på väg. "Vägen" mot västern utgjordes endast af den "trail", som mormonerna tio år förut följt under sin flykt från Illinois till Utah, och som under de följande åren trampats af guldsökareskarorna under deras mödosamma vandring mot det i fjärran hägrande California.

Den vanliga stråkvägen mot västern gick genom Lexington, Mo. Slafverivännerna lade där beslag på färjan öfver Missouri-floden, och de, hvilka ej bekände sig gilla slafhandeln, fingo ej komma öfver till Kansas, utan frånröfvades i stället hvad de ägde och misshandlades svårt, ofta med dödlig utgång. De, hvilka undkommo med lifvet, blefvo nödsakade att återvända mot östern. N. P. Johnson synes hafva varit omedveten om dessa faror, då han begaf sig åstad. Tvenne omständigheter gjorde emellertid, att han undgick desamma. Den ena var, att de han sammanträffade med synas hafva tagit för gifvet, att han var slafverivän; den andra, att han kom att passera genom St. Joseph i stället för Lexington. Här slapp han utan svårighet öfver Missouri-floden in i Kansas. Hade det varit i Lexington, hade han säkert blifvit rånad på de $225 i guld han bar på sig och möjligen därtill förlorat lifvet.

Till dess de kommit till Kansas, hade de varit ensamma. Nu sammanträffade de med fyra amerikanska familjer, som voro på väg till Vermillion-dalen, och så fortsatte de tillsammans resan till gränsen af nuvarande Marshall county. Sedan familjen Johnson skilts vid amerikanerna, reste den vidare västerut till Blue River och följde så densamma nedåt för att uppsöka mannens broder. Körandet upp- och nedför de branta kullarna och öfver de många bäckarna var ingalunda lätt, och en afton, då solen började sjunka i väster, blef Johnson orolig, emedan han ej riktigt visste hvar han befann sig eller hvar han skulle taga vägen för att träffa

Digitized by Google

brodern. Till sist lämnade han sin familj, sina oxar och sin prärieskonare och begaf sig ensam utför kullarna ner i dalen. Här upptäckte han på afstånd en liten koja, och någon syntes komma ut därifrån. Denne andre var hans bror. Några ögonblick ännu, och de båda bröderna, som först i sin fagra hembygd vid sjön Jutterns stränder och sedan på Illinois' prärier delat ljuft och ledt, men därefter varit åtskilda, hade härute i vilda västern återfunnit hvarandra. Återseendets glädje låter sig bättre tänkas än beskrifvas.

Den dagen — det var den 22 maj 1856 — glömde de båda bröderna aldrig. Dagen är också märklig i vår svensk-amerikanska historia. Då bosatte sig nämligen den första svenska familjen i Kansas, ehuruväl detta det första svenska samhället i Kansas, som sagdt, räknar sin uppkomst från John A. Johnsons bosättning därstädes föregående år.

Nu gällde det att upptaga kampen mot nybyggarelifvets alla svårigheter, och de båda bröderna gingo till densamma med mod och tillförsikt, med hopp och förtröstan. Deras första omsorg blef att skaffa sig en någorlunda hjälplig bostad, och ett litet stockhus, innehållande endast ett rum, uppfördes. Kampen var desto hårdare som nybyggarna där i trakten voro få och spridda öfver ett stort område. Till en början var det 110 mil aflägsna St. Joseph, Mo., den närmaste handelsplatsen. Dit ledde då ännu ingen ordentlig väg. Längre fram uppstod det lilla samhället Manhattan, som var 20 mil aflägset. Att börja med funnos inom de närmaste 20 milen endast ett par grannar, tvenne amerikanska familjer Randolph och Gardner. Indianerna däremot voro desto talrikare. Då och då tittade de in i den lilla stugan för att låna, tigga eller stjäla. Barnen blefvo därvid så rädda, att de gömde sig bäst de kunde. Till all lycka för de få hvita nybyggarna i trakten voro indianerna härute af ett fredligt sinnelag och gjorde dem aldrig något ondt. Icke heller voro de alla oärliga. Så kom t. ex. en gång en af

Digitized by Google

deras höfdingar tillbaka med — en kattunge, som hans lille son vid ett besök nyss förut stoppat på sig.

De första åren förgingo under oaflåtligt arbete på den i besittning tagna farmens röjande. Bit efter bit af den stora vildmarken lades under plogen. Vackra skördar belönade brödernas möda, och snart rådde i det första svenska nybyggarehemmet i Kansas relativt välstånd. Redan efter tre år, eller 1859, var det första lilla hemmet betaldt och man kunde utan skuldsättning bygga ett nytt stockhus, som var 18 fot långt och 14 fot bredt. Samma år eftersände bröderna sin moder och sju syskon i Sverige, hvilka efter en tid ankommo och med dem upptogo tillvarons kamp i det nya landet.

Det är ett för våra landsmän i Amerika ända från nybyggaretidens första dagar utmärkande drag, att de så snart de fått tak öfver hufvudet börja tänka på att skaffa sig gudstjänstlokal. Så äfven här i det första svenska nybygget i Kansas. Redan i början på 1860-talet köpte de 35 acres jord att bygga kyrka och prästgård på, hvarefter de vidtogo förberedande mått och steg till bildande af församling. Bland invånarna i nybygget funnos fem, som varit medlemmar af pastor T. N. Hasselquists församling i Galesburg. Till denne aktade lärare skrefvo de nu och begärde, att han ville föranstalta om en församlings bildande härute. Till den ändan utsände pastor Hasselquist år 1863 pastor John Johnson från Illinois till Kansas. Under de sex veckor denne vistades här, konfirmerade han fem barn och stiftade i nybygget en luthersk församling, som efter Johnsönernas moder Maria benämndes Mariadahl, ett namn som samtidigt öfvergick på nybygget och som det ännu bär. Församlingens stiftande ägde rum i N. P. Johnsons hem. Den ännu kvarstående kyrkan byggdes 1866. Den kvinna, som gaf nybygget sitt namn, blef den första, som där skördades af döden och nedmyllades i församlingens kyrkogård.

Pastor John Johnson redogjorde i *Hemlandet* för sitt besök

Digitized by Google

i Mariadahl och för detta nybygge. Följden af denna redogörelse blef, att många svenskar i mellanstaterna drogo till Kansas, somliga till Blue River-, andra till Smoky Hill Riverdalen för att där bosätta sig.

Efter några år etablerade sig John A. Johnson på egen hand som jordbrukare, under det att den äldre brodern fortsatte att sköta den af dem gemensamt uppodlade farmen. Detta berodde dock ej på någon brytning mellan bröderna. Tvärtom var förhållandet dem emellan alltid det hjärtligaste. Ville man se sann brödrakärlek, behöfde man blott iakttaga bröderna John A. och N. P. Johnson i Mariadahl.

Framgången följde från början i John A. Johnsons spår. Hans egendom förökades och därmed hans inflytande. Detta i förening med hans mångsidiga begåfning gjorde, att han inom kort blef den ledande mannen i det raskt uppblomstrande samhället, där han på grund af sina inlägg i dess utveckling och sin omutliga redbarhet tillvann sig allas aktning. Hans rykte som en dugande och för allmänna angelägenheter intresserad man spred sig snart vidt omkring, och följden blef, att han först invaldes i countiets styrelse, där han tjänade i tre år, och sedan i statens legislatur, där han var ledamot under åren 1885—86. Till sin politiska trosbekännelse var han republikan. I sin orts ekonomiska lif spelade han i egenskap af bankpresident en framstående roll.

Men äfven för det kyrkliga arbetet var han i likhet med den äldre brodern och släkten i öfrigt varmt intresserad. Han var en bland dem, som stiftat Mariadahl-församlingen, och beklädde sedan inom densamma flera förtroendeposter. Så tjänstgjorde han under en följd af år som kyrkovärd. Kansas-konferensens af Augustana-synoden barnhem, som 1880 öppnades i Mariadahl, ägde i Johnson en varm vän och understödjare. I dess styrelse var han likaledes under en följd af år medlem.

Digitized by Google

Han ägde i Mariadahl jämte en storartad landtegendom ett ståtligt hem, där han öfvade äkta gammaldags svensk gästfrihet. Landsmännen i omnejden bistod han med råd och dåd; ingen hjälpsökande lämnade ohulpen hans hus. Därför blef han också afhållen och älskad i vida kretsar.

I slutet af 1889 råkade han ut för en olyckshändelse, i det att hästarna skenade, då han var ute på en åktur. Han erhöll därvid svåra skador, från hvilka han aldrig blef fullt återställd. På våren 1893 inträdde förlamning, och den 27 juni samma år afsomnade i frid den redlige banbrytaren, efterlämnade minnet af icke blott den förste svensken i Kansas, utan äfven en af de bästa.

Hans varma intresse för svensk-amerikanska allmänna inrättningar kom emellertid först efter hans död fullständigt i dagen. Då man öppnade hans testamente, befanns det nämligen, att han af sin förmögenhet testamenterat ej mindre än omkring $40,000 till läroverk, barnhem och sjukhus. Af denna summa erhöll barnhemmet i Mariadahl omkring $10,000.

Han var den förste svensk-amerikan, som i sitt testamente ihågkommit våra allmänna inrättningar. Det vackra föredöme han därmed gaf har sedan dess följts af flera andra.

John A. Johnson efterlämnade familj. En son till honom är presidenten för det svensk-amerikanska läroverket Luther College i Wahoo, Nebr., pastor O. J. Johnson.

Vi återgå nu till berättelsen om den äldre brodern och hans öden. Sedan upproret i Kansas upphört och territoriet upptagits som stat, utbröt det stora inbördeskriget, och icke ens Kansas kunde undgå att beröras af detsamma. Under första tiden af kriget led östra Kansas mycket af den under namn af "jayhawking" kända irreguliära krigföringen därstädes mellan rebeller tillhörande gränsryttare från Missouri och Arkansas samt unionstrupper. Den märkligaste händelsen under dessa strider var det anfall, som

Digitized by Google

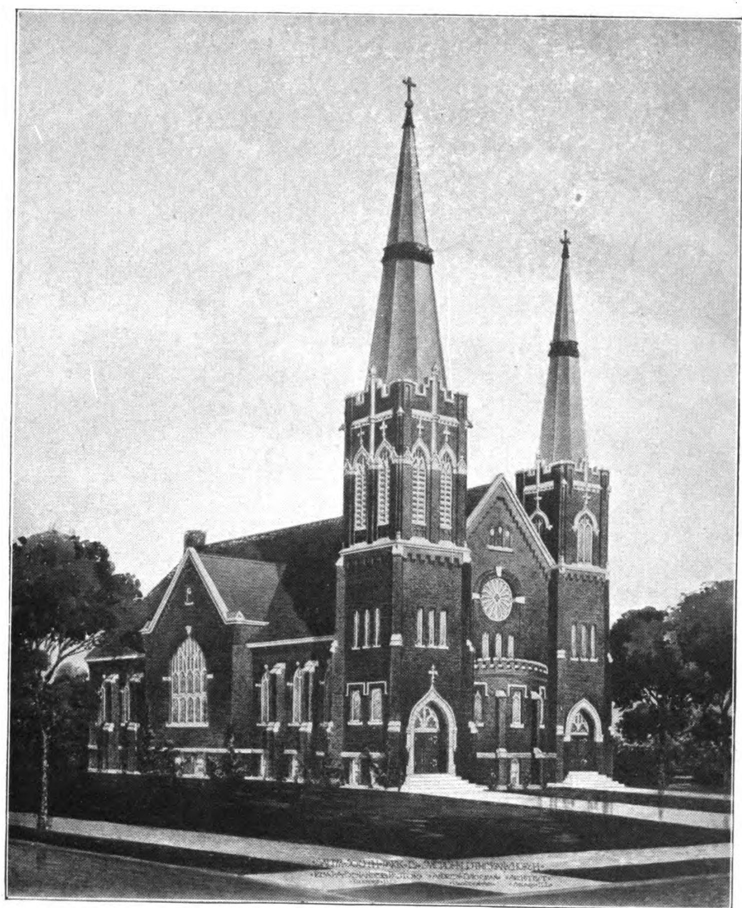
öfverste Quantrell med ett band rebeller den 21 augusti 1863 gjorde mot staden Lawrence, hvarvid många människor förlorade lifvet. Såsom varande icke-slafstat stod Kansas under kriget på unionens och Lincolns sida och bidrog till unionsarméen med inemot 20,000 man.

Äfven till det lugna Mariadahl framträngde krigets dyningar. N. P. Johnson hörsammade 1863 president Lincolns uppmaning till alla rättsinnade medborgare att komma unionen till hjälp och lät inskrifva sig i kompani I af Kansas 13:e infanteriregemente. Han inkallades dock först året därpå i tjänstgöring och lämnade då sin hustru och fyra små barn för att, om så skulle behöfvas, offra sitt lif på adoptivlandets altare. Först fick hans regemente företaga ett tåg mot oroliga indianer, hvilka bortjagades och skingrades. Sedan marscherade regementet till Kansas City för att draga i fält mot rebellgeneralen Sterling Price. Men då denne kort förut kapitulerat, behöfde regementet ej rycka ut, utan hemförlofvades. Kompani I upplöstes i Leavenworth samma år, och N. P. Johnson återvände till sitt lugna nybyggarehem i Blue River-dalen.

Där återupptogs nu arbetet med förnyad ifver, nya tegar lades till de först uppbrutna, och hvad som dittills varit endast ödemark blef af de fem bröderna Johnsons och andra svenska nybyggares starka armar förvandladt till odlad bygd, där rika skördar vajade för sommarens vindar. Bröderna Johnsons arbete välsignades rikligen och de två äldsta blefvo inom kort de mest välmående och, hvad det led, de mest förmögna svenskar i hela bygden.

Det lilla stockhuset n:r 2, uppfördt 1859, fick år 1866 maka åt sig för en ny byggnad, ett stenhus i två våningar och af 34 fots längd och 24 fots bredd, som sedermera försågs med en tillbyggnad af trä. Detta utgjorde allt sedan den ärevördige och af alla aktade nybyggarens och hans familjs hem, där, liksom i broderns, en den mest vidsträckta gästfrihet ut-

Digitized by Google

SVENSK-AMERIKANSK KYRKOARKITEKTUR:
Sv. luth. Salems-kyrkan i Rockford, Ill.

Digitized by Google

Digitized by Google

öfvades. Äfven N. P. Johnson var liksom den yngre brodern en för allmänna angelägenheter varmt intresserad man. Han intresserade sig särskildt för lutherskt kyrkliga angelägenheter och gjorde i sin hemorts svenska kyrkliga arbete värdefulla insatser.

Den 12 april 1902 var en stor högtidsdag i Mariadahl. Då firade nämligen den redlige dannemannen och hans präktiga maka i kretsen af sina barn, barnbarn, talrika släktingar och öfriga vänner sitt guldbröllop. På den dagen skänkte guldbrudgummen stora gåfvor till sina barn, på samma gång han ihågkom läroverken Luther College i Wahoo, Augustana College i Rock Island och Bethany College i Lindsborg med donationer. Detta var emellertid ej enda gången han visade sin frikostighet mot Augustana College och Bethany College. Hans bröder hafva följt exemplet, så att de sammanlagda summor, som läroverken erhållit från denna släkt, äro rätt ansenliga. Icke heller har någon gifvit större gåfvor till barnhemmet i Mariadahl och idakonissanstalten i Omaha än Johnson-släkten. Dessa inrättningar erhöllo nämligen vid ett tillfälle $10,000 hvardera.

Onsdagskvällen den 6 sistlidne september afsomnade i sitt hem utan föregående sjukdom den redlige gamle banbrytaren i den höga åldern af 82 år, nio månader och sex dagar, och hans stoft lades tre dagar senare till griftero vid sidan af hans moders i den kyrkan i Mariadahl omgifvande vackra, af lummiga träd öfverskuggade kyrkogården. Ej blott hela den stora Johnson-släkten, utan hela Mariadahl följde den ädle gamle banbrytaren på hans sista färd. Vemodigt och gripande dallrade den vigda malmens toner ut öfver Blue River-dalen, då dess andre och äldste svenske nybyggare sänktes i grafven. Men hans minne är ett af dem, som ej dö med klockeljudet. Länge skall det tacksamt bevaras i den rika bygd, som till icke ringa del har honom att tacka för sin tillkomst.

Digitized by Google

Vi sakna utrymme för en detaljerad redogörelse för den stora Johnson-släkten. Må det vara nog att erinra om, att många af bröderna Johnsons söner innehafva framstående platser i samhället och gjort det svensk-amerikanska namnet och sitt fosterland heder. Flera äro läkare, professorer eller pastorer. Bland dessa må förutom pastor O. J. Johnson i Wahoo, Nebr., nämnas bröderna Ekblad i West Superior, Wis., och Duluth, Minn., bröderna Christenson i Holton, Mich., och Manhattan, Kans., samt J. J. Richard i Thorsby, Ala. Tre af dem hafva tjänstgjort som skattmästare i tvenne counties.

L. O. Jäderborg i Enterprise.

Denne banbrytare föddes i Järbo socken i Gästrikland den 28 jan. 1829 och utvandrade till Amerika 1855. Med briggen "Maria" lämnade han i sällskap med andra utvandrare Gäfle den 22 juli sistnämnda år. På grund af envis motvind dröjde det hela sex veckor, innan de kommo in i Engelska kanalen. Resan öfver Atlanten tog likaledes sex veckor. Till New York anlände de den 16 oktober.

Efter tre dygns uppehåll i New York anträdde emigrantsällskapet kanalvägen resan till Buffalo, N. Y., och därifrån med järnväg till Chicago. Här började sällskapet skingra sig. De återstående reste till Wataga, Ill., för att därifrån sprida sig åt olika håll. Tre familjer gingo till fots till Andover, där de kvarstannade i omkring en månad, under hvilken tid Jäderborg förrättade sitt första arbete i Amerika, som bestod i att plocka majs. Efter att under den följande vintern ha sysselsatt sig omväxlande med vedhuggning och arbete i en kolgrufva reste han våren 1856 till Galva, Ill., där han i en månads tid var järnvägsarbetare, hvarefter han återvände till Andover, där han å August Larsons & Co:s vagnmakeriverkstad arbetade som smed till i mars 1858.

Digitized by Google

Vid nämnda tid smittades äfven Jäderborg af "Kansas-febern" och anträdde jämte en dr Gran och en del andra svenskar en äfventyrlig färd till det oroliga territoriet i ändamål att vid Salina-floden anlägga en svensk koloni. Färden bar först till Burlington, Ia., därifrån med ångbåt utför Mississippi-floden till St. Louis, Mo., och därifrån vidare uppför Missouri-floden till Kansas City, hvilket tog hela sju dygn. I Kansas City hyrdes hästskjuts för forslande af sällskapets proviant till Fort Riley, Kans. Vägen togs öfver Lawrence, Kans., där de sammanträffade med en öfverste Phillips, som jämte dr Gran synes hafva utgjort kolonistsällskapets ledare. Våren var mycket regnig, hvilket hade till följd öfversvämningar och dåligt väglag. Af denna anledning tog resan från Kansas City till Fort Riley hela två veckor i anspråk. Från Lawrence till Fort Riley följdes den s. k. Santa Fe Trail. I Fort Riley nödgades sällskapet på grund af öfversvämning kvarstanna en vecka. Sedan fortsatte detsamma resan på den af nationalregeringen anlagda vägen till Salina. Härunder fingo dess medlemmar vada öfver mötande bäckar, enär broarna voro bortsköljda.

När sällskapet anländt till Salina, återvände öfverste Phillips och dr Gran till Lawrence. Omkring ett dussin af svenskarna stannade kvar i Salina-trakten för att åt sig utvälja lämplig jord och boningplatser. För att utmärka att de varit där, nedslogo de pålar och anbringade märken. Sedan de i omkring två veckors tid vistats i trakten, tog deras proviant slut, och uppledsna på alltsammans återvände de till Fort Riley. Under färden mellan dessa båda platser voro de i två dygn helt och hållet utan mat.

Kolonistsällskapet synes emellertid efter de senaste veckornas sorgliga erfarenheter ha fått nog af Kansas, och morgonen efter dess ankomst till Fort Riley beslöto dess flesta medlemmar att återvända till Illinois. Jäderborg däremot hade lust

Digitized by Google

att stanna kvar, och han skaffade sig bostad hos en L. B. Perry, som ägde färjan, hvilken förmedlade förbindelsen öfver Kansas-floden. Denne Perry uppsatte åt Jäderborg en smedja, köpte de nödvändiga verktygen och stadde honom i sin tjänst öfver sommaren. På hösten köpte Jäderborg för sommarförtjänsten ej blott två tomter, utan därtill äfven smedjan och verktygen och blef därigenom tills vidare sin egen herre. I oktober erhöll han underrättelse, att en svensk vid namn Swenson — den förut i denna historik nämnde skåningen John Swenson — bodde i Center township, fyra och en half mil nordost om nuvarande Enterprise, och beslöt att gå och hälsa på hos honom och se huru han hade det. Jäderborg kom dit sent på själfva julaftonen och begärde att få nattkvarter, hvilket han också slutligen efter någon öfvertalning fick. Swenson hade då nyligen anländt dit och knappast hunnit komma i ordning. Det stockhus han uppfört åt sig var endast åtta fot i fyrkant, och det var därför ej alls underligt, att han endast motvilligt mottog en gäst. Jäderborg stannade emellertid kvar hos honom till annandag jul och begagnade sig under tiden af tillfället att se sig om en smula i den närmaste omgifningen. Han bestämde sig härunder för ett landstycke och for så tillbaka till Fort Riley, där han fortsatte med att utöfva sitt yrke till på våren 1859, då han i enlighet med bestämmelserna i pre-emption-lagen tog det utsedda jordstycket i besittning. På sommaren flyttade han ditut och uppsatte en liten smedja. Då kol ej fanns i närheten, nödgades han resa en kolmila och själf bränna kol.

Under sommaren bosatte sig i trakten en fransman, som snart började göra alla möjliga tjufstreck. Han stal höns, majs och andra af grannarnas tillhörigheter. De öfriga nybyggarna beslöto att göra en påhälsning i hans jordkula och där anställa husrannsakan. När de kommo dit, stod fransmannen i dörren med bössan i hand och hotade att skjuta enhvar, som vågade närma sig. En af nybyggarna smög sig

Digitized by Google

emellertid på honom och tog från honom bössan, hvarefter han tillika med de öfriga började undersöka jordkulan. Under spisen fanns en håla, och här hade fransmannen gömt de stulna hönsen. Den orätt fångna majsen påträffades i en af hans höstackar. De uppbragta nybyggarna undfägnade sin tjufaktige granne med ett grundligt kok stryk och togo honom därefter med sig till Smoky Hill-floden, där de bestodo honom med en grundlig doppning. Sedan han väl kommit upp från denna, samm han öfver floden och försvann därefter från trakten.

Jäderborgs förtjänst som smed ute på landet var emellertid så liten, att han nödgades återvända till Fort Riley. Under vintern 1859—60 gjorde han ett besök ute på sin farm och verkställde åtskilliga odlingsarbeten, hämtade stockar ur skogen till ett blifvande hus och klöf takspån. I Fort Riley kvarstannade han, till dess inbördeskriget i april 1861 utbröt. I slutet af samma månad tog han anställning som proviantkörare vid Kansas andra kavalleriregemente. Proviantvagnen han körde var förspänd med sex mulåsnor. Regementet med dess tross tog vägen söderut genom Kansas, förbi Council Grove och Emporia, ned till Fort Gypsum å Cherokee-indianernas område, samt därpå in i Arkansas, där regementet därpå fick förrätta spaningstjänst. Första nämnvärda sammandrabbning med fienden ägde rum vid Pea Ridge och den sista vid Prairie Grove, där omkring 200 man stupade. Unionstrupperna kvarstannade på slagfältet öfver natten. Dagen efter befanns det, att rebellerna redan dragit sig undan, hvadan unionstrupperna fingo ensamma begrafva de fallna. Jäderborg följde därefter sin "wagon master" till St. Louis och därefter till Helena, Ark., där han tog anställning som smed i nationalregeringens tjänst. På våren 1862 beordrades han till Fort Scott, Kans., och sedan till Fort Smith, Ark., där han tjänstgjorde som förman i en nationalregeringen tillhörig smedja, med 28 man under sin uppsikt.

Digitized by Google

År 1863 beordrades han åter till Fort Scott och kvarstannade där till krigets slut.

Under den tid han vistades i Fort Scott ryckte rebellgeneralen Sterling Price från Missouri in i Kansas med sin här. Detta var den s. k. "Price Raid". Därvid blefvo alla i regeringens tjänst anställda civila personer inmönstrade i armén och fingo hjälpa till att tillbakaslå anfallet samt drifva general Price och hans trupper utom staten. Under den tid Jäderborg var anställd i regeringens tjänst fick han tillika med de öfriga "civilisterna" exercera två à tre timmar hvarje lördag och erhöll därigenom någon kännedom om militär taktik.

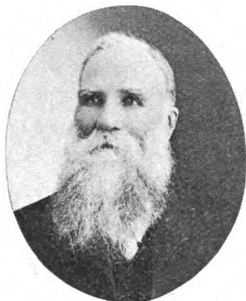
Hösten 1865 köpte han fyra hästar och en vagn och reste därpå vid jultiden från Lawrence ut till sitt jordstycke i Enterprise. Svenskarna P. J. Peterson (se afdelningen om denne) och Isak Broman gjorde honom sällskap. De gräfde allra först en jordkula att bo uti och uppförde så en stockhydda, där de under vintern emellertid sleto mycket ondt till följd af kölden. Våren därpå uppförde Peterson och Broman åt sig egna stockhyddor. Jäderborg planterade nu med spade en del majs, men skörden blef dålig, enär mullvadar åto upp större delen af utsädet, innan det ännu hunnit spira upp. Det utsådda hvetet förtärdes senare af gräshoppor.

Jäderborg bodde under de sju första åren i den ofvannämnda stockhyddan. Nästan alla svenskar, som under 1869—70 anlände till trakten, hade hos honom sitt tillhåll, till dess de hunnit åt sig utse frihemman och gräfva egna jordkulor. "Sedan dess har jag undan för undan odlat, sått, skördat och byggt", skrifver Jäderborg i sin själfbiografi — med sådan framgång, kunna vi tillägga, att hans egendom, som lär omfatta ej mindre än 1,300 acres, år 1909 ansågs vara värd minst $75,000. Hans med taflor och andra konstverk prydda hem, ett vackert stenhus, liknar mera en herre-

Digitized by Google

gård i Sverige än ett farmarehem i Amerika. Jäderborg var under sin krafts dagar den ledande mannen bland svenskarna ej blott i Enterprise, utan i hela Dickinson county.

Denne kraftfulle och framgångsrike nybyggare har alltid hyst ett varmt intresse för den svenska lutherska kyrkliga verksamheten och för våra svensk-amerikanska bildningssträfvanden. Han var med om stiftandet af sv. luth. Bethlehemsförsamlingen i Enterprise år 1879 och tjänstgjorde ända från början under en lång följd af år såsom trusti. Då kyrkan byggdes, bidrog han ensam med en tredjedel af kostnaderna.

L. O. Jäderborg.

Per Froom.

Han skänkte dessutom till densamma orgel och bänkar och tillsläppte det mesta af kostnaderna för ringklockan. Till Bethany College har han under årens lopp skänkt icke obetydliga summor.

Han är gift med Mathilda Johnson, f. den 24 maj 1850 i Pelarne, Småland. Frukten af detta äktenskap är en son, Thure Jäderborg, lärare i piano vid Bethany Colleges konservatorium, samt döttrarna Julia och Lydia.

Per Froom i Vermillion.

Denne "old Swedish settler" var i likhet med Jäderborg gestrike till börden och född i Ockelbo den 21 mars 1825. Han emigrerade till Amerika våren 1855, vistades här till

Digitized by Google

en början i Knox county, Ill., och flyttade till Kansas på våren 1858. Han slog sig då ned i Rock township i Marshall county, invid den västliga grenen af Vermillion-floden. Här upptog han, på sätt pre-emption-lagen föreskref, en kvartssektion regeringsjord och var i hela elfva år den ende svensken i nämnda county.

Före honom lära dock ett par svenskar hafva funnits i countiet. De hade anländt dit ett par tre år före hans ankomst. Den ene skall emellertid ha återvändt till Illinois, hvarifrån han synes ha kommit, den andre tros ha blifvit under en resa till Denver, Colo., tillfångatagen af indianer. Denne svensks förnamn skall ha varit Peter; tillnamnet är däremot okändt. Han ägde något jord i närheten af nämnda countys hufvudort Marysville och hade arrenderat ut den till en dansk familj, som på hösten 1903 ännu kvarbodde på stället, till hvilket den nu erhållit besittningsrätt.

Froom förenade sig 1876 med den två år tidigare stiftade sv. luth. Salem-församlingen i Marshall county samt flyttade 1883 till Vermillion, där han till följd af en olyckshändelse afled den 9 juli 1894. Trots sin svaga hälsa hade han lyckats samla en rätt ansenlig förmögenhet, som tillföll hans änka Netta Froom, emedan makarna voro barnlösa. Hon afled i juni 1906.

En styfson, John Froom, är bosatt i Vermillion.

P. J. Peterson i Lawrence.

Äfven denne svensk kom till Kansas, då detta ännu var territorium och medan oroligheterna därute ännu pågingo. Hans egenhändigt nedtecknade lefnadshistoria, som vi äro lyckliga nog att äga, låter som en äkta äfventyrsroman från den vilda västern.

Men Peterson var med ej endast om äfventyr därute i civi-

Digitized by Google

lisationens dåvarande utkanter. Han var äfven med, då det gällde att pröfva seniga svenska armar på ett stycke vildmark för att utröna, om denna tilläfventyrs kunde bära skörd. Han var också längre fram i tiden med om att ur Colorados berg upphämta det djupt liggande guldet och lyckades af detta erhålla så mycket, att han blef för sin återstående lifstid ekonomiskt oberoende.

Per Josua Peterson föddes den 28 februari 1838 i Rödja, Österby, Sandsjö socken af Jönköpings län och utvandrade 1852 jämte sina föräldrar och sex syskon till Amerika. Resan från Göteborg drog en tid af sju veckor. I Buffalo afled fadern och två af barnen, hvilket gjorde att brodern och de öfriga barnen nödgades kvarstanna därstädes till sent på hösten. Anlända till Chicago afled där en af sönerna. Utom sig af sorg återvände den pröfvade makan, åtföljd af sonen Johannes (sedermera bosatt nära Enterprise, Kans.) till Sverige, hvaremot sonen P. J. och en äldre syster kvarstannade i Amerika.

Den unge smålandssonen fick nu på egen hand begynna lifvets kamp. Men det var ruter i honom, och han lyckades snart erhålla anställning som uppassare hos kapten J. D. Webster, som då var kommendant på Fort Dearborn, beläget nära Chicago-flodens utlopp i Michigan-sjön. Hos honom kvarstannade han i två år. När dessa gått till ända, inträdde han i lära hos en timmerman och var efter tre år utlärd i yrket.

Detta var på försommaren 1858. Kansas, "det blödande Kansas", var då i hvars mans mun, och Peterson intogs af en obetvinglig lust att erfara, huru det förhöll sig därute. I sällskap med en annan ung svensk anträdde han därför en resa till det aflägsna territoriet för att där skaffa sig jord. Resan företogs på järnväg till St. Louis och sedan båtledes uppför Missouri-floden till Wyandotte, Kans. Denna resa tog sju dagar i anspråk. De båda svenskarna tågade därefter

Digitized by Google

till fots öfver Wyandotte- och Delaware-indianreservationerna till Lawrence, Kans., dit de anlände den 10 juni.

Här arbetade Peterson i sitt yrke till följande vår, då han och hans kamrat beslöto sig för att resa vidare för att se sig om.

De byggde en liten roddbåt och begåfvo sig i densamma uppför Kansas-floden till Smoky Hill-floden. Den vid deras sammanflöde nu belägna staden Junction City bestod då ännu af endast några få stockhyddor. Uppför Smoky Hill-floden fortsatte de till den plats, som nu utgör Enterprise, Kans. Här påträffade de de båda förut i denna historik omtalade nybyggarna Jäderborg och Swenson, hvilka då, som vi sett, allaredan utsett åt sig hvar sitt jordstycke. Peterson upptog nu vid Deer Creek, ett litet stycke öster om Enterprise, ett hemman om 160 acres och betalte härför till regeringen $1.25 per acre. Homestead-lagen fanns ej till på den tiden.

På hösten samma år reste Peterson till en vän i Howard county, Mo., och stannade där till 1861, då han återvände till Chicago. År 1863 begaf han sig åter till Kansas och framkom till Lawrence strax efter det den s. k. Quantrell raid ägt rum. Stadens hela affärsdistrikt låg nu i aska, och Peterson fick ett stycke styft göra med att hjälpa till att återuppbygga staden. På hösten samma år tjänstgjorde han som ordonanssergeant i kompani B af Kansas tredje milisregemente, som, äfven det, uppbådats att tillbakaslå det här ofvan omnämnda anfallet af rebellgeneralen Sterling Price.

Vid jultiden 1865 lämnade Peterson, som förut är sagdt, i sällskap med Jäderborg och Broman Lawrence och begaf sig till sin farm i Dickinson county för att uppodla densamma. Hvilka erfarenheter han här gjorde, är äfven förut relateradt.

Hösten 1867 ingick Peterson äktenskap med miss Lavinia Hickey. Påföljande höst reste han på anmodan af general Bankhead ut till Fort Wallace, Kans., för att där uppföra

Digitized by Google

några nya byggnader. Medan familjen vistades därstädes, föddes åt densamma tvillingar, dottern Annie och sonen Wallace, som, vuxen, bosatte sig i Denver, Colo., där han ännu bodde i början af 1903. Vid Fort Wallace fördes på den tiden ett vildt lif. Ingen natt gick förbi, utan att en, stundom tre à fyra personer blefvo ihjälskjutna. Union Pacificbanan sträckte sig då ej längre än till Sheridan, 12 mil öster om Fort Wallace.

På hösten 1869, sedan byggnadsarbetena vid Fort Wallace blifvit fullbordade, återvände Peterson och hans familj till farmen.

P. J. Peterson.

Anders Palm.

Då tidningarna allt emellanåt innehöllo underrättelser om rika guldfynd i Colorado, afreste Peterson ensam på våren 1871 dit. I sällskap med ett par kamrater begaf han sig från Denver mot sydväst, till dess de uppnådde Rio Grande-floden vid nuvarande staden Del Norte. Tjugusju mil sydväst om denna stad hade guld upptäckts hösten förut, och hit begåfvo sig nu de tre svenskarna. Här arbetade Peterson utan ersättning hela sommaren. Guld fanns nog, men ej i betalande kvantitet. Så fortsatte han i tre somrar, äfven sedan de flesta andra öfvergifvit guldlägret. Det var liksom om någonting inom honom hviskat, att här fanns guld i mängd. Och han

Digitized by Google

fortsatte tåligt sitt arbete och erhöll en riklig lön för sin långa möda. Den 13 september 1873 (kom nu och säg, att den 13:e är en olycksdag) upptäckte han nämligen den sedermera så berömda Little Annie-guldgrufvan. Detta namn gaf han grufvan efter sin äldsta dotter, då fyra år gammal.

Nu kom Peterson med ens på grön kvist, eller rättare, han blef en riktig "guldgosse". Ett bolag för fyndets exploaterande bildades, och Peterson blef dess superintendent samt arbetade såsom sådan i flera år. Samtidigt var han fredsdomare.

År 1874, sedan hans hustru aflidit, återvände han till Lawrence med sina tre barn för att bereda dem tillfälle till skolgång, och år 1877 ingick han nytt äktenskap med Mary B. Anderson från Värmland. År 1880 sålde han sin andel i ofvannämnda guldgrufva till ett New York-bolag, som sedan ur densamma utvann guld för flera miljoner dollars värde. År 1903 innehade A. E. Reynolds i Denver aktiemajoriteten i grufvan.

År 1878 inköpte Peterson en half mil nordväst om Lawrence en landtegendom, hvilken han ansenligt upparbetade och på hvilken han till sin död var bosatt. År 1883 besökte han jämte sin maka Sverige.

I sitt andra äktenskap hade han tre söner, Albert, George och Frederick. Sonen i första äktenskapet, J. W. Peterson, är bosatt i San Francisco.

Peterson var, ehuru då ung, en af de personer, som ingingo i sv. luth. Immanuels-församlingen i Chicago vid dess stiftande den 16 januari 1853.

Per Josua Peterson afled på sin vackra landtgård vid Lawrence den 21 mars 1906.

Digitized by Google

Anders Palm i Lawrence.

Denne landsman, den siste i sextetten af märkliga svenska banbrytare i Kansas, var äfven han med om att i slutet af 1850- och början af 1860-talet göra en smula historia därute i rödskinnens, skallerormarnas, cyklonernas, prärieeldarnas och de vilda gränsstridernas mycket omtalade landsändar. Han kom dit i lagom tid för att hinna deltaga i de häftiga lokala bataljerna kort före och efter inbördeskrigets utbrott.

Palm var skåning till börden och född i Killeröd, Billinge socken, den 30 april 1835. Sedan han genomgått ortens folkskola inträdde han i smedlära i Lund och erhöll efter fyra års lärotid af denna stads handtverksförening sitt gesällbref. I juli månad 1856 begaf han sig till Göteborg, där han erhöll anställning vid Lindholmens mekaniska verkstad. Palm och tre andra på samma verkstad anställda arbetare kommo öfverens om att begifva sig till Amerika för att här sätta sig in i de nyaste arbetsmetoderna på det mekaniska området och sedan återvända till Sverige i ändamål att där etablera sig som verkstadsägare. I maj 1857 lämnade de fyra Göteborg med ett norskt segelfatryg vid namn "Uniona". Resan saknade ej sina äfventyr. Sålunda inträffade en eldsvåda ombord, och om sin dödlighet påmindes besättning och passagerare ytterligare därigenom, att ett dödsfall inträffade under resan. Efter fem veckor anlände sällskapet till Boston den 2 juli.

Detta var i de dagar, då det stod och vägde, huruvida territoriet Kansas skulle i unionen upptagas som slafstat eller ej. "Let us go and help make Kansas a free state", var lösen bland den manliga ungdomen i det abolitionistiskt sinnade Boston. Sällskap efter sällskap af äfventyrslystna organiserades och drog mot västern. Palm, som likaledes brann af begär att komma ditut, slöt sig dock ej till några af dessa, utan beslöt att resa ensam för att få tillfälle att bese

Digitized by Google

landet en smula. I april 1858 begaf han sig på väg via New York till Chicago och därifrån till St. Louis. Från denna stad reste han med ångare uppför Missouri-floden till Lexington, där han kvarstannade i två månader och fick tillfälle att något lära känna slafveriväsendets försvarare samt blef vittne till huru negrer såldes som boskap på stadens torg.

Den 27 juli bröt han upp från Lexington och fortsatte med ångbåt resan till Wyandotte, Kans. Efter åtskilliga äfventyr hamnade han slutligen i Lawrence och kvarstannade där i fjorton dagar för att se sig om något, innan han slog sig ned på allvar. Bloomington tycktes vara en ort med framtid för sig. Belägen midt i Douglas county syntes den hafva de bästa utsikterna till att blifva countiets hufvudort. Här beslöt Palm att etablera sig och började i augusti uppföra en smedja och vagnmakeriverkstad. Det hade sig dock icke så lätt att komma i ordning. Timmer, kol, järn och annat, som han behöfde, nödgades han anskaffa långväga ifrån. Tiderna voro emellertid goda, och nybyggare i massa strömmade in, hvadan Palms framtidsutsikter voro rätt ljusa, då han i oktober samma år slog första hammarslaget i sin egen smedja.

Omväxling i hvardagslifvet saknades ingalunda. En dag uppstod i Bloomington ett styfvare slagsmål mellan ett antal slafverivänner och ett d:o slafverimotståndare. Oaktadt omkring 40 skott lossades, blef endast en person, en neger, dödad. Palm hade den sorgliga plikten att vara med om att begrafva honom.

Ej nöjd endast med sin smedja och vagnmakeriverkstad, for Palm år 1859 till Osage county för att anmäla sig till erhållande af ett frihemman om 160 acres. Denna brist på förnöjsamhet straffades i juli samma år därmed, att en cyklon bortsopade både smedjan och vagnmakeriverkstaden. Palm skulle ej varit den sege skåning har var, om han ej genast byggt nya i de förstördas ställe. Två år senare köpte han tredjeparten i Bloomington Saw & Grist Mill, hvars båda

andra ägare voro amerikanerna Hyde och Swain. Men äfven detta framsteg följdes af bakslag. I januari 1862 kom nämligen ett af dessa guerilla-band, på hvilka Kansas' och Missouris gränstrakter på den tiden voro så rika, inföll i Bloomington och förstörde bland annat äfven i grund firman Hyde, Swain & Palms kvarn. Men Palm hade något af gubben Paavos tålamod. I bolag med en A. J. Stokes återuppbyggde han kvarnen, men för att ej ännu en gång blifva utsatt för samma öde sålde han snart sin andel i företaget.

Palm synes nu ha fått nog af framgångar och motgångar i Bloomington och flyttade på hösten år 1862 till Lawrence, där han ingick i bolag med en J. H. Wilder från Massachusetts för tillverkning af jordbruksredskap.

Därmed vidtog ett nytt särdeles intressant kapitel i Palms växlingsrika lefnadssaga, och detta kapitel är knutet vid det märkliga företag, som kallas *"den gamla svenska väderkvarnen i Lawrence."*

På den tiden blåste det minst lika starkt i Kansas som det gör nu. Palm, som ju i Bloomington haft en mindre angenäm erfarenhet af Kansas-blåstens styrka, beslöt att vända sig denna till godo och uppgjorde därför jämte sin kompanjon plan till en väderkvarn med ett maskineri om 80 hästkrafter. Hvad som nu fattades var det erforderliga kapitalet, $10,000, och detta försträcktes af en engelsman vid namn Garrett.

I november 1862 begaf sig Palm till Sverige för att anskaffa tolf i kvarnbyggnad skickliga mekaniker och timmermän. Efter sex månaders vistelse därstädes lämnade han på våren 1863 jämte de tolf arbetarna Malmö för att begifva sig till Amerika. Men äfven nu följdes han af otur, i det att fartyget på Atlanten uppbringades af rebellkryssaren "Alabama" och underkastades en grundlig undersökning, som dock ändades därmed, att fartyget såsom varande tyskt erhöll tillåtelse att fortsätta sin färd. Utan vidare äfventyr ankom far-

Digitized by Google

tyget till New York, och Palm nådde slutligen, själf trettonde, den 15 juni Lawrence.

Den 1 juli påbörjades kvarnbygget med inhemsk ek som

Den gamla svenska väderkvarnen i Lawrence, Kansas.

virke. Arbetet fortskred i lugn och ro till den 21 augusti, då öfverste Quantrells förut i denna historik omnämnda, 300 man starka guerilla-band inföll i Lawrence, nedbrände staden

Digitized by Google

och dödade omkring 180 af dess invånare. Wilder & Palms verkstad samt alla inneliggande, för kvarnen afsedda maskindelar förstördes. Palm och kvarnbyggarna befunno sig vid Quantrells attack inne i Wilders två våningar höga stenbyggnad vid Kentucky street. Denna sökte de öfverfallande sätta eld på, men misslyckades, och Palm och hans arbetare undkommo med lifvet. Sina pengar hade de, då anfallet väntades, nedgräft på bankir Lichens tomt och återupptogo dem efteråt välbehållna.

Efter att med mycket besvär hafva lyckats anskaffa material och åter fått sin väderkvarn uppbyggd fick firman på våren 1864 sin verkstad färdig och kunde i maj taga densamma i anspråk för sitt ändamål. Den hade då i uppförande kostat $9,700. Den var försedd med allt erforderligt maskineri, och på densamma förmaldes såväl majs som hvete. Det befanns emellertid, att dess väldiga vingar utvecklade mer kraft än som behöfdes för malningen, och den praktiske Palm lät därför på våren 1865 såväl rundt omkring kvarnbyggnaden som nära därintill uppföra verkstadslokaler, till hvilka den erforderliga kraften genom ledningar öfverfördes från kvarnen. Senare uppfördes ytterligare två verkstadsbyggnader. Samtliga anläggningarna voro belägna på ett tre acres omfattande område strax väster om staden.

Den nya kvarnen var som sagdt en präktig sådan, och dess make fanns ej i hela Förenta staterna, påstods det. Den var också ej blott stor, utan därtill äfven särdeles sinnrikt inrättad.

Kvarnbyggnaden var åttkantig och fem våningar hög; stenfoten var 40 fot i diameter och hade fyra fot tjocka murar. Den roterande hufven mätte 20 fot i genomskärning. Vingarna mätte ej mindre än 80 fot från spets till spets. Hela öfverbyggnaden var af präktigt inhemskt ekvirke. Äfven takspånen var hemmagjord.

Stenfoten var försedd med genomgång, så att mjölnaren

Digitized by Google

och hans drängar kunde med största lätthet handtera säden och mjölet, något som annars i den tidens kvarnar var någonting ovanligt. Då någon kund kom och mjölnaren råkade befinna sig i någon af de öfre våningarna, behöfde han endast draga i en klocksträng för att varsko mjölnaren. Denne gick då till ett genom hela kvarnen anbragt talrör, med hvars tillhjälp han meddelade sig med kunden utan att behöfva stiga nedför trapporna. En i kvarnen anbragt tabell öfver löpande marknadspriser samt kostnaderna för malningen satte kunden i stånd att genast beräkna, huru mycket han hade att i form af säd eller i kontanter erlägga för mjölnarens besvär. Ett slags uppfordringsverk sänktes ned till farmarens vagn. På detta lassade han sin säd och förmedelst detsamma erhöll han sedan sitt mjöl eller kli. Ända till 20 bushels hvete i timmen kunde kvarnen förmala.

Så stod den bastanta väderkvarnen, byggd af konstförfarna svenska händer, där och viftade med sina jättestora vingar ända till den 31 juli 1885, då den upphörde att tjänstgöra. Men den nedrefs därför ej. Ännu för några år sedan stod den kvar som ett vördnadsvärdt minnesmärke från stadens, statens och svenskheten i Kansas' tidigare dagar.

Efter inbördeskrigets slut inträdde äfven i Kansas lugnare borgerliga förhållanden, och firman Wilder & Palm kunde ansenligt utvidga sin affär. Sålunda öppnade firman år 1867 inne i staden Lawrence engros- och minutaffär med farmredskap, stängseltråd och utsädesfrö. Dess affärsförbindelser sträckte sig öfver hela staten. År 1880 befanns affären hafva antagit sådana proportioner, att den gamla firman ej bekvämt kunde sköta densamma, hvarför den ombildades till ett aktiebolag, benämndt The Lawrence Plow Co. Palm blef det nya bolagets president. Tre års ihållande torka minskade emellertid ansenligt Kansas-farmarnas köpkraft, och firman i fråga stupade den 30 juli 1885. Trots alla motgångar ägde Palm sin sega energi kvar, och i augusti 1886 etablerade han

Digitized by Google

sig åter som redskapshandlare, smed och vagnmakare i Lawrence och dref nu med framgång affären i 13 år eller till i december 1899, då han drog sig tillbaka och slog sig till ro i sitt landtliga hem på kullen nära den gamla väderkvarnen. Vid den dagliga anblicken af denna återkallade han helt säkert i minnet mer än en episod ur sitt flydda, långt ifrån lugna lif. Här bodde den gamle pioniären till sin död, som inträffade den 5 november 1906.

Palm ingick den 4 augusti 1864 äktenskap med Charlotte G. Peterson, som 1899 afled. I detta äktenskap föddes fem barn, af hvilka två lefva, nämligen sonen William L. Palm, advokat i Denver, Colo., och dottern Blenda Palm Reynolds, som bodde hos fadern.

Palm försökte sig äfven som uppfinnare inom redskapsbranschen och innehade ett par patent. I föreningsverksamheten tog han liflig del och organiserade år 1864 The Lawrence Scandinavian Society samt biträdde vid organiserandet af Fraternal Aid Association. Han tillhörde dessutom Ancient Order of United Workmen.

Han deltog på unionisternas sida i slaget vid Big Blue i Missouri den 22—23 oktober 1864, då de till motståndare hade rebellgeneralen Sterling Price och hans styrka. På grund af sitt deltagande i detta slag var Palm medlem af Grand Army of the Republic.

Digitized by Google

Digitized by Google

DÖDSRUNOR

öfver mera bemärkta svensk-amerikaner, hvilka under det senaste året aflidit.

Af A. Schön.

Digitized by Google

Digitized by Google

L. G. SELLSTEDT.

n bland de i fråga om ankomsten tidigaste svenskar i Amerika och den såväl med sänsyn till lefnadsåren som den tid han verkat äldste svensk-amerikanske konstnären var L. G. Sellstedt, som den 4 juni 1911 afled i sitt hem i Buffalo, N. Y., 92 år och en månad gammal. Han bosatte sig i Buffalo redan 1845, sålunda samma år som Erik Jansarnes första utskickade anlände till Amerika, och endast fyra år efter det, att det första svenska nybygget i Amerika på 1800-talet, nybygget Pine Lake i Wisconsin, grundlades. Samma år begynte han egna sig åt konsten. De med säkerhet till namn och yrke kända svenskar, som bosatte sig i Amerika före Sellstedt på 1800-talet, äro jämförelsevis lätt räknade.

Med Sellstedts bortgång ur tiden afslöts en växlingsrik, till en början åtskilligt äfventyrlig lefnadsbana. Denna har han själf tecknat uti sin år 1904 — alltså vid 85 års ålder — utgifna själfbiografi med titeln: "From Forecastle to Academy, Sailor and Artist", ett digert verk på 353 sidor. Ur detta hämta vi följande uppgifter:

Lars Gustaf Sellstedt föddes den 30 april 1819 i Sundsvall, Sverige. Helt tidigt förlorade han sin fader. Om sin moder, hvilken höll honom "i tukt och Herrens förmaning", talar han med största vördnad. Vid tre års ålder fick han lära sig alfabetet, stafva och läsa innantill och två år senare börja sin skolgång i stadens Lancasterskola, där han gjorde goda framsteg, särskildt i skrifning och aritmetik. Studerade sedan i en latinskola för att efter moderns önskan bereda sig för prästämbetet och sändes

Digitized by Google

därefter till gymnasiet i Härnösand, där han studerade i fyra år.

När unge Lars fyllt 11 år, gifte hans moder om sig, och gossens studier afbrötos, enär styffadern tog honom hem för att utbilda honom i praktiska bestyr. Styffadern behandlade honom så hårdt, att han vid 12 års ålder beslöt att lämna hemmet och begifva sig till sjöss. Detta beslut satte han med moderns vetskap i verket. För att göra en lång historia kort må här blott anföras, att han såsom kajutvakt å svenska fartyg besökte Italien, Egypten med flera länder. I hemmet vistades han vintern 1833—34 för åtnjutande af konfirmationsundervisning, hvarefter han åter begaf sig ut i världen.

Han hade hört underbara sägner om landet i väster våg, Amerika, och han beslöt att söka sin lycka där. I juni 1834 tog han åter igen farväl af sin ömt älskade moder, och med tre, fyra riksdaler på fickan som reskassa gaf han sig i väg. Han arbetade sig till fripassage. Han stannade dock icke i land utan begynte ett kringflackande lif till sjöss, besökte Haiti, Cuba och andra öar i Västindien, Afrikas västkust, Pernambuco och Rio Janeiro i Sydamerika och tog sedan anställning å ett amerikanskt krigsfartyg, som kryssade i Stilla hafvet.

År 1840 aflade Sellstedt besök i Europa, vistades följande vinter hos sin moder i Sundsvall och for i juni följande år återigen till Amerika, där han seglade på handelsfartyg mellan Maine och Cuba. År 1842, då han fyllt 23 år, finna vi honom för första gången i Buffalo. Samma år besökte han Chicago, som endast fem år tidigare erhållit stadsrättigheter och som ännu var en obetydlig småstad, om hvilken ingen kunde ens drömma, att den inom femtio år skulle vara en världsstad.

Under sin studietid i Hernösand hade Sellstedt lärt sig teckning, och under sin tjänstgöring på det amerikanska krigsfartyget började han att måla bilder och scener ur sjömanslifvet och rönte häri uppmuntran genom officerarnas loford öfver hans verk. Ännu hade han dock ej hyst någon tanke på att bli artist, utan målade endast till tidsfördrif. Enär navigationen på sommaren 1842 ej var vidare liflig, började han å sjömanshemmet i Buffalo mer flitigt ägna sig åt målning, men ovisst är om han ens nu kommit att bestämma sig för artistbanan, om han ej från ett alldeles oväntadt håll fått en kraftig impuls därtill. På sjömanshemmet sammanträffade han med en då på resor i Amerika stadd ung svensk sjöofficer, Axel Adlersparre (död 1873

Digitized by Google

i Stockholm som kommendör i svenska flottan). Den unge sjöofficeren var konstintresserad och detta desto mer som hans syster Sofia Albertina Adlersparre — efteråt berömd målarinna — sedan hon vid Konstakademien i Stockholm vunnit pris, nu vistades i Paris för att fullborda sina studier. Adlersparre uppmanade ifrigt Sellstedt att utbilda sig till konstnär, något som denne också lofvade, och han utöfvade dessutom genom sitt fina sätt och nobla väsen ett högst välgörande inflytande på den unge norrländske sjögasten, hvars tal och sätt att föra sig — han hade ju med få afbrott i 11 års tid vistats på sjön — voro långt ifrån salongsmässiga.

Sellstedt fortsatte emellertid ännu ett par år sitt sjömanslif men inskränkte nu sina resor till de stora amerikanska insjöarna. Vid jultiden 1845 företog han sin sista resa som sjöman och slog sig därefter på allvar ned i Buffalo, där han våren 1846 började sysselsätta sig med porträttmålning. Han lyckades, ehuru med svårighet, redan från början förtjäna nog att hålla kropp och själ ihop. För sina bästa porträtt kunde han redan nu få $10, andra fick han måla "för bara maten". Det var en svår tid, men allt efter som hans skicklighet steg, ökades beställningarna och därmed äfven priset på taflorna. Äfven på marinmåleri försökte han sig under detta det tidigaste stadiet af sin konstnärsbana.

Sellstedt vann med tiden särskildt rykte som porträttmålare. Bland framstående män, hvilkas porträtt han målat, må nämnas presidenterna Fillmore och Cleveland samt de flesta af New Yorks stormän. Å de utställningar, som anordnades af American Academy of Design, visades nästan alltid taflor från Sellstedts pensel. Akademien kallade honom år 1872 till "associate" och tre år senare till permanent medlem, en enastående utmärkelse för en självlärd man. Så vidt vi ha oss bekant, är han den ende svensk-amerikanske artist, som vederfarits den hedern. Sellstedt var en af grundläggarna af Buffalo Fine Arts Academy.

År 1850 i januari ingick han sitt första äktenskap och flyttade till New York, men återvände snart därifrån till Buffalo, hvarest hans första hustru inom kort afled. Efter en resa till Sverige för att återse sin mor, gifte han sig 1856 för andra gången.

I Buffalo slöt han sig på 1840-talet till den protestantisk-episkopala församlingen och tillhörde densamma till sin död. Hans

Digitized by Google

begrafning firades den 6 juni under stor tillslutning från stadsbefolkningens sida. Samtliga tidningar i staden ägnade den aflidne svensk-amerikanske artisten de vackraste minnesrunor. I en af dessa påpekades att han ej blott var framstående artist, utan tillika god stilist både i bunden och obunden form.

Han efterlämnar som närmast sörjande en dotter och två dottersöner.

PER OLSSON-SEFFER.

Ett i mindre vanlig grad växlingsrikt lif slöts den 29 april 1911 i Mexico, då vetenskapsmannen fil. dr Per Olsson-Seffer föll för mördarehand. Dr Olsson-Seffer var vid tillfället stadd på en järnvägsresa. Vid stationen El Paric, nära Cuernavaca i provinsen Morelos, omkring 70 mil söder om City of Mexico, öfverfölls tåget af en skara beväpnade banditer, som plundrade passagerarna på deras dyrbarheter. Dr Olsson-Seffer blef af banditerna — huruvida de voro rebeller eller ej, är ej bekant — ihjälskjuten och Pullman-vagnens portier, en neger, sårades, hvarjämte flera amerikanska passagerare misshandlades. I ett telegram omtalades, att utom dr Olsson-Seffer blefvo äfven hans japanske tjänare och två mexikaner dödade. De närmare omständigheterna vid mordet äro ej kända, men antagligt är, att Dr Olsson-Seffer satte sig till motvärn och af denna anledning blef skjuten.

Dr Olsson-Seffers lif var, som sades härofvan, ovanligt växlingsrikt. Ehuru endast 37 år gammal, hade han redan hunnit vistas i trenne världsdelar och fått tid att göra sig bemärkt både på vetenskapens och det praktiska lifvets område. Han ägde de rikaste naturliga anlag, men hans oroliga ande gjorde att dessa ej fingo utvecklas harmoniskt. Hans lif företer därför intet samladt resultat utan endast ansatser, af hvilka dock flera äro särdeles vackra.

Per Hjalmar Olsson-Seffer föddes i Ekenäs, Finland, den 15 september 1873, den äldste af 11 syskon. Fadern, Per Olsson, hade från Västra Emtervik — enligt en annan uppgift Sunne — i Värmland, där han var hemmansägare och kommunalordföran-

Digitized by Google

de, år 1870 flyttat till Finland, och bedref där skogsaffärer. Sonen Per genomgick elementarläroverket i Åbo, där han 1892 aflade studentexamen. Han bedref därefter dels i Hälsingfors, dels i Uppsala naturvetenskapliga studier, företrädesvis i botanik, men flyttade år 1899 öfver till London, där han sysslade med något slags affärsverksamhet till året därpå, då han jämte föräldrar och syskon reste till Australien. Här hade han någon tid anställning i regeringens tjänst och sammanskref härunder på uppdrag af premiärministern i provinsen Queensland, sir Robert Philip, arbetet "Queensland, framtidslandet i Australien", hvilket arbete utkom från trycket i Brisbane 1902.

Sistnämnda år lämnade familjen Australien och reste till California, där den bosatte sig. Sonen Per lät nu inskrifva sig som student vid Leland Stanford-universitetet i nämnda stad, där han 1903 blef lärare i botanik och forstvetenskap och där han 1905 tog fil. doktorsgraden med botanik som hufvudämne. Hvad han inom botaniken gjorde till sitt specialstudium vår sanddynernas flora. Efter det han promoverats, blef han ledare af universitetskurserna i systematisk botanik och växtpatologi vid nämnda universitet.

I början af 1906 lämnade han universitetet och tog anställning hos ett bolag, som i Mexico höll på att upparbeta guttaperkaplantager. Senare inträdde han i mexikanska regeringens tjänst som expert i tropisk agrikultur, anlade i Tezonapa en experimentalstation jämte laboratorium, med branschkontor i London, och sökte genom en på engelska och spanska språken utgifven officiell tidskrift, "The American Review of Tropical Culture", sprida kännedom om Mexicos åkerbruksmöjligheter. Under tiden vidtog han för regeringens räkning vidsträckta resor, bland annat till Japan, Ceylon, Europa o. s. v. Förut utnämnd till chef för botaniska sektionen vid jordbruksdepartementet i Mexico, blef han sex veckor före sin död utnämnd till professor i botanik vid det nya nationaluniversitetet i Mexico, det enda i landet. På sina enskilda affärsföretag i Mexico lär han i en hast ha blifvit en förmögen man.

Dr Olsson-Seffer umgicks med stora planer. Han ämnade i höst företaga en resa till Sverige med flera länder och hade planlagt upprättandet af en direkt ångbåtslinje mellan de skandinaviska länderna och Mexico. Linjens ångare skulle till utgångspunkt hafva någon af de större ryska eller finska öster-

Digitized by Google

sjöhamnarna och öfver Köpenhamn, någon svensk hamn samt Lissabon och Oporto förbinda Östersjön med någon af Mexicos hamnar. Såsom generalkonsul för Portugal och väl bevandrad i ryska, finska och skandinaviska samt engelska affärskretsar, trodde han sig skola lyckas. Han ämnade tillika i Sverige verka för anslutning till utställningen i San Francisco 1915. Fastän han haft stor framgång i Mexico, drog honom fosterlandskärleken tillbaka till Sverige och det var hans hopp att i svenska statens tjänst få ägna fosterlandet frukterna af sina många erfarenheter och rön i utlandet. Att han alltid förblef svensk, visade han genom att blifva förste ordförande för det nybildade Svenska sällskapet i Mexico City.

Dr Olsson-Seffer utgaf för någon tid sedan en vetenskaplig afhandling: "Genesis and Development of Sand Formations on Marine Coasts", hvilken afhandling 1910 ingick som nr 7 i serien "Augustana Library Publications". Publikationen, 183 sidor stark, behandlar: Sand Formations in General; Genesis of Development; Sandy Beaches; Dunes; Their Sculptural Forms, Polygenetic Origin of Dune; Complex; Sand Fields near the Coasts; Conditions for Plant Life; Bibliography o. s. v.

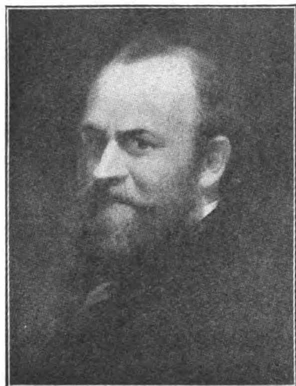
Bland svenskarna i California, ej minst i San Francisco, var han vidt känd och mycket afhållen för sitt älskvärda uppträdande.

Han sörjes närmast af maka i andra giftet, f. Helen Rolph, från San Bernardino i California och dottern Irma, bosatta i Cuernavaca, Mexico, sina åldriga föräldrar, boende i Fruitvale, Oakland, Cal., brodern Ragnar, veterinär i Palo Alto, Cal., Runor, fil. dr vid universitetet i Madison, Wisconsin, Reinar och Ingram i Idaho samt Thor och Helena, minderåriga i föräldrahemmet.

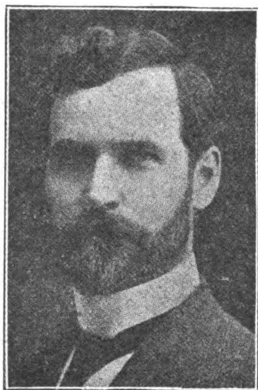
J. EDWARD SWANSTRÖM.

En af vår nationalitets färnämste märkesmän i Amerika var förre presidenten i staden Brooklyns, N. Y., municipalstyrelse, J. Edward Swanström, som den 15 februari 1911 efter några få dagars sjukdom afled i sitt hem i nämnda stad, 57 år gammal.

Digitized by Google

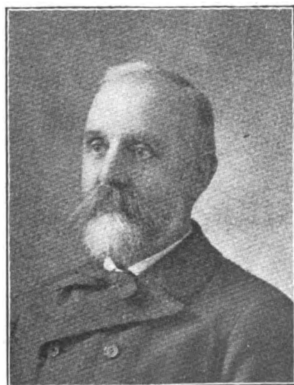
L. G. Sellstedt

Per Olsson-Seffer

J. Edward Swanström

Ludvig Sjöström

Digitized by Google

Digitized by Google

Få af de våra här i landet ha haft en så vidsträckt verkningskrets och nått en så framskjuten lefnadsställning som han.

J. Edward Swanström föddes i Brooklyn den 23 juli 1853 och var son till den på sin tid bland våra landsmän allmänt kände och högt värderade stadsmissionären J. P. Swanström, som kom hit från Sverige på 1840-talet. Sedan Swanström graduerat från publika skolan no. 15, studerade han juridik vid the University of New York och aflade afgångsexamen vid universitetets Law School år 1878 med högsta betygen. De senaste åren af sin studietid hade han varit associerad med advokatfirman Miller, Peet & Opdyke, men etablerade sig efter aflagd juridisk examen som praktiserande advokat. Han visade sig snart vara en skicklig sådan och fick en stor praktik. Särskildt vände sig våra landsmän i staden och omnejd till honom med juridiska uppdrag af olika slag.

Allt från sin studietid var Swanström en varm vän af undervisningsväsendet och invaldes redan på 1880-talet till medlem i dåvarande staden Brooklyns skolstyrelse. Efter ett par år var han den ledande kraften i denna styrelse, och valdes 1894 till dess ordförande samt omvaldes tre gånger å rad, sista gången enhälligt. Vid New Yorks och Brooklyns sammanslagning invaldes han i skolstyrelsen samt korades till styrelsens ordförande. Han var således Greater New Yorks förste skolstyrelseordförande.

Swanström nedlade ett kraftigt och ihärdigt arbete inom skolstyrelsen. Lärarekåren har knappast inom skolstyrelsen haft en varmare och trognare vän än Swanström. Han arbetade oafbrutet för bättre ekonomiska villkor för lärarna och fick äfven glädjen se sina bemödanden krönas med framgång. Läsordningen vid högskolorna var äfven föremål för hans uppmärksamhet. Då han invaldes i skolstyrelsen, fann han, att läsordningen i de nämnda skolorna upptog en mängd onödig detaljundervisning i geografi, historia, aritmetik m. m., på bekostnad af den mera praktiska undervisningen. Han lyckades få införd en praktisk och väl afvägd läsordning. Bland andra åtgärder han lyckades genomdrifva i skolstyrelsen må nämnas uppförande af ett auditorium vid Girls' High School, upprättande af the Manual Training School samt öfverflyttande af the Truant Home från stadsfullmäktiges till skolstyrelsens domvärjo.

Redan tidigt ägnade han sig åt politiken och slöt sig till demo-

Digitized by Google

kraterna i Kings county samt blef inom kort en förtrogen vän till Hugh McLaughlin, som i många år var den demokratiske ledaren i nämnda county. Han associerade sig med reformlägret inom demokratiska partiet, hvilket 1901 understödde Seth Low vid hans val till borgmästare. Det var då af största vikt för "fusion"-valsedeln, att en populär man med de allra bästa kvalifikationer för Borough President-ämbetet uppsattes i Brooklyn, och många rådplägningar höllos, vid hvilka den ene efter den andre föreslogs och förkastades. Till slut föll valet på Swanström, och hans kandidatur godkändes af alla medverkande. Han blef också vald med stor majoritet och var Borough President i Brooklyn 1902 och 1903. Hans styrelse erkändes allmänt hafva varit en "model business administration". Han lyckades åt Brooklyn förvärfva afsevärda anslag, ett år sex miljoner dollars, till gatornas förbättrande. Han utverkade äfven anslag till det första publika badhuset i Brooklyn och var så framgångsrik vid utverkande af anslag för Brooklyn, att Jacob Cantor en gång skämtsamt yttrade: "Det enda, som Swanström inte lyckades få för Brooklyn var New Yorks City Hall, men han måste ha glömt begära den, ty annars hade han nog fått den". Vid sina val af män att fylla ledarplatserna under sig visade Swanström god omdömesförmåga och personkännedom, hvilket visas däraf, att hans val föll på män, som sedan gjort sig bemärkta inom olika områden. Hans Commissioner of Public Works, William C. Redfield, valdes, ehuru demokrat, i ett starkt republikanskt distrikt till kongressman. Hans Superintendent of Buildings, William M. Calder, var den enda republikan, som hösten 1910 invaldes i kongressen från Brooklyn. Hans Deputy Commissioner of Public Works, Otto Kempner, har utsetts till Chief Magistrate för Brooklyn af borgmästare Gaynor. Flera andra exempel kunde anföras, men utrymmet tillåter det ej.

Swanström var lifligt intresserad i allt, som rörde Brooklyns bästa. Han var en af de första ifrarna för en underjordisk järnväg i Brooklyn och var medlem af den kommitté från the Manufacturers' Association, som 1902 uppgjorde förslag till en järnväg under 4th ave. ner till Fort Hamilton och därifrån till Staten Island.

Sedan han afgått från Borough President-ämbetet blef han president i the Home Trust Comany, men afgick efter en tid från denna post för att kunna mera ägna sig åt sin praktik som advokat.

Digitized by Google

Att en sådan förmåga som Swanströms skulle tagas i anspråk af korporationer och bolag säger sig själft. När the Equitable Life Assurance Society efter undersökningen af lifförsäkringsbolagens affärer omorganiserades, valdes han till medlem af direktionen. Han var en aktiv medlem af the Transportation Reform League, president i the Brooklyn Transit Committee, president i the Citizens' Central League, medlem i direktionerna för the Home Trust Company, the People's National Fire Insurance Company, the Kentucky River Coal and Timber Company, the People's Surety Company, the Kings County Mortgage Company, the Arkansas Valley Sugar Beet Company, the Cosmopolitan Land Company, medlem i the Board of Managers of the Long Island State Hospital samt Trustee of Adelphi College.

Han var medlem af direktionen för Svenska Hospitalet och Svenska Inbördes Hjälpföreningen Skandias juridiska ombud. Han tillhörde en tid American-Scandinavian Society och presiderade vid den stora minnesgudstjänst öfver guvernör John A. Johnson, som hölls på nämnda förenings föranstaltande.

Swanström sörjes närmast af efterlefvande maka, dottern mrs Walter H. Winter, sonen Arthur samt en syster mrs Peter Bjurberg.

LUDVIG SJÖSTRÖM.

Till flera tusen uppgå säkerligen de landsmän här i Amerika, som i mindre skala idka industriell verksamhet af något slag. Hundratals af de våra äro ägare till och chefer för medelstora industriella anläggningar. Däremot torde det vara ett försvinnande fåtal svensk-amerikaner, som idka storindustri i egentlig mening. En af dessa få var föremålet för denna runa. Ludvig Sjöström, som den 18 november 1910 afled i sitt hem Marielund i Miami i Florida, var nämligen en af staten Massachusetts större färgeri- och väfveriägare och gaf med sitt färgeri- och väfverietablissement uppslaget till en ännu större svensk-amerikansk industriell anläggning, som torde vara en af de större inom sin bransch i de östra staterna.

Ludvig Sjöström föddes den 18 mars 1831 i Kristianstad, där

Digitized by Google

fadern, Gustaf Sjöström, innehade en klädesfabrik, den första i sitt slag i Skåne. Efter att hafva genomgått elementarläroverket i sin födelsestad dimitterades den unge Ludvig till Lund, där han år 1850 aflade studentexamen. Han inskrefs därpå vid Teknologiska institutet i Stockholm, där han utexaminerades 1853.

Kort därefter erhöll Sjöström plats som föreståndare för Ahlerströms klädesfabrik i Södertälje, tills han 1857 öfvertog sin faders fabrik, som då flyttats från Kristianstad till Strömfors. Fabriken förstördes 1861 af eldsvåda, och Sjöström, som gift sig den 1 juli 1857, flyttade med sin familj till Hjo, där han idkade färgeri, bomullsgarnshandel och väfveri till år 1867, då affären såldes och han gjorde en resa till utställningen i Paris. På hemvägen till Sverige träffade Sjöström i Hamburg en sin hustrus kusin, som efter ett besök i Sverige befann sig på återresa till Amerika, där han förut vistats flera år. Resultatet af detta sammanträffande blef, att Sjöström följde med till New York. Under några månader reste han omkring i staterna New York, Pennsylvania och Ohio, samt därifrån till Montreal och Quebec i Canada. Sir George Stephen var just då intresserad för byggandet af en stor klädesfabrik, Poton Mfg. Co., i Sherbrooke, Quebec, och där erhöll Sjöström en anställning, som han innehade i 13 år. Sedan, 1880, anlade han Lawrence Dye Works i Lawrence, Mass., och utvidgade senare fabriken med ett väfveri för yllevaror.

Detta företag ledde han med stor framgång till år 1897, då han öfverlämnade fabrikens ledning åt sina söner. En af dessa, Ivar Sjöström, blef dess chef. Under hans ledning omorganiserades nyligen affären till ett aktiebolag, The United States Worsted Co., med stort kapital. Detta bolag har i hög grad utvidgat den en gång af den äldre Sjöström grundlagda rörelsen och har i sin tjänst ett stort antal arbetare.

Ludvig Sjöström var en äkta, genomhederlig svensk och förvärfvade sig aktning hos alla, som han genom affärer eller socialt kom i beröring med. Han deltog under den tid han bodde i Lawrence med stort intresse i det svenska föreningslifvet i Boston och var hedersmedlem af Svenska föreningen Vega samt sångkörerna Svenska Gleeklubben och Harmoni.

Af Svenska Gleeklubben i Brooklyn, N. Y., var han äfven hedersledamot.

För några år sedan bosatte sig Sjöström och hans fru jämte

Digitized by Google

dottern, mrs Gunilla Lowe, och sonen Harald i Florida, där han slog sig i ro i Miami. Ej långt därifrån ligger ett vidsträckt landområde, som inköptes af Sjöström och odlades för plantering af ananas, tomater och dylikt, som sändes till försäljning i östra staterna. Dessa anläggningar ställdes senare på aktier i bolaget American Fruit Company, hvars president Ludvig Sjöström var.

Sjöströms änka, Maria C. E. Norelius, är dotter till komministern Otto Norelius och föddes i Nacka prästgård vid Stockholm den 27 augusti 1837. Det lyckliga äktenskapet välsignades med fem söner och tre döttrar.

En systerson till Sjöström är svenske vice konsuln i Boston, Birger Rosentwist.

BERNDT ANDERSON.

Den äldste svenske tidningsmannen i Amerika i fråga om lefnads- men ej tjänsteår, red. Berndt Anderson vid *Minnesota Stats Tidning* i St. Paul, Minn., afled fredagen den 24 februari 1911 uti sitt hem i nämnda stad efter fyllda 70½ år. Dödsorsaken var kräfta i luftstrupen, hvilken började den 1 januari och inom kort tog en så svår vändning, att läkarna uppgåfvo hoppet om förbättring.

Med honom gick en dugande, plikttrogen och samvetsgrann tidningsman ur tiden, men äfven en ädel personlighet, hvilken med afseende på sin rika begåfning, humanistiska bildning och gedigna kunskaper var hufvudet högre än de flesta på de områden, där han fick nedlägga största delen af sin lifsverksamhet. Begåfning och ovanliga kunskaper i förening med en helgjuten karaktär gjorde honom bemärkt, hvar han framträdde, och helt säkert skulle han ha kommit att intaga mera framstående platser, hvartill hans kunskaper gåfvo de bästa förutsättningar, om han drifvits af äregirighet, hvilken dock i det hela var nästan främmande för hans lifsåskådning. Han var nästan till sällsynthet trogen på den post, som han innehade, och lät icke locka sig därifrån, hvilka förespeglingar än användes i detta afseende, säger hans biograf i nämnda tidning, redaktör O. P. Ohlson.

Digitized by Google

Berndt Andersons lefnadssaga lyder i korthet som följer: Han föddes den 2 augusti 1840 i Lund, Sverige, där fadern var rådman och domare. Studerade vid Lunds allmänna läroverk och aflade studentexamen vid universitetet i nämnda stad. Vid det senare studerade han sedan ett par år kemi och fysik i ändamål att med dem som hufvudämne taga fil. doktorsgraden, en plan, som dock ej kom till utförande.

Under åren 1865—73 var Anderson anställd vid kongl. civildepartementets kansli i Stockholm och tjänstgjorde tillika under flera riksdagar som kopist i riksdagens kansli. Under några därpå följande år studerade han naturvetenskaperna, företrädesvis kemi, i Danmark och Tyskland.

Till Amerika kom han år 1881. Efter omkring två månaders vistelse i New York och Chicago anlände han på hösten samma år till St. Paul. Hans första anställning blef här såsom biträdande redaktör och korrekturläsare vid *Minnesota Stats Tidning*, som af den samma år till generalkonsul i Kalkutta utnämnde öfverste Hans Mattson sålts till utgifvarna af *Skaffaren* i St. Paul, men fortfor att utgifvas såsom särskild tidning från Minneapolis. På våren 1882 blef *Minnesota Stats Tidning* sammanslagen med *Skaffaren* och flyttades till St. Paul, hvarvid Anderson följde med och tjänstgjorde som biträdande redaktör, först under Aron Edströms och sedan Herman Stockenströms hufvudredaktörskap till år 1884, då han efter nämnda herrars utträde ur redaktionen blef *Skaffaren och Minnesota Stats Tidnings* hufvudredaktör.

Såsom sådan tjänstgjorde han till år 1893, då han af dåvarande guvernören Knute Nelson utnämndes till statens mejerikommissarie, en befattning, som han beklädde i sex år. Han var den förste svensk i Minnesota, som utnämndes till chef för ett statsdepartement. Anderson, som var till sin politiska trosbekännelse republikan, hade dessförinnan tagit en liflig del i statens politiska lif, och utnämningen kom därför som ett välförtjänt erkännande af hans värdefulla insatser.

Under den tid, Anderson innehade ofvannämnda ämbete, hade han icke uppgifvit sin förbindelse med *Minnesota Stats Tidning*. Ehuru han under tiden icke kunde vara dess redaktör, var han dock en regelbunden medarbetare i densamma, och hans bidrag ingingo lika regelbundet i tidningen. Sedan han afgått från sitt ämbete i statens tjänst, återgick han till tidningsarbetet, men

Digitized by Google

befriades under senare åren från omsorgen om den redaktionella afdelningen, till hvilken han endast i enstaka fall lämnade bidrag.

Anderson var från 1882 medlem af Första sv. luth. församlingen i St. Paul och deltog under sin krafts dagar med intresse i den kyrkliga verksamheten.

Sedan 1870 var redaktör Anderson förenad i ett lyckligt äktenskap med Emma Wilhelmina Yhnell, som nu jämte 5 barn sörja den aflidnes bortgång. Dessa senare äro: döttrarna Hildur, modist i St. Paul, Sigrid, gift med hamnuppbördsmannen Ivar Olson i Karlstad, Sverige, sönerna Axel, medlem af St. Pauls brandkår, Carl Gustaf, arkitekt i New York, och Folke, järnvägsman. Den bortgångne lämnar efter sig en broder i Sverige.

JOSEF HAGSTRÖM.

Tacksägelsedagen i fjol — torsdagen den 24 november 1910 — bortrycktes genom olyckshändelse en landsman, som, ehuru han ej nått mer än medelåldern, redan hunnit göra en vacker insats i Svensk-Amerikas offentliga lif. Denne landsman var professor Josef Hagström i Brooklyn, N. Y. Professor Hagström var ej endast framstående sångare och musiker, han var därjämte erkändt skicklig sång- och musiklärare och hade med framgång försökt sig som kompositör. Hans alltför tidiga bortgång måste få anses som en stor förlust för Svensk-Amerikas musiklif.

Josef Leander Hagström föddes den 27 februari 1862 i Stockholm. Han studerade vid Norrköpings högre elementarläroverk och ämnade därpå utbilda sig till skollärare. Hans håg för sång och musik tog dock snart öfverhand, och så bar det af till Musikaliska akademien i Stockholm, hvarifrån han utexaminerades med högsta betyg i kyrkosång och harmoni 1886. Det var hans mening, då han ingick vid akademien, att efter afslutad kurs skaffa sig plats som organist, men i stället styrde han kosan till Amerika 1887 och slog sig ner i Brooklyn. Med undantag af några år tillhörde han sedan den svenska kolonien därstädes, inom hvilkens sång- och musiklif han tog en synnerligen framstående del.

Digitized by Google

Under skilda perioder var han ledare för goodtemplarsångföreningen Verdandi, som sedan ombildades till Svithiod, Amatörklubben, Sångföreningen Svea, Svenska Gleeklubben, Skand. Arbetaresångföreningen, Sångföreningen Blå Bandet, sångkören i Första svenska baptistkyrkan, Nordmændenes Sangforening samt i tolf år lärare i sång och musik vid Upsala College. Vid sitt frånfälle var han sedan tre år tillbaka dirigent för Svenska Sångföreningen Lyran i New York, hvars förste ledare han var 1889 och 1890, och Concordia Male Quintette i Brooklyn samt lärare och körledare vid Upsala Colleges nyligen upprättade musikskola, Upsala Conservatory of Music, därstädes. Han gaf dessutom lektioner i sång och pianospelning och hade som privatlärare ett stort antal elever. I sex år, från 1900 till 1906, var han lärare i sång och musik vid Chicora College i Greenville, S. C., hvarifrån han medförde de amplaste vitsord. Men det var ej endast som sångare, han gjorde sig bemärkt. Han spelade äfven med skicklighet och känsla såväl piano som orgel. Han var en utmärkt körledare och lärare, alltid punktlig och alltid intresserad samt förstod konsten att meddela åt dem, som stodo under hans ledning, något af den entusiasm för sång och musik, som bodde hos honom själf.

Oaktadt sitt trägna arbete som dirigent och lärare hann han dock med ett självständigt arbete på musikens område. Han komponerade flere stycken, hvilka man rätt ofta får höra, samt arrangerade många kompositioner för kvartett. Af hans tonskapelser torde "Fiskarvalsen" vara den, som gjort hans namn mest kändt ej blott här i landet, utan äfven i Sverige, där stycket sjöngs af Sverigekören 1910 och gjorde stormande lycka samt inom kort blef mycket populärt öfverallt i det gamla fosterlandet.

Den olyckshändelse, hvarigenom prof. Hagström omkom, tillgick som följer: Prof. Hagström hade ofvannämnda dag tillika med en landsman, Bernhard Blomquist, och två tyskar, Harry Hopper och Louis Kester, med sin motorbåt "Sandra" företagit en fisketur till en plats i hafsbandet utanför Brooklyn. På hemvägen frampå e. m. fylldes motorbåten af en störtsjö, hvarvid dess fyra passagerare spolades öfverbord. De båda tyskarna försvunno så godt som genast i vågorna; prof. Hagström och hr Blomquist däremot lyckades hålla sig uppe till dess hjälp anlände. Den senare hade nog krafter kvar att hålla fast i den utkastade räddningslinan och drogs så ombord samt repade sig

Digitized by Google

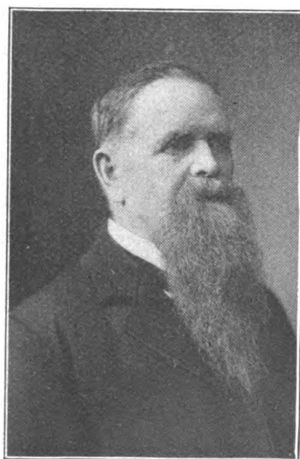
Berndt Anderson

Josef Hagström

Nils Frykman

Samuel Anderson

Digitized by Google

Digitized by Google

så småningom; den förre däremot var efter kampen med vågorna så utmattad, att han släppte taget och fick med en båtshake dragas ombord. Han var då ännu vid lif, men afled efter en kort stund. Efter hvad det senare visade sig, hade under hans kamp för lifvet en blodåder sprungit, och var det detta som påskyndade döden.

Hans begrafning firades söndagen den 27 november under ofantlig tillslutning från allmänhetens sida och blef, som man kunde vänta, en af de allra största, som dittills förekommit inom den svenska kolonien i Brooklyn.

Prof. Hagström efterlämnar änka, född Johanneson, med hvilken han sedan 1885 var förenad i ett lyckligt äktenskap, åldriga föräldrar, fyra bröder och två systrar samt andra släktingar.

NILS FRYKMAN.

En af Svenska Missionsförbundets i Amerika ledande män och mest framstående predikanter, pastor Nils Frykman, afled den 30 mars 1911 i sitt hem i Minneapolis, 68 år och några månader gammal. Med pastor Frykman förlorade Missionsförbundet tillika en af sina allra främsta andliga poeter. Såsom sådan gjorde han sig bemärkt i frikyrkliga kretsar redan i Sverige och fortsatte efter sin ankomst till Amerika med framgång sitt poetiska författareskap. Många äro de andliga sånger, Frykman författat.

Nils Frykman föddes i Sunne socken i Värmland den 20 okt. 1842. Föräldrarna voro nämndemannen Lars Larsson och hans hustru Kerstin Olsdotter. Nils var en tystlåten och läraktig yngling, hvars håg redan tidigt stod åt lärarekallet. Sin önskan att bli lärare fick han också uppfylld. Han inskrefs nämligen vid Karlstads folkskollärareseminarium, hvarifrån han sedan några och tjugu år gammal, utexaminerades. Efter att under en kortare tid ha innehaft lärarebefattning först i Grums socken i sin födelseprovins, därefter i Norrköping, tillträdde han år 1875 i sin hembygd Sunne en folkskollärarebefattning, hvilken han innehade under åtta års tid.

Under åren 1876 och 1877 gingo stora andliga väckelser fram öfver en stor del af Sverige. Icke minst kraftig var denna väc-

Digitized by Google

kelse i Värmland, och Frykman, som redan vid 20 års ålder blifvit omvänd, blef snart en af de mest verksamma i dessa stora andliga rörelser i sin födelseprovins. Om hvardagarna tjänstgjorde han i sin skola, om kvällarna och söndagarna var han ute i bygden och predikade och sjöng. Han begynte nu författa sånger, till hvilka han själf komponerade musiken eller ock från annat håll lånade sådan. Dessa hans sånger slogo genast an på folket, och det dröjde ej länge, innan man hörde dem sjungas ej blott i Värmland, utan i hela Sverige.

Den nu nämnda andliga rörelsen gick emellertid i separatismens tecken, de troende ville ingenting ha att skaffa med kyrkan, och bland yttringarna af deras separatism var, att de firade nattvarden för sig själfva. I detta nattvardsfirande deltog äfven Frykman, hvilket ådrog honom en varning från skolrådet "för afvikelse i läran och separation från kyrkan". Varningen stadfästes af domkapitlet, men upphäfdes af kongl. maj:t. Frykman, som sålunda sett att det gick an att vara svenska kyrkans tjänare — folkskollärarna i Sverige betraktades ju ännu på den tiden hufvudsakligast som sådana — och separatist på samma gång, lät nu en lekman döpa ett af sina barn. Detta ådrog honom ny varning af skolrådet, äfven denna varning stadfästes af domkapitlet, och målet gick liksom det förra till kungs. Men äfven nu upphäfde kongl. maj:t varningen. En vänlig föreställning borde hafva varit nog, ansåg regeringen.

Hellre än att föra en ojämn strid med kyrkoråd och domkapitel, begärde Frykman efter åtta års tjänstgöring i hembygden afsked från sin befattning, hvilket han också erhöll jämte berömmande vitsord om sin stora lärareskicklighet och sin kristliga vandel.

Han beslöt nu att ägna sig helt åt den waldenströmska rörelsens främjande och inträdde därför år 1883 i Värmlands Ansgarii-förenings tjänst, i hvilken han som predikant verkade till år 1888. Sistnämnda år utvandrade han till Amerika, där hans första verksamhetsfält blef Tabernakel-församlingen på söder i Chicago. Efter ett par års vistelse därstädes antog han kallelse till de svensk-amerikanska missionsförsamlingarna i Salem, Lundby, Lake Florida, Frank Lake och West Lake i Minnesota, hvilkas lärare han var till för några år sedan, då han drog sig tillbaka och bosatte sig i Minneapolis.

I Svenska Missionsförbundets i Amerika verksamhet tog han aktiv del ända från sin hitkomst. Under många år var han

Digitized by Google

dess vice ordförande samt dessutom ordförande i dess license-kommitté. I Nordvästerns predikantförening var han också i många år ordförande.

Tillsammans med professorerna David Nyvall och A. Mellander utarbetade han ett slags katekes med titeln "Kristlig troslära", som funnit vidsträckt användning i Missionsförbundets bibelskolor. Hans sista arbete bestod uti att han som ordförande i den af förbundet tillsatta sångbokskommittéen jämte hr A. L. Skoog redigerade förbundets sångbok. I denna samt i "Sions-Harpan" återfinnas många af hans sånger, och dessa betraktas af de svenska missionsvännerna i Amerika som ett dyrbart arf.

Närmast sörjes han af maka, f. Betty Jonsson, samt åtta söner och två döttrar. En af sönerna, pastor Gustaf Frykman, är redaktör för de svenska missionsvännernas i nordvästern organ, *Veckobladet* i Minneapolis. En broder till honom är Augustana-pastorn Magnus Frykman i Gibson City, Ill.

SAMUEL ANDERSON.

Med Samuel Anderson, som den 28 september 1911 afled i sitt hem i Chicago, bortgick ej blott en af Augustana-synodens mest verksamma och framstående lekmän, utan tillika en af Svensk-Amerikas mest varmhjärtade människovänner. Hans arbete i den svensk-amerikanska välgörenhetens tjänst samt vidare den omständigheten, att han som uppfinnare kom att spela en ingalunda obetydlig roll inom en af Amerikas viktigaste industrigrenar, äro skälen till, att vi här ägna honom en minnesruna.

Samuel Anderson föddes i Landa socken i Halland den 14 aug. 1840. Föräldrarna voro landtbrukaren Anders Anderson och dennes maka. Sonen bevistade i sin hemsocken folkskolan, konfirmerades och sattes så i snickarelära. Nära tjugu år gammal utvandrade han våren 1870 till Amerika och reste omedelbart till Chicago, där han hos margarinfabriksfirman Braun & Fitts erhöll anställning som snickare.

Kort därefter uppfann Samuel Anderson ett nytt sätt för beredning af margarin, hvarigenom denne vara ej blott i betydlig

Digitized by Google

mån förbättrades, utan därjämte gjordes mera inkomstbringande för tillverkarna. Detta tillvann honom en välförtjänt och särdeles lönande anställning som fabriksföreståndare hos firman i fråga. Denna befattning innehade han till 1904. I hundradevis kunna de säkert räknas, de landsmän, hvilka under alla dessa år genom Samuel Anderson erhöllo anställning hos firman. Han ansåg det som sin plikt att skaffa i främsta rummet svenskar arbete, och för sina arbetare var han lika öm och omtänksam som en god far är för sina söner.

Sistnämnda år lämnade han ofvannämnda firmas tjänst och tog anställning som fabriksföreståndare hos en liknande, nämligen margarinfabriksfirman George P. Braun & Co. Här kvarstannade han i fyra års tid eller till 1908, då han drog sig tillbaka.

Hvilken betydelse Samuel Andersons uppfinning hade för firman Braun & Fitts och för margarinindustrien i allmänhet, inses lätt, då man får veta, att under den tid han var anställd hos firman, tillverkade denna ej mindre än omkring två miljoner pounds margarin i månaden. Följden af hans uppfinning blef naturligtvis, att andra margarintillverkare nödgades förbättra sin vara för att kunna uthärda konkurrensen. Samuel Anderson åtnjöt ej blott lön utan därjämte vackra royalties på tillverkningen, något som gjorde, att hans årsinkomster voro rätt aktningsvärda. Mången annan i hans ställning skulle antingen ha girigt samlat på hög, hvad han förtjänade, eller ock slösat sina penningar på själfviska och ovärdiga syften. Icke så med Samuel Anderson. Han var lifligt medveten om sina förpliktelser mot det allmänna och använde en icke ringa del af sina årsinkomster till främjande af den svensk-amerikanska kyrkliga och uppfostringsverksamheten samt för välgörande ändamål. En åldrig landsman, som kände honom särdeles väl, omtalar, att Samuel Anderson en gång till honom yttrat följande: "Det mesta jag har skall jag ge bort medan jag lefver, så att jag vet att penningarna blifva till nytta". Och denna föresats synes han också ha hållit.

Redan kort efter sin ankomst till Chicago förenade han sig med sv. luth. Immanuels-församlingen och kom snart att inom denna intaga ett framstående rum. Sålunda var han medlem af den direktion, som återuppförde Immanuels-kyrkan efter den stora branden den 9 oktober 1871. Kort därefter valdes han till diakon och tjänstgjorde såsom sådan i sammanlagdt 32 år. Han var äfven en nitisk medlem af församlingens traktatföre-

Digitized by Google

ning och påbörjade som sådan de söndagsskolor i Lake View, Humboldt Park och på sydvästsidan, som sedan växte ut till resp. Trefaldighets-, Sarons- och Zions-församlingarna.

Hans förmåga och intresse togos i anspråk äfven af samfundets allmänna inrättningar. Sålunda var han från 1886 till sin död ledamot af Augustana Hospitals direktion samt sedan flera år tillbaka medlem af styrelsen för Augustana College, af Illinois-konferensens verkställande kommitté samt af direktionen för lutherska Israelsmissionen i Chicago. I samtliga dessa styrelser liksom i kyrkostyrelsen nedlade han ett godt arbete. I barnhems- och ålderdomshemsverksamheten inom samfundet tog han den verksammaste del. För den inre och yttre missionen nitälskade han varmt och understödde äfven denna frikostigt.

Hans sant kristliga sinne kom dock kanske allra bäst till synes i hans förhållande till de fattiga och olyckliga. Dessa tog han sig städse an, hjälpte och uppmuntrade. Stor var den välgörenhet han utöfvade inom sin församling och i dess grannskap; men den sträckte sig längre än så. Under en lång följd af år besökte han regelbundet countiets fattighus i Dunning för att samtala med i synnerhet de svenska hjonen därstädes och räcka dem religionens tröst i deras nog så sorgliga belägenhet. Han lät därvid alltid de vänliga orden åtföljas af en penningegåfva. Många voro de landsmän, som hos honom sökte råd och hjälp, och aldrig behöfde någon lämna honom ohulpen.

För församlingens pastorer, först dr Erland Carlsson och sedan dr C. A. Evald, var han i församlingsarbetet ett kraftigt stöd. Särskildt mellan honom och den sistnämnde rådde ett innerligt förhållande, och dr Evald plägade kalla Samuel Anderson "sin Jonathan". Själf en fridens man, kände han sig mäktigt dragen till sin hjärtegode, fridsamme diakon.

Samuel Anderson var en reslig, ståtlig man af omkring sex fots längd, bredaxlad och med en liten ansats till korpulens. På den väl proportionerade kroppen satt ett välformadt, vackert hufvud, hvars ansikte utmärkte sig för sina regelbundna drag. Pannan var bred och hög, näsan rak. Håret var ljust till färgen, och det väl vårdade skägget — mustascher och långt hakskägg — likaså. Hela gestalten var sådan man föreställer sig en vikingahöfdings. Det enda, som motsade vikingabilden, var ögonen. Dessa voro nämligen milda som ett barns och förrådde tydligt den hjärtegodhet, som städse utmärkte deras ägare.

Digitized by Google

Samuel Anderson var tvenne gånger gift. Hans första maka, Maria Gustava Anderson, afled 1878. Påföljande år ingick han äktenskap med Ida Louisa Anderson från Södra Ljunga i Småland och sörjes nu närmast af henne och tre döttrar samt två söner. Selma Malinda Emanuela, äldsta dottern, är gift med Anton Emil Peterson; en annan dotter, Anna Maria, med Edward Linn i Chicago, och en tredje dotter är mrs J. L. Oakleaf i Moline, Ill. Sönerna äro Hjalmar Emanuel och Arthur Emil Nathanael. Två barn gingo före honom ur tiden.

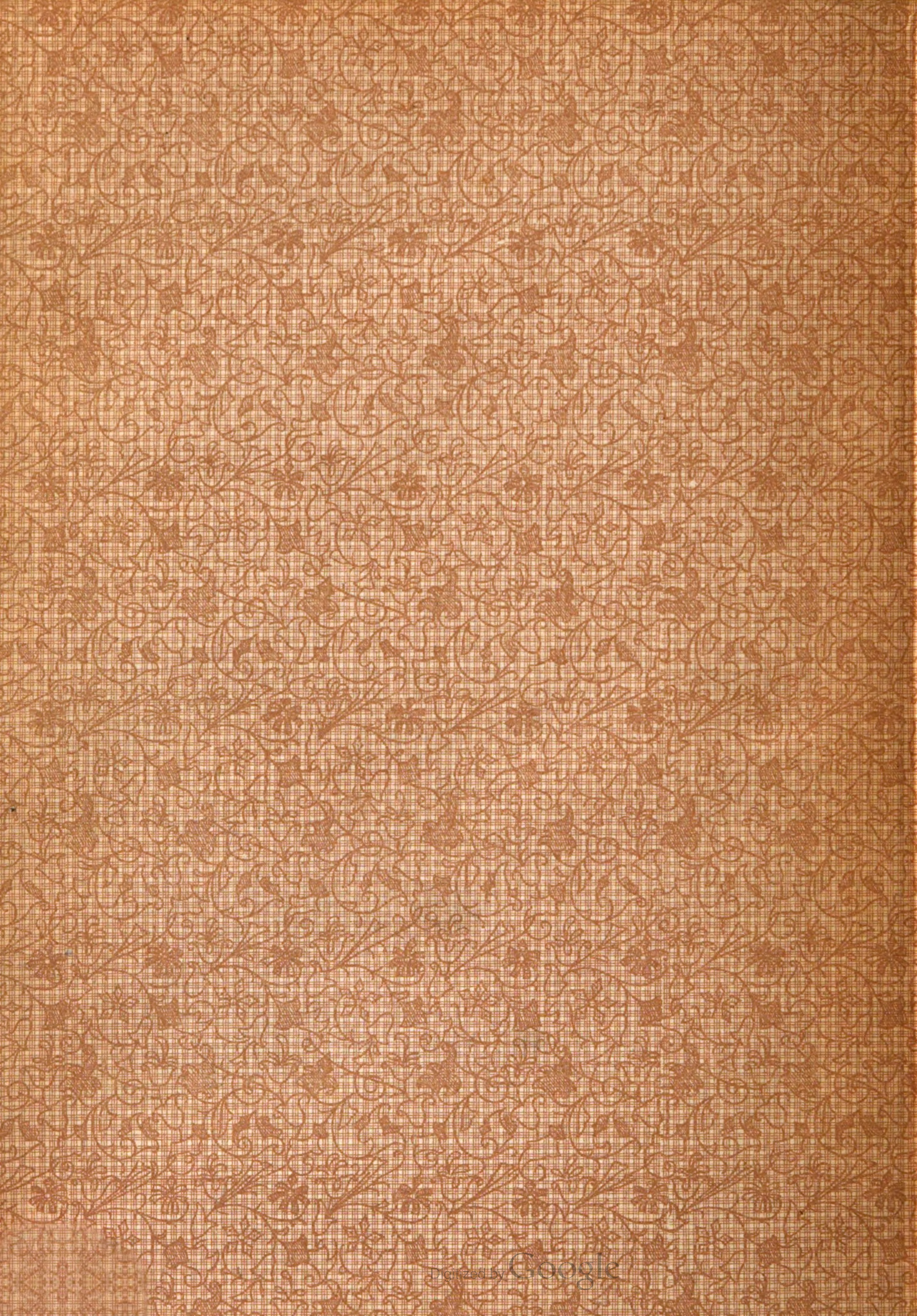

Digitized by Google

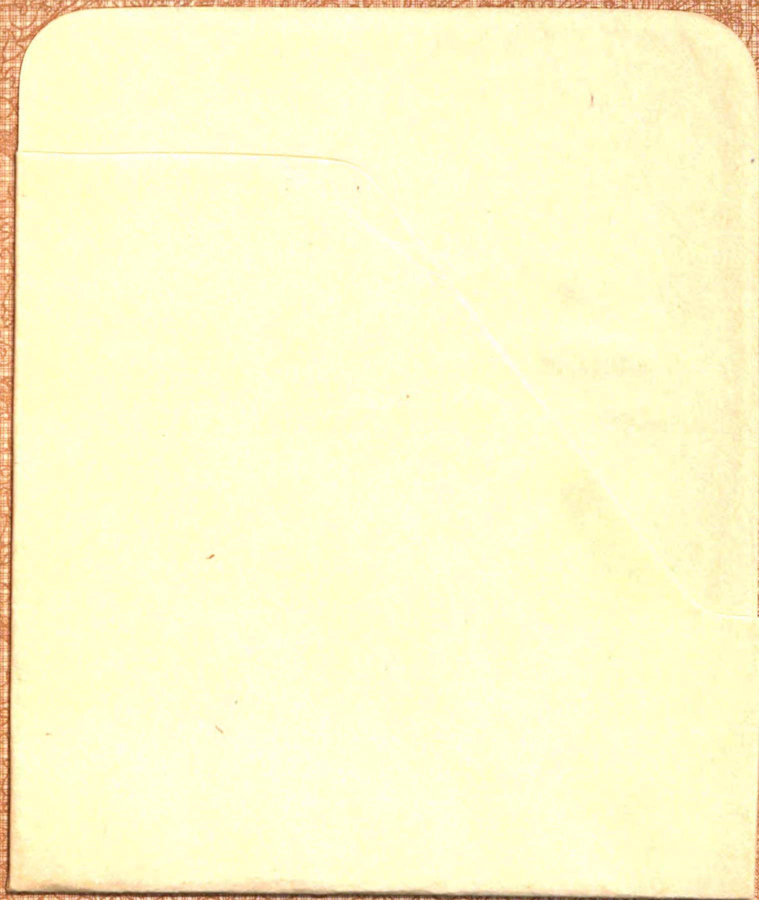
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MINNESOTA
wils yr. 1912
839.5 P883

Pr arieblomman kalender f or ...

3 1951 001 288 817 Q

Google